

Проект „ЖИВОТ ЗА БУРГАСКИТЕ ЕЗЕРА“ (LIFE08/NAT/BG/000277)
изпълняван от Българско дружество за защита на птиците
с финансовата подкрепа на програма LIFE+ на Европейския съюз

Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България 2013 – 2022

София, 2013 г.

БЪЛГАРСКА ФОНДАЦИЯ
БИОРАЗНООБРАЗИЕ

Авторски колектив:

Венцислав Василев – ръководител на екипа, съставител на общите части на плана

Росен Василев – координатор, съставител на характеристиките на влажните зони

Д-р Петър Янков – орнитофауна

Гл.ас. д-р Невена Камбурова – орнитофауна

Доц. д-р Йордан Узунов – хидробиология, водна безгръбначна фауна

Доц. д-р Лъчезар Пехливанов – ихтиофауна

Проф. д.б.н. Бойко Георгиев – бозайници

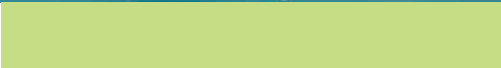
Д-р Георги Попгеоргиев – херпетофауна, ГИС и картни материали

Ас. Борис Асьов – флора и растителност

Стефан Аврамов – координатор защитени територии и видове

Радостина Ценова – координатор на работата със заинтересованите страни

Юрий Корнилев – редактор на българската и английската версия на плана

Благодарности

Авторският екип изразява своите благодарности на експертите, представителите на държавни институции и другите заинтересовани страни, които предоставиха информация, коментари и препоръки в процеса на разработване на Плана.

Благодарим за приноса на представителите на МОСВ и най-вече г-жа Айлин Хасан (национален координатор по Рамсарската конвенция) за редакцията на плана на български и английски език, за оказаното съдействие, за предоставената информация и фотографии, както и за участието в срещите и обсъжданията по Плана.

Оценяваме високо приноса на доц. Таню Мичев и Любомир Профиров, които като основни автори на първия Национален план (1995) се включиха и в настоящата актуализация с препоръки и предоставена информация.

Благодарим на Стойчо Стойчев (Директор по природозащитата, БДЗП) и на Стефан Аврамов (отговорник Защитени територии и видове, БФБ) за коментарите и корекциите към Плана.

Изказваме нашата благодарност към екипа на Кралското дружество за защита на птиците, Великобритания (RSPB) и на Секретариата на Рамсарската конвенция за оказаното съдействие при финализирането на плана. Благодарим на Венцислав Градинаров и Петър Тодоров от БФБ, които преведоха документа на английски език.

Съдържание

1. Резюме	7
2. Увод	9
2.1. Основание за разработване на плана	9
2.2. Процес на разработване на плана	9
2.3. Предназначение и особености на Плана	10
2.4. Цел и задачи на плана	11
3. Правна и институционална рамка	12
3.1. Нормативна рамка	12
3.1.1. Международни конвенции и нормативни документи на Европейския съюз	12
3.1.2. Национално законодателство	13
3.1.3. Стратегически и програмни документи	13
3.2. Институционална рамка: роли и отговорности на институциите	14
4. Социални и икономически аспекти	15
4.1. Социални аспекти	15
4.2. Икономически аспекти	15
4.3. Икономически ползи и екосистемни услуги	18
5. Общо състояние на влажните зони в България	22
5.1. Общо състояние и тенденции във връзка с влажните зони в страната	22
5.2. Преглед на изпълнението на предходния план – на национално ниво	23
6. Характеристики на най-значимите влажни зони в страната	27
6.1. Влажни зони, включени в списъка на Рамсарската конвенция като влажни зони с международно значение – Рамсарски места	27
Сребърна	28
Комплекс Ропотамо	31
Атанасовско езеро	34
Дуранкулашко езеро	37
Шабленско езеро	40
Комплекс Беленски острови	43
Остров Ибиша	46
Пога	48
Комплекс Поморие	51
Езеро Вая (Бургаско езеро)	54
Комплекс Драгоманско блато	57

6.2 Потенциални Рамсарски места и други Влажни зони с национално значение	61
Язовир Мандра / Мандренско езеро	62
Язовир Овчарица	63
Язовир Пясъчник	64
Влажни зони Глава панега	66
Язовир Розов Кладенец	67
Марица - Злато поле	68
Чокълъво блато	69
Ченгене скеле	70
Остров до Горни Цибър	71
Рибарници Орсоя	72
Остров Вардим	73
Рибарници Мечка	74
Калимок	75
Остров Пожарево	76
Гарванско блато	78
Крайбрежие Калиакра – Тюленово	79
Балтата	80
Комплекс Камчия	82
Варненско-Белославско езеро	83
Язовир Малко Шарково	85
Стралджанско блато	86
Велека-Силистар	87
Седемте рилски езера	88
Рибарници Хаджи Димитрово	89
Рибарници Звъничево	90

7. Приоритети и мерки 92

7.1 Приоритети за опазване, поддържане и възстановяване на влажните зони в страната	92
7.2 Хоризонтални мерки за опазването и разумното ползване на влажните зони	93
7.3 Списък на специфичните приоритетни мерки/проекти за опазване и подобряване на екологичното състояние на отделните влажни зони	96
7.4 Общи насоки за мониторинг на състоянието на влажните зони	98

8. Мониторинг и оценка на плана 99

9. Времева рамка и бюджет за природозащитните дейности 100

9.1 Времева рамка и бюджет	100
9.2 Възможни източници на финансиране на предложените дейности	102

Литература	104
------------------	-----

Резюме

Настоящият Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България е изготвен в съответствие със заданието, одобрено с писмо № 48-00-1503/26.11.2010 от Министъра на околната среда и водите и в изпълнение на националните приоритети по отношение на опазването на биологичното разнообразие.

Териториалният обхват на Плана включва приоритетно 11-те влажни зони, които към момента са в списъка по Рамсарската конвенция. Описателната част на плана разглежда подробно още 25 влажни зони, които не са в Рамсарския списък, но има информация, че покриват един или повече от критериите за обявяване или имат голям потенциал за опазване и възстановяване.

Анализът на включените в Плана влажни зони обхваща техни основни географски, физически и екологични характеристики, консервационна значимост, заплахи и тенденции, стопански ползвания, препоръки, мерки, екосистемни функции, икономическо и социално значение. Анализът се основава изцяло на налична информация и публикации. Не са извършвани допълнителни проучвания. Информацията за влажните зони е актуализирана от експертите от авторския колектив, включително актуализирани списъци с видове (представени в приложение).

На база на направения анализ са определени хоризонтални и специфични мерки, които да бъдат осъществени в 10 годишния период на изпълнение на Плана.

Хоризонталните мерки, които следва да се изпълняват на национално ниво са:

- Изпълнение на мерките за предоставяне на информация, координация и отчитане във връзка с ангажиментите на България по Рамсарската конвенция;
- Институционална координация във връзка с прилагането на Закона за биологичното разнообразие, управлението на Натура 2000 места, прилагането на изискванията и ръководствата на Рамсарската конвенция;
- Осигуряване на адекватен финансов ресурс за мерки по опазване, поддръжане и възстановяване на влажните зони от публични и частни източници;
- Възстановяване и/или подобряване на водния режим на влажните зони в България, което включва и влажни зони извън разгледаните от настоящия план;
- Контрол на браконьерството - първоначално разглеждано като специфична мярка, но поради националното измерение на явлениято е формулирано и като хоризонтална мярка;
- Преодоляване на съществуващи пропуски в научната информация за влажните зони чрез целеви проучвания и мониторинг;
- Въвеждане и подкрепа за икономически механизми за опазване на влажните зони, включително инвентаризация и осигуряване на екосистемните услуги;
- Интегриране на темата за влажните зони в екологичното образование;
- Международна и трансгранична координация на природозащитните мерки;
- Идентифициране на национално ниво на система от мерки за адаптация на управлението на влажните зони към климатичните промени;
- Инвентаризация и оценка на въздействието от инвазивните видове;

Основните категории **специфични мерки**, които са предложени за конкретни влажни зони в страната са:

- Изготвяне или актуализация на План за управление на зоната. На практика тази мярка е необходима за всички описани влажни зони в следващите 10 години, тъй като повечето от тях нямат действащи планове или одобрените планове са с изтекъл период (напр. Дуранкулешко езеро), а за останалите също ще трябва актуализация на по-късен етап.
- Изготвяне на проучвания за подобряване на водния режим и други възстановителни мерки на значими влажни зони;
- Възстановяване на водния режим – необходим е на първо място в случаите, в които водният режим на влажната зона е силно нарушен от човешка намеса и това води до явна деградация на екосистемите;
- Възстановяване на естествената растителност в случаите, в които е идентифицирано значително обезлесяване или подмяна на естествената растителност с неместни/нехарактерни видове;
- Ограничаване на замърсяването – за влажните зони разположени в близост до големи индустриални комплекси (напр. язовир Мандра, езеро Вая, Варненско-Белославски езеро);
- Ограничаване на притока на биогенни елементи и евтрофикацията;
- Поддържащи мерки, специфични за зоните;
- Подобрен контрол на браконьерството;
- Подкрепа за стопански ползвания, специфични за зоните. Такова ползване е например рибовъдството в редица рибарници, чието възстановяване би довело до поддържането на водния режим и популациите на защитени видове;
- Борба с инвазивни видове;
- Други специфични мерки, които са включени в описанията на влажните зони. Тук спадат и всички останали специфични мерки, предписани от съществуващите към момента планове за управление на защитени територии.

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

БДЗП	Българско дружество за защита на птиците
БФБ	Българска фондация Биоразнообразие
БШПОБ	Българо-швейцарска програма за опазване на биоразнообразието
ЕС	Европейски съюз
ЕО	Екологична оценка
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗЗ	Защитена зона от Националната екологична мрежа НАТУРА 2000
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗМ	Защитена местност
ЗТ	Защитена територия
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ИБЕИ-БАН	Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания, Българска академия на науките
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МС	Министерски съвет
НЕМ	Национална екологична мрежа (Натура 2000)
ОВМ	Орнитологично важно място (по списъка на BirdLife International)
ОВОС	Оценка за въздействие върху околната среда
ПР	Поддържан резерват
ПЗ	Природна забележителност
РДВ	Рамкова Директива за водите

2.1. Основание за разработване на плана

Първият Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България е изготвен от независим експертен екип с ръководител Т. Мичев и одобрен през 1995 от МОСВ. До 2012 не са правени актуализации на Плана, въпреки дългия изминал период от неговото изготвяне и значителната промяна на екологичното законодателство, социалните и икономическите условия, антропогенните заплахи и климатичните въздействия.

Това обуславя необходимостта от актуализация на Плана, която по същество представлява изцяло нов процес на набиране на базова информация, проучване и планиране. Настоящият планов документ е изготвен в съответствие със заданието, одобрено с писмо № 48-00-1503/26.11.2010 от Министерсра на околната среда и водите.

Разработването на актуален Национален план за опазване на влажните зони е в съответствие с изпълнението на приоритетните мерки за постигане на стратегическата цел „Ограничаване и спиране на загубата на биологично разнообразие“, заложен в Националната стратегия за околна среда за периода 2009–2018 и Плана за действие към нея (одобрени с Решение на МС № 353 от 15.05.2009).

2.2. Процес на разработване на плана

Настоящата актуализация се осъществява в рамките на проект „Живот за Бургаските езера“ (LIFE08/NAT/BG/000277), финансиран по Програма LIFE+ на ЕС и изпълняван от БДЗП в партньорство с БФБ, “Черноморски солници” АД, Кралското дружество за защита на птиците и Община Бургас.

Възложител на Плана е Министерството на околната среда и водите (МОСВ) като държавна институция, пряко отговорна за формулирането и изпълнението на националните политики в областта на околната среда и прилагане на екологичното законодателство. Водещ изпълнител на разработването на Плана е БФБ като партньор на БДЗП по проекта.

Разработването на национални политики и планове за влажните зони е предвидено в Рамсарската конвенция и е по-подробно формулирано като необходимост в Препоръка 6.9, одобрена от конференцията на страните (COP) от март 1996. Конкретни насоки за обхвата на националните политики и процеса на планиране са дадени в Ръководството за разработване и изпълнение на национални политики за влажните зони *Handbook 2 – Development and implementation of National Wetland Policies*. За изготвянето на настоящия план е ползвано Третото издание на ръководството от 2007.

Процесът на разработване на национален план за влажните зони не е изрично регламентиран в националното законодателство. Ето защо разработването на настоящия План се придържа към възприетите практики за изработване на национални стратегически и планови документи, както и към нормите, възприети в Глава пета на Закона за опазване на околната среда.

Процесът на разработване започва през 2010 г. след одобрение на предложеното задание и сформирани авторски колектив. Привлечени са експерти от научните среди (ИБЕИ-БАН) и неправителствени организации с опит в опазването на биологичното разнообразие, опазването и управлението на влажни зони (БФБ, БДЗП).

На работна среща, състояла се в МОСВ на 26.10.2010 са обсъдени основните предизвикателства и подходи при разработването на Плана. Участниците определят по-прецизно обхвата и съдържанието на плана, както и критериите за определяне на по-значимите влажни зони, които да бъдат детайлно разгледани в него.

Последвалата серия от експертни срещи определя конкретните параметри на проучванията и източниците на данни. В голяма степен за изготвянето на плана се разчита на данни, които към момента са налични от различни теренни проучвания, мониторингови схеми и резултати от предходни проекти. Не са предвидени допълнителни теренни изследвания в процеса на разработване. Експертите, привлечени за работата по актуализацията, представят индивидуални експертни доклади, които обхващат абиотични и биотични характеристики на предварително определените влажни зони, списъци с видове и местообитания с консервационна значимост, антропогенни въздействия, заплахи, ползвания и значимост на влажните зони.

В описанията на отделните влажни зони е посочен индивидуален брой видове птици като са изброени някои от консервационно значимите видове. Използвани са вече публикувани и достъпни материали за броя на птиците.

2.3. Предназначение и особености на Плана

Предназначението на настоящия План е да бъде инструмент за опазване и управление на влажните зони като характерни екосистеми и свързаното с тях биологично разнообразие. Неговото разработване и прилагане е в най-голяма степен свързано с изпълнението на националните ангажименти по Рамсарската конвенция. Планът следва да се превърне в част от средносрочната национална политика за опазване на околната среда.

Периодът на действие на Плана е 10 години (2013–2022). При разработването на този документ, авторите са се старали той да бъде в полза при планирането на програмен период 2014–2020, с оглед да се осигури национално и европейско финансиране на препоръчаните мерки.

Териториалният обхват на Плана е национален, като специфичните описания, характеристики и приоритетни мерки са насочени към най-значимите влажни зони в България. Изборът на „най-значими“ влажни зони подлежи и винаги ще подлежи на дискусия, предвид разнообразните критерии за значимост, които могат да се приложат към отделните обекти и промяната на тяхното състояние във времето.

След първите проведени срещи и обсъждания в процеса на разработване, е прието Планът да опише и анализира специфичните характеристики на следните категории влажни зони:

(1) Приоритетно 11-те влажни зони, които към момента са включени в списъка по Рамсарската конвенция, а именно:

- Атанасовско езеро
- Поморийско езеро
- Комплекс Беленски острови
- Комплекс Ропотамо
- Дуранкулакшко езеро
- Сребърна
- остров Ибиша
- Вая
- Шабленско езеро
- Карстов комплекс Драгоманско блато (одобрено за Рамсарско място по-късно в процеса на планиране)
- Пода

Черновата на Плана е предоставена за коментари и допълнения на по-широк кръг заинтересовани страни, включително държавни институции, неправителствени организации и научни институти, експерти и граждани.

Планът е разгледан на публично обсъждане, на което са присъствали представители на МОСВ, НСЗП, БАН, РИОСВ и НПО, проведено на 26.02.2013 г. и е получил положително становище от Секретариата на Рамсарската конвенция. С протокол №16 от заседание на Националния съвет по биологично разнообразие, проведено на 08.10.2013 г. в МОСВ, разработеният План е приет като основа за планирането и изпълнението на дейности по опазване и устойчиво управление на най-значимите влажни зони в България, както на национално ниво, така и на ниво влажна зона.

© Ив. Зафиров

- (2) Влажни зони, които не са включени в Рамсарския списък, но за които има информация, че покриват един или повече от критериите за обявяване, както и други влажни зони от национално значение, които към момента не покриват критериите по Рамсарската конвенция, но имат голям потенциал за опазване и възстановяване:

Язовир Мангра	Рибарници Орсоя	Комплекс Камчия
Язовир Овчарица	Остров Вардим	Варненско-Белославско езеро
Язовир Пясъчник	Рибарници Мечка	Язовир Малко Шарково
Влажни зони Глава панега	Калимок	Стралджанско блато
Язовир Розов Кладенец	Остров Пожарево	Велека-Силистар
Марица Злато поле	Гарванско блато	Седемте рилски езера
Чокълъво блато	Крайбрежие Калиакра – Тюленово	Рибарници
Ченгене скеле		Хаджидимитрово
Остров до Горни Цибър	Балтата	Рибарници Звъничево

2.4. Цел и задачи на плана

Обща цел

Да осигури основа за планирането и изпълнението на дейности по опазването и устойчивото управление на най-значимите влажни зони в България.

Конкретни задачи

- Да актуализира информацията за състоянието на влажните зони с приоритетно значение в България, включително тяхната природозащитна значимост и основни характеристики;
- Да оцени заплахите върху влажните зони като чувствителни екосистеми и върху отделни характерни видове и местообитания;
- Да извърши преглед на предприетите до настоящия момент мерки за опазване;
- Да идентифицира необходимите мерки за опазване на влажните зони, както и средствата за реализирането им.

Правна и институционална рамка

3.1. Нормативна рамка

Присъединяването на Република България към ЕС през 2007, както и подготвителният процес за това включваше и **хармонизация на законодателството в сферата на околната среда**. Тук на първо място трябва да се отбележи пълното транспониране на Директивата за птиците (2009/147/ЕИО) и Директивата за местообитанията (92/43/ЕИО) на ЕС, които регламентират създаването на общоевропейската екологична мрежа Natura 2000. Понастоящем този процес е значително напреднал в България, което дава съвсем нови инструменти за

управление и опазване и на значимите влажни зони, които без изключения попадат в екологичната мрежа. Транспонирането на Рамковата директива за водите (РДВ, 2000/60/ЕС) от своя страна доведе до значителни промени в подхода за управление на водите, като например въвеждането на басейновия принцип, екосистемния подход, признаването на биологичните параметри като водещи при определянето на екологичното състояние на водните тела и въвеждането на планове за интегрирано управление на речните басейни.

3.1.1. Международни конвенции и нормативни документи на Европейския съюз

- Рамсарска конвенция за влажните зони, в сила за Република България от 24.01.1976 г., обн. ДВ, бр. 56/10.07.1992 г. Целта е опазването и разумното ползване на влажните зони като местообитание на водолюбиви птици, отчитайки ги като международен ресурс. Днес тя е разширена към опазването на влажните зони във всички аспекти.
- Конвенция за биологичното разнообразие, ратифицирана на 29.02.1996 г., в сила за Република България от 16.07.1996 г., обн. ДВ, бр.19/1999 г. Целите на конвенцията са опазване на биологичното разнообразие, устойчиво използване на неговите компоненти и справедлива подялба на ползите от генетичните ресурси, включително и на достъпа до генетични ресурси и трансфер на технологии, като се взема предвид правото върху тези ресурси и технологии и съответното финансиране.
- Конвенция за защита на мигриращите видове (Бонска), ратифицирана със закон - ДВ, бр. 69/1999 г., обн. в ДВ, бр. 16/2000 г., в сила от 01.11.1999 г.
- Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска), ратифицирана на 25.01.1991 г., в сила за Република България от 01.05.1991 г., обн. ДВ, бр. 23/1995 г.
- Директива на съвета № 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна.
- Директива 2009/147/ЕИО относно опазването на дивите птици.
- Рамкова Директива за водите (2000/60/ЕС), транспонирана в Закона за водите и поредица подзаконови актове. РДВ цели постигането на добро екологично състояние/потенциал на повърхностните водни тела и добро химично/ количествено състояние на подземните. РДВ не поставя специфични цели и мерки по отношение на влажните зони. В повечето случаи те са включени в обособени повърхностни водни тела (напр. речни участъци, язовири, крайречни или крайморски езера, блата, лимани и т.н.), чието добро екологично състояние и екологични цели за управление се определят от биологични, физико-химични и хидроморфологични показатели, важни и за влажните зони като неделими от тях екосистеми.

3.1.2. Национално законодателство

- Закон за опазване на околната среда (ДВ, бр. 91/25.09.2002 г.): Рамков закон, който определя ролята на институциите в опазването на околната среда и много други аспекти, като например събирането на информация, отнасяща се до околната среда и достъпа до нея, механизмите за ОВОС и екологична оценка на планове и програми и др.
- Закон за биологичното разнообразие (ДВ.бр. 77/09.08.2002 г.): Регулира отношенията между субектите в сферата на защита и устойчиво използване на биологичното разнообразие, опазване на видове, местообитания, изграждането на Националната Екологична Мрежа / Натура 2000. Законът също така регулира въвеждането на чуждоземни видове или на повторното въвеждане на местни видове и търговията със застрашени видове.
- Закон за защитените територии (ДВ, бр. 133/11.11.1998 г.): Регулира определянето, категоризацията и защитните режими на защитените територии и изготвянето на планове за управление, отговорните институции и техните задължения.
- Закон за рибарството и аквакултурите (ДВ, бр. 41/24.04.2001 г.): Регулира организацията, управлението, използването и защитата на рибните ресурси в българските водни системи и басейни, както и търговията с риба и други водни организми.
- Закон за водите (ДВ, бр. 67/27.07.1999 г.): Регулира управлението на водите в България като неразделна част от природните ресурси на страната и правото на собственост над водните системи и басейни. Законът за водите е като цяло хармонизиран с Европейската рамкова директива за водите 2000/60/ЕС.
- Наредба за разработване на планове за управление на защитени територии (Приета с ПМС № 7/08.02.2000; обн., ДВ, бр. 13/15.02.2000 г.).
- Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони (приета с ПМС № 120/31.08.2007; обн. ДВ, бр. 73/11.09.2007 г.)

3.1.3 Стратегически и програмни документи

Националният план за опазване на влажните зони взема под внимание редица стратегически и програмни документи, които формулират политиките в областта на околната среда и устойчивото развитие на европейско и на национално ниво. Такива са:

- **Европейската стратегия „Европа 2020“** – основополагащ стратегически документ на ЕС за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж.
- **Стратегия на ЕС за биоразнообразието до 2020 г.** насочена към постигането на 6 приоритетни цели: опазване на видовете и местообитанията; поддържане и възстановяване на екосистемите и екосистемните услуги; включване на целите относно биоразнообразието в области от политиката на ЕС; борба с инвазивните видове; и принос на ЕС за избягване на загуба на биоразнообразие в световен мащаб.
- **Стратегически план за биологичното разнообразие за периода 2011–2020 и цели за биологичното разнообразие от Аичи**, изготвени в резултат на Конференцията на страните по Конвенцията за биологичното разнообразие в Нагоя през октомври 2010 г.
- **Стратегически план на Рамсарската конвенция за влажните зони за периода 2009 – 2015, приет с Резолюция X.1, изменен с Резолюция XI.3, определящ основните тенденции и насоки в изпълнението на целите на конвенцията за планирания период.**
- **Национална стратегия за околна среда за периода 2009–2018 и Плана за действие** към нея, които формулират националната политика в областта на опазване и устойчиво управление на биоразнообразието.

3.2. Институционална рамка: роли и отговорности на институциите

- **Министерство на околната среда и водите (МОСВ)** е основният компетентен орган за управлението на околната среда и водите в изпълнителната власт на Република България. Министерството е отговорната институция за формирането и прилагането на националната природозащитна политика, включително и по отношение на влажните зони. Чрез регионалните и специализираните си структури МОСВ извършва контрол и управление на повечето от категориите защитени територии, прилага въведените законоустановени режими в тях, има водеща роля в поставянето на природозащитните приоритети и съответстващото им финансиране от националния бюджет и фондовете на ЕС.
- **Национална служба за защита на природата (НСЗП)** – специализирана дирекция на МОСВ за управление, контрол и опазване на биологичното разнообразие, защитените природни обекти и природните екосистеми. Службата има функциите да разработва и прилага националната политика в областта на опазване на биологичното разнообразие, редките и застрашени видове и защитените територии, да разработва стратегии, програми, планове и да изготвя нормативни актове за опазване на биологичното разнообразие и развитие на системата от защитени територии.
- **Изпълнителна агенция по околна среда (ИАОС)** е администрация към Министъра на околната среда и водите за осъществяване на ръководни, координиращи и информационни функции по отношение на контрола и опазването на околната среда в България. Агенцията проектира и управлява Националната система за мониторинг на околната среда и информацията за състоянието на компонентите на околната среда, включително биоразнообразието за територията на цялата страна. Тя е и Национален референтен център в рамките на Европейската агенция по околна среда.
- **Регионалните инспекции по околна среда (РИОСВ)** са административни структури към министъра на околната среда и водите, осигуряващи провеждането на гържавната политика по опазване на околната среда на регионално равнище. РИОСВ са компетентен орган за управлението на защитени територии, които нямат обособени административни структури и се намират извън националните и природни паркове. Такива са много от влажните зони с национално и международно значение.
- **Басейновите дирекции за управление на водите (БД)** са административни структури към Министъра на околната среда и водите, които осъществяват управлението на водите на басейново териториално ниво. Принципът на басейново управление се основава на естественото разположение на водогелите между водосборните области на една или няколко основни реки на територията на Република България. В страната са определени четири района за басейново управление.
- **Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ)** координира териториалното и селищното устройство, строителството и развитието на регионално ниво. В сътрудничество с други гържавни органи, то осигурява условията за ефективно ползване на земите, енергията и другите ресурси и за устойчиво развитие на регионално и общинско равнище.
- **Министерство на земеделието и храните (МЗХ)** е институцията, отговорна за формулирането и прилагането на националната селскостопанска политика, както и прилагането на общата селскостопанска политика на ЕС.
- **Изпълнителна агенция по горите (ИАГ)** и подчинените ѝ структури са отговорни за стопанисването и опазването на земите и биологичните ресурси в горския фонд, регламентирането на ползванията на горските ресурси, възобновяването на горите, управлението на природните паркове и превенцията на браконьерството.
- **Българската академия на науките (БАН)** поддържа и развива научен потенциал и изследователска инфраструктура за изследване на влажните зони и тяхното биоразнообразие; осигурява научна информация, необходима за управлението и възстановяването на влажните зони.

Социални и икономически аспекти

4.1 Социални аспекти

Настоящият планов документ е създаден в политическа, социална, икономическа и правна среда, които значително са се изменили от 1995 г., когато е изготвен предходният Национален план за влажните зони.

Трансформациите на обществото през последните две десетилетия в социален и икономически план доведоха и до промени във факторите, които въздействат върху влажните зони, както и върху всички други природни екосистеми. Закономерно се променят и развиват природозащитните политики и практики, разгледани по-подробно в главата Нормативна рамка.

Социалната среда в България има обща тенденция към подобряване през тези изминали 17 години, включително подобряване на условията за работа и живот, нивото на доходите, мобилността и достъпа до социални услуги. С нарастването на доходите средно за страната през последното десетилетие се подобрява и благосъстоянието на домакинствата, нараства потреблението на стоки и услуги. Тази тенденция обаче е валидна основно за големите градове. Трябва да се отбележат задълбочаващите се социални различия между големите градове и провинциалните райони.

Местните демографски тенденции със значение за управлението на влажните зони са свързани най-вече с промени в благосъстоянието и миграция, които повлияват антропогенния натиск върху природните територии. Повсеместен демографски проблем в страната е обезлюдяването и застаряващото население в селските райони.

Ефектите на тези социални тенденции върху природните територии не са еднозначни. От една страна натискът за/от някои преки ползвания на ресурси намалява. От друга страна обаче днес се счита, че именно природосъобразните ползвания в защитените територии от страна на местното население трябва да се насърчават в противовес на неустойчиви стопански практики. Силно е ограничен също така местният експертен капацитет за управлението на природните територии поради миграция на млади специалисти към по-атрактивни райони и бизнес сфери.

Информираната общественост и формирането на активна гражданска позиция по отношение на околната среда се считат за най-силната движеща сила за развитието и прилагането на екологичната политика. Гражданските сдружения и неправителствени организации, активни в тази сфера са традиционно добре представени от началото на 90-те години в България. Въпреки дългогодишните усилия за повишаване на обществената информираност по екологичните проблеми обаче гражданите с активна позиция и осъзнато природозащитно поведение представляват все още малка част от обществото. Недостатъчното ниво на информираност относно социалните, икономически и екологични ползи от опазването на природните екосистеми, включително влажните зони, водят до недостатъчна обществена подкрепа за тяхното опазване и устойчиво ползване.

4.2 Икономически аспекти

В макроикономическо отношение България показва стабилна положителна тенденция през последното десетилетие, включително трайно нарастване на БВП, финансова и банкова стабилност и подобрене в инвестиционния климат.

Глобалната финансова криза остави своя отпечатък върху икономиката на страната в края на 2008 и 2009 г. (свиване на икономиката с 5.5% през 2009 г.). През 2010 и 2011 г. се наблюдава отново растеж.

Икономическите движещи сили, които предизвикват промени в ползването, заплахи и въздействия върху влажните зони са разгледани по сектори са:

Строителство и урбанизация

Строителният сектор отбеляза голям ръст в периода след 1995 г. и беше основен двигател на икономиката до 2008 – 2009 г. когато глобалната финансова криза се отрази и на инвестиционните интереси и възможности, които поддържаха сектора толкова активен. Ефектът на жилищното и ваканционното строителство върху природните екосистеми е свързан най-вече с площното отнемане и фрагментирането на местообитанията при ново строителство, както и свързаната с него инфраструктура.

Промените в общите устройствени планове на редица общини включиха разширения в регулационните граници на много населени места, което по същество дава възможност за ново строителство в природни местности.

Транспорт

Изграждането и реконструкцията на транспортна инфраструктура днес се извършва в най-голям дял по държавни проекти с европейско съфинансиране.

Проекти с потенциално въздействие върху приоритетни влажни зони са:

- Проект за подобряване на корабоплаването в Българо-румънския сектор на р. Дунав, който е свързан с драгажни мероприятия и хидротехническо строителство;
- Изграждане и реконструкции на пътни трасета в участъците разположени в близост до или пресичащи влажни зони.

Въздействията на всеки един от тези проекти следва да се оценява индивидуално като се имат предвид и възможни кумулативни въздействия върху биоразнообразието. На практика това се извършва чрез задължителните ОВОС и оценка на съвместимост в случаите когато проекта попада в ЗЗ от Натура 2000.

Енергетика

Енергийното потребление в България през последното десетилетие показва тенденция на плавно нарастване, като пикът на брунтното вътрешно потребление е през 2006–2007 г. Делът на възобновимите енергийни източници също нараства.

По данни на Евростат, България е най-енергийно интензивната държава от всички 27 страни членки на ЕС. Енергийното потребление на единица БВП у нас е пет пъти по-високо от средното за ЕС. Това показва, че у нас има огромно неизползвано пространство за пестене на енергия и въвеждане на технологии за енергийна ефективност.

Най-значителните преки въздействия върху влажните зони и свързаното с тях биоразнообразие имат водноелектрическите мощности и свързаните с тях промени в оттока на речни системи. Изграждането на ветроенергийни паркове се насърчава като ВЕИ, но в същото време и среща значителна съпротива в природозащитните среди поради очаквани негативни въздействия върху орнитофауната, която обитава или преминава през влажни зони.

Непрякото глобално въздействие на енергетиката върху влажните зони е свързана с промените в климата, тъй като енергетиката заедно с транспорта генерира основен дял от въглеродните емисии. Съвременните климатични модели, разработвани от Европейската комисия и независими институти показват, че България се намира в географски пояс, който значително ще бъде засегнат от климатичните промени в следващите десетилетия. Очакваните ефекти се изразяват най-вече с тенденция към засушаване, промени в разпределението на валежите и повишен риск от инцидентни наводнения.

Туризм

Туризмът е сектор с голямо развитие през изминалото десетилетие и със значителен дял в БВП у нас. Въпреки глобалната финансова криза от последните години, туризмът продължава да бъде с добри перспективи за развитие в близко бъдеще.

Големият инвеститорски интерес към изграждането на нова леглова база и туристическа инфраструктура в някои случаи предизвиква конфликти с целите на опазване на защитени територии, включително и немалко регистрирани случаи на незаконно или нецелесъобразно строителство.

Развитието на екологичен, познавателен и други видове алтернативен туризъм в близост до запазените влажни зони може да се ползва от тяхната природна и естетическа ценност и да бъде икономически стимул за дългосрочното им опазване.

©Р. Ценова

Индустрия

Индустриалните производства имат разнообразни въздействия, свързани на първо място със замърсяването на компонентите на околната среда (въздух, води, почви). Някои влажни зони са обект на въздействие от трайни исторически замърсявания (напр. замърсяване на Бургаските влажни зони с петролни продукти).

Селско стопанство

Селското стопанство продължава да бъде разпокъсано и сравнително неефективно на фона на останалите страни-членки на ЕС, въпреки новите възможности за субсидиране и подкрепа по Общата селскостопанска политика на ЕС.

Въздействието от земеделието върху влажните зони е свързано най-вече с дифузното замърсяване с биоогенни елементи и пестициди.

Горско стопанство

Стопанисването на горите по бреговете на влажните зони влияе пряко на състоянието на екосистемата чрез прилаганите лесоустройствени практики. От извършените сечи зависи качеството на горското местообитание и неговата фрагментация, а възобновителните мероприятия често променят видовия състав на гората.

По правило понижените и влажни терени в близост до стоящи и течещи води се считат за подходящо месторастение за тополови култури. Това в много случаи е довело до подмяна на естествената разнообразна брегова растителност с монокултури от хибридни тополи, които имат бърз прираст, но са бедно местообитание от екологична гледна точка.

В по-широк смисъл поддържането на по-висока лесистост във водосборите на влажните зони има положително влияние върху хидроложкия режим, ограничава ерозията и притока на седименти и замърсители.

Рибарство и аквакултури

Част от влажните зони с най-висока стойност за опазването на биоразнообразието у нас са изкуствени или модифицирани водоеми използвани за рибопроизводство. Такива примери са рибарници Мечка, рибарници Орсоя, рибарници Пловдив. Осъществяването на сладководно рибовъдство в повечето случаи има положителен ефект за поддържането на регулярен воден режим и изобщо за екологичното състояние на тези водоеми. Случаите, в които рибовъдството се преустановява поради икономическа нерентабилност или други фактори почти винаги са свързани с деградация на местата поради пресушаване, разораване, допускане на други неприродосъобразни ползвания или инвестиционни проекти на освободения терен.

© Т. Стефанова

Рибарският сектор е пример за пряко ресурсно ползване на влажните зони. В много от влажните зони в България се извършва промишлен риболов в малки размери (например Дуранкулашко езеро) или спортен риболов.

На местата, където и понастоящем се извършва рибарство или аквакултури, въздействието върху екологичното състояние пряко зависи от прилаганите практики на производство / улов.

4.3 Икономически ползи и екосистемни услуги

Влажните зони са част от нашето природно богатство. Те са специфични типове екосистеми, чието съществуване и функциониране носи редица екологични, социални и икономически ползи. Проумяването и правилното комуникиране на тези ползи може да има голямо значение за опазването на влажните зони, като създаде необходимата обществена и политическа подкрепа.

Съвременният подход за опазването и управлението на влажните зони включва понятието „екосистемни услуги“ – целия набор от материални и нематериални ползи за хората и обществото. Екосистемните услуги на влажните зони са разглеждани по-голямо по типове, като дадена влажна зона може да предоставя някои от тях или всички:

- Поддържане на воден режим и превенция на наводнения – влажните зони в много случаи имат роля на ретензионни обеми, които са способни да поемат екстремни водни количества, например при интензивни валежи. Така те предотвратяват или смекчават ефекта от наводнения върху прилежащите земеделски или урбанизирани територии. Тази роля се разглежда все по-сериозно в контекста на интегрирания подход при управление на риска от наводнения (нормативно въведен в Европа с Директива 2007/60/ЕЕС) и съдържа огромен потенциал за възстановяване на загубени в миналото влажни зони.
- Поддържане и подхранване на подземни води – влажните зони се намират в хидравлична връзка с плитките (почвени) водоносни хоризонти. Повърхностните води, които влажните зони събират по естествен път подхранват почвените води. Преди това водите в някаква степен се филтрират от растителността, микрофлората и гънните наноси.
- Стабилизиране на брега – важи особено за влажните зони по морското крайбрежие, където водната и брегова растителност ограничава ерозията на брега и стабилизира плажовете и дюните.

- **Задържане на седименти и биогенни вещества** – повърхностните води отмиват големи количества седименти, които обикновено съдържат и биогенни елементи. Вливайки се в стоящите води тези седименти се утаяват и задържат във влажната зона. Това от една страна е причина за обикновено високата биологична продуктивност на влажните зони, а от друга ограничава притока на биогени към реките и Черно море. Преобразуването на тези биогени в биомаса по хранителната верига може да бъде трансформирана в полезна. Прехвърлянето на дадени прагове обаче може да доведе до евтрофикация с всички негативи за дадената екосистема.
- **Пречистване на водите** – влажните зони задържат голяма част от замърсителите, разтворени в повърхностните води, складират ги и ги трансформират в биомаса и седименти. Много от неустойчивите замърсители междувре­менно се преобразуват химически в неопасни вещества. Устойчивите органични замърсители и тежките метали от друга страна се фиксират за продължителен период и се ограничава техният приток към подземните води, реките и морето. Тази особеност на влажните зони от своя страна ги прави уязвими на замърсяване.
- **Поддържане на високо биологично разнообразие** – макар че влажните зони сумарно покриват малка площ, те са едни от най-богатите екосистеми по отношение на видово разнообразие на редица организмови групи и консервационна значимост като местообитания. Причините за това са високата продуктивност и граничното положение между сухоземна и водна среда. В някои от влажните зони (напр. Атанасовско езеро) са установени най-много видове птици на едно място в сравнение с всички други типове екосистеми в България. Те имат значение както за гнездящи, така също за мигриращи и зимуващи видове.
- **Материални продукти** – включват редица биологични и небιологични ресурси, които могат директно да се добиват от влажните зони. Такива са рибните ресурси, които се ползват в Шабленско и Дуранкулашко езеро, както и редица вътрешни водоеми. Добивът на морска сол в Атанасовско и Поморийско езеро по традиционен способ е доказано екологосъобразно ресурсно ползване с поддържащи функции. Добивът на тръстика при определени условия изглежда като перспективна ниша предвид съвременните технологии за производство на горивни пелети. Други ползвания са събиране на лечебни растения (блатно кокиче) и ползване на лечебна кал.
- **Рекреация и туризъм** – естетическата стойност на пейзажа и богатото биоразнообразие привличат посетители, както от местното население, така и туристи.
- **Ограничаване и адаптация към климатичните промени** – включва фиксацията на атмосферен въглерод във влажните зони, която макар и по-малка от други сухоземни типове екосистеми има своята роля. Като се има предвид, че влажните зони са най-уязвимите на климатичните промени екосистеми - те могат да служат като модел на мерки за адаптация.

Икономическото устойчивостяване на екосистемните услуги може да даде сериозни аргументи за опазване на влажните зони. В някои случаи тези услуги могат да бъдат заплатени от ползвателите или за тяхното поддържане да бъдат определени субсидии. При всички случаи обаче, познаването на икономическите ползи от природните екосистеми е в полза на политиките и мерките за тяхното опазване и устойчиво ползване.

Най-често при икономическото устойчивостяване на екосистемните услуги се използва рамката Обща икономическа стойност (Total Economic Value), която включва: (i) стойност на пряко ползване; (ii) стойност на непряко ползване; (iii) стойност на възможното ползване; и (iv) стойност извън ползванията.

©Г. Понгеоргиев

Общо състояние на Влажните зони в България

5.1 Общо състояние и тенденции във връзка с влажните зони в страната

Влажните зони заемат сравнително малка част от територията на България, приблизително 0.8%. Според Т. Мичев и М. Стойнова (2007), самостоятелните влажни зони и простите комплекси в България заемат 39 908 ха, а тези, които са включени в по-сложни, полиструктурни комплекси – 50 330 ха. Въпреки това те имат висока природозащитна стойност като представителни локации на специфични типове екосистеми, редки за страната. Повечето влажни зони също така са местообитания на голям брой защитени растителни и животински видове.

Влажните зони са сред типовете екосистеми, които са в най-голяма степен повлияни от човешката дейност, което е довело до тяхното значително намаляване като покритие и загуба на свързаното с тях биологично разнообразие.

Най-големите загуби на влажни зони в площно и структурно отношение се случват през XX век поради бързата

индустриализация, урбанизация, усвояване на земи за земеделски и други цели, замърсяване, както и промени в хидроморфологията на водните обекти. След интензивно пресушаване и разораване на влажните зони през XX в. много малка част от тях е оцеляла, особено във вътрешността на страната. По най-груби изчисления площите заети от влажни зони са намалели 20 пъти.

В днешно време до голяма степен тези тенденции са ограничени. Най-значимите влажни зони са поставени под законова защита в една или друга форма – защитени територии по смисъла на ЗЗТ и/или защитени зони от Натура 2000 по смисъла на ЗБР. Действащото законодателство изисква всички по-значими инфраструктурни проекти и човешки дейности с по-значимо въздействие върху природата да се подлагат на оценки на въздействието (ОВОС и ЕО, съгласно ЗООС и/или Оценка на съвместимостта според ЗБР).

Въпреки това не липсват антропогенни въздействия и заплахи за екологичното състояние на влажните зони. Основните типове негативни антропогенни въздействия са резултат от:

- **Пресушаване** на заливни речни тераси, блата и стари речни корита, прекъсване на естествените връзки/коридори на влажни зони с други водни обекти; превръщане на влажни зони в обработваеми земи. В исторически план тази група антропогенни въздействия е довела до най-голяма загуба на влажни зони.
- **Промени във водния режим** поради корекции на реки и разнообразни хидроморфологични изменения на други естествени водни обекти. Основната част от корекционните мероприятия в България е извършена през втората половина на XX в., но заплахата е валидна и в днешно време.
- **Замърсяване** от индустриален, селскостопански и друг характер: В някаква степен всички влажни зони са подложени на замърсяване или съществува риск от такава. Въздействието е най-значително на местата, които са в непосредствена близост до индустриални обекти (напр. Бургаските езера). Замърсяването от селското стопанство най-често има дифузен характер, без ясно установен източник, но е дългосрочно и причинява трайно влошаване на екологичното състояние (напр. Шабленско и Дуранкулашко езеро).
- **Приток на седименти и биогенни елементи**, който е естествен процес, но засилен от редица човешки дейности води до евтрофикация и бърза сукцесия на влажните зони, които се трансформират в други типове биотопи.
- **Изоставяне на изкуствени или поддържани от човека влажни зони**. Тази заплахата се разглежда като значима отскоро. Много влажни зони с голямо значение за биоразнообразието съществуват в сегашния си вид поради определени поддържащи дейности, свързани със стопанско ползване. Пример са много рибарници в страната, както и солниците на Атанасовско и Поморийско езеро. Влошените икономически условия водят до изоставяне на тези ползвания, което пряко води до пресушаване или деградация на влажните зони.

- **Браконьерство и безпокойство** на орнитофауната и другите животински групи. За съжаление браконьерството все още е повсеместно явление, въпреки усилията за неговото контролиране. Влажните зони в много случаи са притегателни не само за биоразнообразието, но и за хората практикуващи незаконен лов и риболов (напр. яз. Пясъчник и други влажни зони без постоянна охрана).
- **Изменения в климата.** Подценявана доскоро, тази заплаха се разглежда все по-сериозно поради събраните научни данни, които потвърждават глобалните промени в климата и дават възможност за прогнози. България се счита за един от регионите в Европа, които най-силно ще бъдат засегнати от засушаване и екстремни климатични явления (екстремни температурни стойности, суша и кратки наводнения) със съответното въздействие върху биоразнообразието.

Тук разбира се трябва да разгледаме и човешките действия, които пряко или косвено водят до подобряване на състоянието на влажните зони. Такива са:

- **Целенасочени поддържащи и възстановителни дейности** (разгледани по-подробно в т. 6.2).
- **Създаване на изкуствени влажни зони.** Примери за това са солниците по Черноморското крайбрежие, рибарниците и язовирите във вътрешността на страната, пречиствателните лагуни и др., които, макар и изкуствени или силно повлияни от човека, създават нови и ценни местообитания.
- **Стопански ползвания на влажните зони,** които водят до поддържане на благоприятен воден режим или на други фактори, свързани с функционирането на влажните зони като екосистеми (напр. рибовъдство, косене на тръстика).
- **Природосъобразни практики в други части на речния басейн,** които водят до ограничаване на ерозията и притока на седименти, притока на биогенни елементи, ограничаване на замърсяването и др.

5.2 Преглед на изпълнението на предходния план – на национално ниво

Планът за опазване на значимите влажни зони в България (1995 г.) е първият национален планов документ в тази сфера и е пряко свързан с изпълнението на националните ангажменти по Рамсарската конвенция. Въпреки значителните промени настъпили през изминалите 17 години в социалния и икономически контекст, природозащитните политики и законодателство, много от възгледите изразени в предходния план остават актуални и днес.

Планът от 1995 г. дефинира приоритетни природозащитни мерки насочени към опазването и подобряването на състоянието на 11 влажни зони и комплекси от такива, които са определени за най-значимите в България. Макар и специфични за различните обекти, предложените мерки могат да се обединят в следните групи:

- Назначаване на администрация на обекта;
- Организиране на редовен мониторинг;
- Спиране или максимално ограничаване на застрашаващите фактори;
- Възстановяване на естествения воден режим в обектите, където това е наложително;
- Изготвяне на план за управление;
- Изпълнение на плана за управление.

Въпреки, че за изпълнението на Плана не е предвидено целево финансиране, упоменатите в него мерки през годините са послужили като аргументация за иницирането на редица природозащитни проекти и дейности, финансирани от международни донори, националния бюджет и фондовете на ЕС.

© СДП "Балкани"

Таблицата по-долу проследява напредъка по отношение на основните групи мерки за управлението на влажните зони, предложени в Плана от 1995 г.

Влажна зона / комплекс	Учредена администрация	Редовен мониторинг	Ограничени негативни фактори	Подобрен воден режим	Изпълнени възстановителни мерки	План за управление	Забележки
Сребърна	✓	✓	✓	✓		✓	ПУ в сила от 2001, с изтекъл период на действие. Необходимо е изготвяне на нов ПУ. Прокопаването на канал за връзка с р. Дунав частично подобри водния режим, но са необходими допълнителни мерки. Изпълнени частично необходимите мерки за ограничаване на браконьерството и други антропогенни фактори. Включена в Списъка Монтьро на Рамсарската конвенция поради силно нарушения воден баланс.
Дуранкулашко езеро	✓		✓	✓	✓	✓	ПУ в сила от 1998 г. Необходима е актуализация. Изпълнени мерки по подобряване на водния режим, преки и непреки природозащитни дейности по проект на Българо-швейцарска програма за опазване на биоразнообразието. Основните антропогенни въздействия обаче не са преодолени. Включена в списъка Монтьро на Рамсарската Конвенция като застрашен обект поради силната ловна преса и нарушения воден баланс.
Шабленско езеро	✓		✓			✓	ПУ в сила от 2003 г. Преки и непреки природозащитни дейности по проект на Българо-швейцарска програма за опазване на биоразнообразието.
Бургаски езера	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ПУ на ПР Атанасовско езеро – 2003 г. ПУ на ЗМ Пога – 2002 г. Изграждане на природозащитен и посетителски център, информационни дейности, мониторинг и защита по проекти на БДЗП.
Поморийско езеро	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ПУ – 2009 г. Преки и непреки природозащитни дейности по проекти на СНЦ Зелени Балкани. Изпълнените мерки са постигнали ограничаване на част от антропогенните въздействия. Основните заплахи върху обекта обаче не са преодолени.
Комплекс Ропотамо	✓						Преки и непреки природозащитни дейности по проект на Българо-швейцарска програма за опазване на биоразнообразието.
О-в Вардим	✓						
О-в Белене	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ПУ на ПП Персина от 2006 г. Изпълнени възстановителни и други природозащитни дейности по проекти на МОСВ, ДПП Персина и WWF.
Устия на р. Велека и р. Силистар	✓					✓	В рамките на ПУ за ПП Странджа
Гарванско блато	✓						Провеждат изследвания/наблюдения в периода 2010–2012.
Блато при Малък Преславец	✓						Провеждат изследвания/наблюдения в периода 2010–2012. Няма обаче разработен ПУ и програмата за мониторинг не се изпълнява.

По отношение на първата и общовалидна мярка, предложена в плана от 1995 г. „Назначаване на администрация на обекта“ приемаме, че за всички влажни зони формално е определена отговорна администрация. Влажните зони, които попадат в границите на природен или национален парк се управляват от съответната паркова дирекция, а

останалите от РИОСВ. Това обаче не означава, че за управлението на влажните зони е отделен достатъчен ресурс. В много случаи отговорната администрация не разполага с необходимия капацитет или средства за прилагането на ефективно управление.

По-значими изпълнени проекти:

Някои от най-значимите проекти във връзка с опазването и възстановяването на влажни зони в България са посочени тук без авторите да претендират за изчерпателност, тъй като през последните години броят на природозащитните проекти и инициативи нараства:

- Подобряване на водния режим в резерват Сребърна чрез прокопаването на канала, свързващ езерото и река Дунав, извършено в периода 1993–1995; Консервационни дейности и екологичен мониторинг, изпълнявани от Института за биоразнообразие и екосистемни изследвания към БАН (приемник на Централната лаборатория по обща екология, Института по зоология и Института по ботаника при БАН).
- Проект “Бургаски влажни зони” на Българо-швейцарската програма за опазване на биоразнообразието (1995-2005) цели опазването на Атанасовско, Поморийско, Мандренско и Бургаско езеро. Включва изготвяне и изпълнение на планове за управление, въвеждане на устойчиви практики за ползване на природните ресурси в езерата, редица проучвания и екологичен мониторинг. В рамките на проекта са изпълнени и разнообразни информационни и образователни кампании.
- Проект “Крайморска Добруджа” на БШПОБ (1995-2005) включва изготвяне на планове за управление на Шабленско езеро и Дуранкулашко езеро, изпълнение на природозащитни, информационни и образователни дейности.
- Проект “Странджа-Ропотамо” на БШПОБ (1995-2005) включва дейности за опазването и управлението на влажните зони в най-южната част на Черноморското крайбрежие: р. Ропотамо, местностите Стамополу и Алепу, ЗМ Силистар и устието на р. Велека.
- „Поморийско езеро – консервация, възстановяване и устойчиво управление” на СНЦ Зелени Балкани, финансиран от Глобалния Екологичен Фонд / Световна Банка (2005-2010). В рамките на проекта са проведени редица проучвания, изготвен е план за управление, мониторингова програма, изпълнени са приоритетни консервационни дейности и образователна програма.
- “Спешни мерки за възстановяване и консервация на видове и местообитания с европейска значимост в комплекса от защитени природни територии на Поморийско езеро” на Федерация „Зелени Балкани“, финансиран от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007–2013”.
- Проект “Възстановяване на влажни зони и намаляване на замърсяването”, финансиран от Глобалния Екологичен Фонд / Световна Банка (2002-2008). Проектът е насочен към възстановяване на влажните зони и изготвяне на програми за управление на защитените територии ПП Персина и ЗМ Калимок-Бръшлен, както и подпомагане на местните хора в усвояването на екологично-сustainable стопански дейности.
- „Управление на Дунавски Влажни Зони”, финансиран от програма ФАР. По проекта е изготвена интегрирана система за мониторинг, изграден е посетителски център и са изготвени планове за управление на ПП Персина и ЗМ Калимок-Бръшлен.
- Проект “Живот за Бургаските езера” на Българско дружество за защита на птиците, финансиран по програма LIFE+ на ЕС (2009-2013).
- „Драгоманското блато – пример за опазване на влажните зони в България” на Сдружение за дива природа “Балкани” с финансовата подкрепа на Глобалния Екологичен Фонд и НПО фонда на ЕИП. По проекта е изграден център за опазване на влажните зони, извършват се преки консервационни дейности, изготвен е план за управление, проучват се и се въвеждат устойчиви практики за ползване на биомасата. Дейностите в Драгоманското блато се допълват и съфинансират и по други проекти.
- Опазване и устойчиво развитие на карстовия комплекс в района на Драгоманското блато в България, изпълняван от Сдружение за дива природа “Балкани” и Българска фондация Биоразнообразие с финансовата подкрепа на DBU – Deutsche Bundesstiftung Umwelt.
- Дейности на WWF – Дунавско-карпатска програма, свързани с влажните зони по р. Дунав, включително за възстановяване на заливните гори на българските дунавски острови.
- Създаване на икономически механизми за възстановяване на влажни зони в рамките на проект за проучване на потенциала за иновативни източници на финансира-

- не като плащанията за екологични услуги за опазване на природата, изпълняван от WWF и съфинансиран от GEF.
- Транс-гранично опазване на малък корморан и белоока потапница в ключови места от Румъния и България LIFE07 NAT/RO/000681, изпълняван до момента от WWF – Дунавско-карпатска програма.
- Възстановяване на блатото Кайкуша в Природен парк Персина. Проектът на WWF включва подобряване на водния режим на блатото и демонстрационно внедряване на отоплителна инсталация на биомаса и слънчева енергия в сградата на ПП Персина.
- Възстановяване на стар речен меандър на р. Веселина при с. Миня, изпълнено от WWF през 2008–2009.
- Проект „Транс-граничен модел за опазване на природата и устойчиво ползване на природните ресурси по течението на река Дунав“ (2010–2012) на БДЗП, финансиран от Програмата за трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007–2013 с основна цел изработване на карта на чувствителните за биоразнообразието територии покрай р. Дунав.

Изводи:

- ✓ През последните 17 години в България силно се е променил социално-икономическият контекст, в който се извършва управлението на влажните зони. Това от една страна е свързано с изменение и нарастване на някои видове антропогенен натиск и въздействие, но от друга страна с подобрени възможности и подкрепа за устойчиво управление, финансиране и възстановяване на влажните зони.
- ✓ Националният план за най-значимите влажни зони в България (1995 г.) е изпълняван на проектен подход, без конкретни административни ангажименти на заинтересованите страни. Въпреки това планът е дал основа на успешни природозащитни и възстановителни дейности. Неговата актуализация е крайно належаща.
- ✓ През изминалия период са изпълнени редица природозащитни проекти, насочени към проучване, опазване, поддържане и възстановяване на влажни зони.
- ✓ Значително се е повишила общата площ на влажните зони поставени под някаква форма на законова защита. Най-голям принос в това отношение има въвеждането на Общоевропейската екологична мрежа Натура 2000, която без изключение обхваща значимите влажни зони в България. Обявени са също така 7 нови Рамсарски места след 1995 г.
- ✓ Като цяло обаче състоянието на влажните зони в страната не се е подобрило поради разнообразен антропогенен натиск и/или преход към неустойчиви практики на ползване.
- ✓ Прави впечатление значително по-ефективната защита и управление на влажните зони, включени в по-високите категории на защита, съгласно ЗЗТ (резерват, поддържан резерват, национален парк, природен парк), и с приет план за управление.
- ✓ Финансирането на природозащитни, поддържащи и възстановителни дейности се случва на проектен принцип с разнообразно финансиране и разнотипни подходи. Хоризонталните мерки не са застъпени в достатъчна степен.
- ✓ За изминалия период е натрупан значителен капацитет и опит, както от страна на държавните институции, така и от страна на неправителствените и научни организации. Това, заедно с увеличените възможности за финансиране със средства от ЕС, ще позволи по-ефективно и интегрирано изпълнение на политиката за опазване на влажните зони в България през предстоящите години

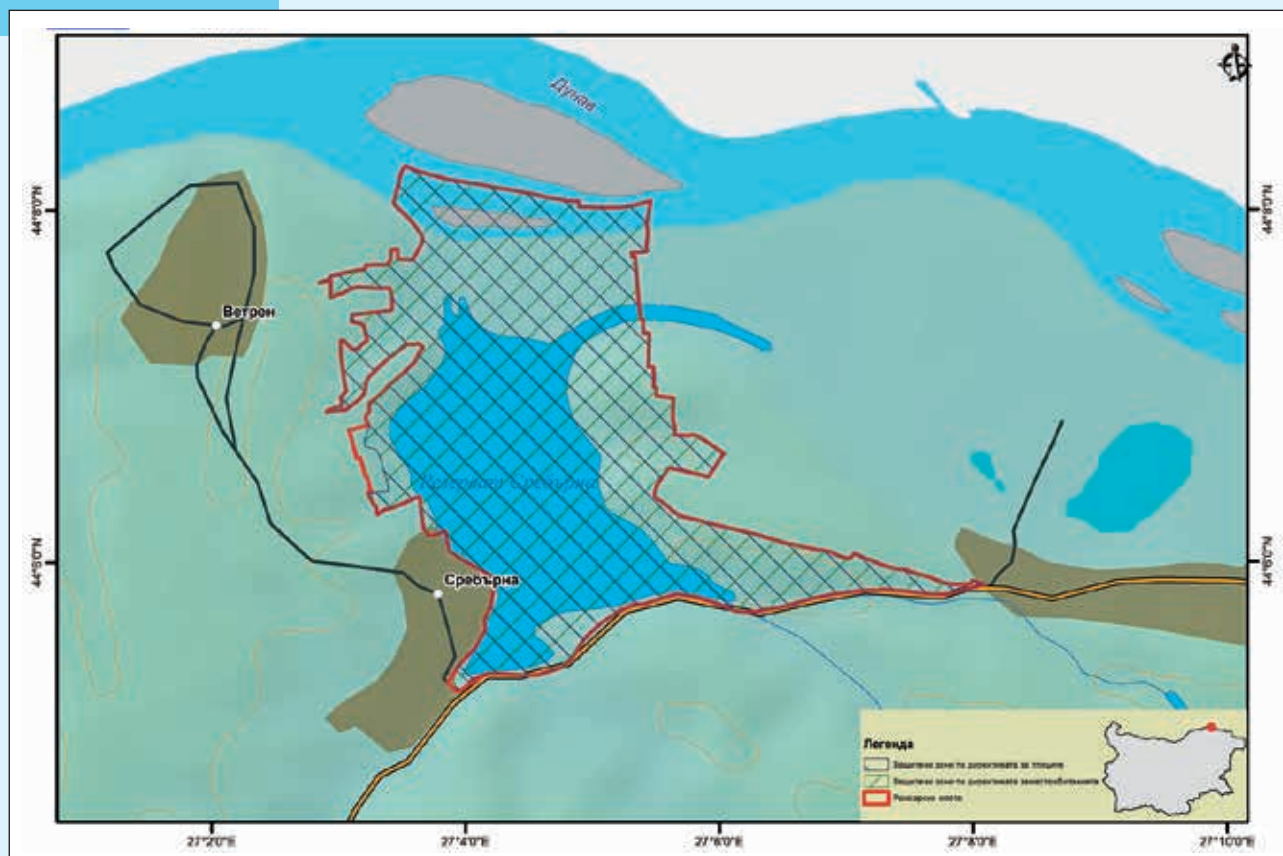
Характеристики на най-значимите Влажни зони

©Евгени Динев

6.1 Влажни зони, Включени в списъка на Рамсарската конвенция като влажни зони с международно значение - Рамсарски места

Сребърна
Комплекс Ропотамо
Атанасовско езеро
Дуранкулашко езеро
Шабленско езеро
Комплекс Беленски острови
Остров Ибиша
Пога
Комплекс Поморие
Езеро Вая (Бургаско езеро)
Комплекс Драгоманско блато

Описание

Сребърна е еутрофно езеро, разположено на брега на река Дунав срещу км 393–391, на 18 km западно от град Силистра. На западния му бряг се намира село Сребърна. Езерото е обявено за резерват, в който се включват бивши обработваеми земи, разположени северно от него; пояс от дървесни насаждения по брега на р. Дунав; остров Комлука и акваторията, заключена между острова и брега на реката. Около две трети от площта на езерото е обрасла с тръстика (*Phragmites australis*), папур (*Typha angustifolia*, *T. latifolia*, *T. laxmanii*) и други блатни растения. Много характерни за езерото са естествените плаващи острови (кочки), образувани от седименти, обхванати от коренищата на растящата върху тях тръстика. В северния край на езерото тръстиковите масиви постепенно преминават във влажни ливади. В северозападния му край и по брега на р. Дунав има ивици от крайбрежна дървесно-храстова растителност, сред която са се запазили единични стари дървета бяла върба (*Salix alba*).

Природозащитен статут

Сребърна е обявена за резерват през 1948 г. През 1983 г. обектът е включен в списъка на ЮНЕСКО на световното природно и културно наследство. Природозащитният статут е променен през 1999 г. от строг на поддържан резерват, за да се позволят дейности за управление на влажната зона.

Защитена зона „Сребърна“, с код BG0000241, обявена по Директива за птиците и Директива за местообитанията.

Биологично разнообразие

В ПР „Сребърна“ са открити 139 таксона висши растения, от които 11 вида са редки и застрашени. Влажната зона има най-голямо значение за опазване на *Aldrovanda vesiculosa* (единствено находище в страната) и *Cicuta virosa*, както и на *Stratiotes aloides*, *Nymphaea alba*, *Trapa natans*, *Nephrodium telypteris*, *Carex disticha*, *Galium rubioides*.

Установени са 11 типа природни местообитания от Приложение I на Директива 92/43/ЕЕС. От тях най-голямо значение и площно покритие имат 3150 - Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition*, 6250* - Панонски льосови степни тревни съобщества, 6430 - Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс и 91E0* - Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Pandion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*).

Фауната с конзервационно значение включва 6 вида безгръбначни, 7 вида риби, 5 вида земноводни и влечуги и 7 вида бозайници с конзервационна значимост. От общо 227 вида птици, между 127 и 140 са гнездящи, 94 са зимуващи и мигриращи (Мичев, Камбурова, Профиров, непубл. данни), 65 са от Червената книга на България, 90 вида са от европейско природозащитно значение (SPEC). Гнездящите *Pelecanus crispus*, *Phalacrocorax rugosus*, *Aythya nyroca*, *Crex crex* са световно застрашени. По време на зимуване и миграция се срещат още 4 световно застрашени вида: малка белочела гъска (*Anser erythropus*), червеногуша гъска (*Branta ruficollis*), тръноопашата потапница (*Oxyura leucocephala*), морски орел (*Haliaetus albicilla*).

Собственост и ползване на земите

Площта на поддържащия резерват от 902 ха е изключителна държавна собственост, управлявана от МОСВ и регионалните му звена. Ползването на земите се свежда до поддържащите дейности, разрешени със заповедта за обявяване.

Останалата площ на защитената зона по Натура 2000 и Рамсарското място включва разнородни по начин на трайно ползване и собственост територии, най-вече пасища, трайни горски насаждения и ниви. Преобладават държавната частна и общинската частна собственост.

Понастоящем в резервата са разрешени само поддържащи, направляващи, регулиращи или възстановителни мерки, посочени в Плана за управление на ЗТ. В това число влизат дейности с известен стопански потенциал като периодично косене на тръстиката, както и изнасяне на кал от дъното. Организиран екотуризъм, регламентиран спортен риболов, насърчаване на традиционни занаяти и занимания са възможни в прилежащите територии.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Най-важният фактор, повлиял съществено за промяна на екологичния характер на езерото Сребърна и околните територии е строителството на дига през 40-те години на XX в. Неблагоприятните ефекти са прекратяване на достъпа на дунавски води до езерото и с това пълно нарушаване на естествения воден режим на влажната зона, прекъсване на сезонната проточност, ускорена еутофикация и сукцесия. Опити за възстановяване на връзката с р. Дунав са правени през 1968 г. с прокопаване на канал и шлюз, през 1979 г. с изграждане на дига и през 1994 г. с изграждането на нов канал с два шлюза. Последното мероприятие успява да подобри връзката и при високи води на р. Дунав е възможна циркулация с езерото.

©Р. Петрова

© Р. Петрова

През 1993 г. влажната зона е включена в Списъка Монтрьо на Рамсарските места, застрашени от промяна на екологичните характеристики поради силно нарушения воден баланс.

Настоящи заплахи са: Промяна на водния режим, периодични пресъхвания на участъци от езерото и големите колебания на водното ниво; Обрастване на открити водни площи с тръстика и върби (Ускоряване на естествената сукцесия езеро-блато-влажна ливада); Премахване на естествената крайбрежна растителност; Увеличаване на еутрофикацията поради натрупване на биогенни елементи; Увеличаване количеството на седиментите на дъното на езерото; Незаконен риболов с мрежи и други форми на браконьерство; Опожаряване на плаващи тръстикови острови; Замърсяване с битови отпадъци; Масово развитие на сивата върба в тръстиковите острови; Навлизане на инвазивни видове.

Предприети мерки за опазване

През 1979 е възстановена хидравличната връзка между езерото и р. Дунав чрез разрушаване на 600 м от Северна дига в северозападната част на резервата. Изграждане на т. нар. Южна дига за предпазване на земеделски земи в зоната на север и североизток от езерото

През 1994 г. е изпълнен проект за възстановяване на връзката на езерото с р. Дунав чрез изкуствен канал.

Чрез възможността за регулиране на водното ниво на езерото средната му дълбочина достигна до 2,00 м. Отчасти възстановения водообменен режим създава благоприятни екологични условия за функциониране на езерната екосистема. Намалени са стойностите на биогенните елементи нитритни, нитратни и фосфатни йони. Еутрофикацията в езерото е значително намалена.

Изпълнен е проект за подмяна на насажденията от хибридна топола с естествена горко-дървена растителност.

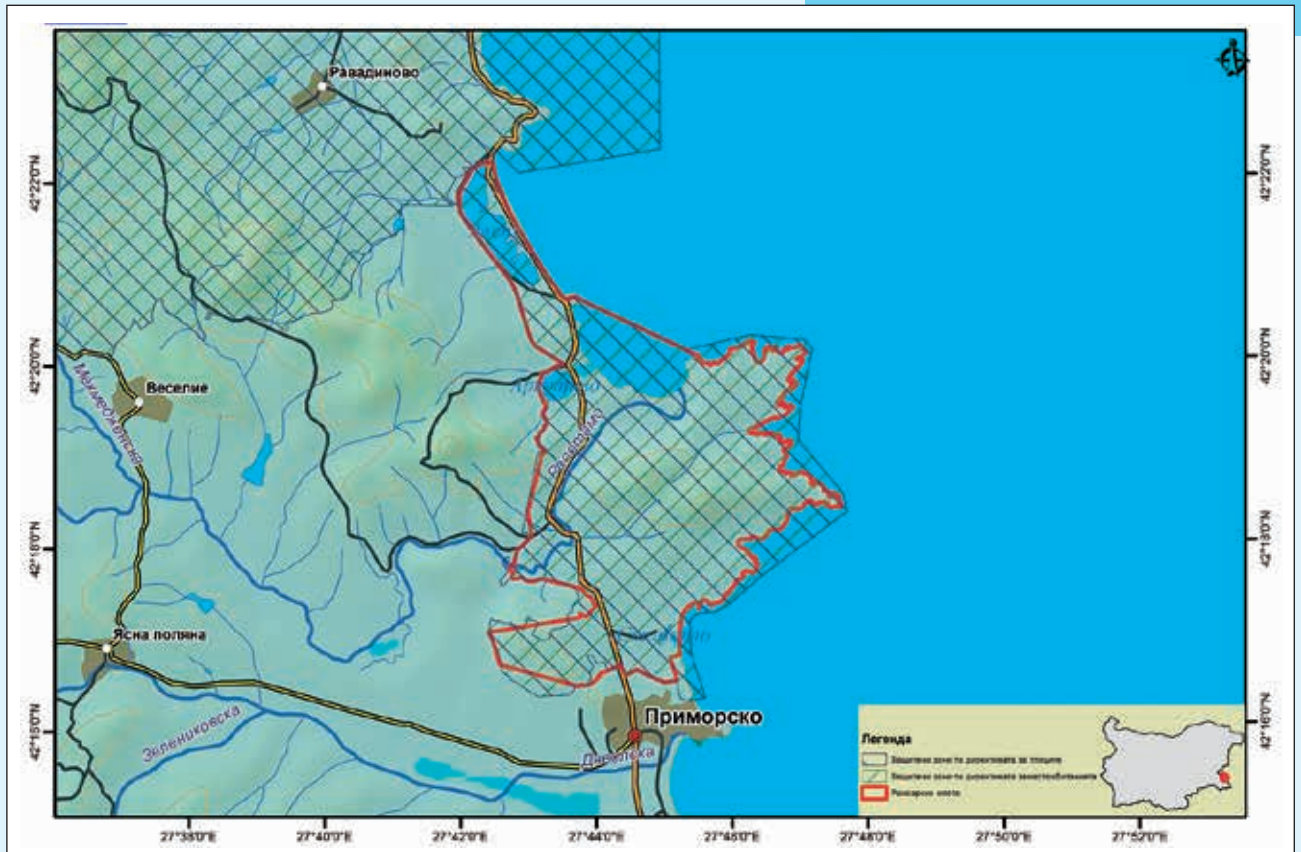
Необходими специфични мерки за опазване

- Проучване и актуализация на информация от ключово значение за управлението на екосистемата, включително определяне на водния баланс и оценка на хидравличната връзка с р. Дунав
- Актуализация на плана за управление, включително изготвяне на научнообоснована методика и инструкции за управление на заливния режим, оптимален за екосистемата;;
- Провеждане на ежегоден мониторинг на най-важните компоненти на екосистемите в резервата.
- Допълнителни проучвания за подобряване на водния режим на езерото и изясняване на необходимостта от целево управление на сукцесионните процеси, включващо управление на тръстика и органогенните седименти.
- Въвеждане и поддържане на подходящ воден режим за екосистемата чрез хидротехнически мерки – изграждане на втори канал за да се осигури проточност на системата;
- Задържане на сукцесията и намаляване равнището на еутрофикацията в резервата с оглед поддържането на оптимални условия за съществуващите консервационно значими местообитания и видове;
- Създаване на заинтересованост у местното население за опазването и устойчивото управление на резервата.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С много високо екосистемно значение като незаменим функционален елемент от екосистемата на р. Дунав, като „резервоар“ за поддържане на биоразнообразието и като предпоставка за развитието на природосъобразни форми на стопанска дейност.

Езерото има функция като капан за биогенни елементи, която може да се поддържа при редовно изнасяне на биомасата (косене на тръстика). Предвид поддържащата роля, която има косенето на тръстиката, за тази дейност трябва да се търсят възможности за икономическо насърчаване.

Описание

Комплекс Ропотамо включва устиината част на реката и съседни територии, включително заливни гори, пясъчни дюни, плажна ивица, дълбоко разчленено крайбрежие със скални носове и тесни и дълбоки заливи, остров Свети Тома, блатата Алепу, Аркутино и Стамополу. Намира се на около 50 км южно от Бургас, като в настоящето описание районът е ограничен от морския бряг със заливите и остров Свети Тома (Змийският остров), блатото Алепу, блатото Аркутино, река Ропотамо до около 1 км южно от моста и блатото Стамополу.

Площта на Рамсарското място е 5500 ха.

Природозащитен статут

Резерват "Ропотамо" е обявен през 1940 г. с цел опазване на разнообразие от местообитания и богата флора и фауна, включително птици. Обявени са още 6 защитени територии в комплекса с цел опазване на застрашени местообитания, растителни и животински видове, включително птици – ПР *Вельов вир* (площ 13,6 ха), ЗМ *Стамополу* (площ 40 ха) и ЗМ *Беглик таш – Ропотамо*, ПЗ *Блатото Алепу* (площ 166,7 ха), ПЗ *Пясъчни дюни местност Перла* (площ 24 ха), ПЗ *Скалните образувания, фиордите и тлюеновата пещера в местност Маслен нос* (площ 17,6 ха). Орнитологично важно място от 1989 г. Половината от комплекса е определен за КОРИНЕ място през 1998 г., поради европейското му значение за опазването на редки и застрашени местообитания, растения и животни, включително птици. През 2007 г. територията е включена в ЗЗ *Комплекс Ропотамо* (по Директива за птиците), код BG0002041, обща територия 3867,63 ха (вкл. 580,14 ха акватория) и ЗЗ *Ропотамо* (по Директива за местообитанията) с код BG0001001 и обща територия 12 815,82 ха (вкл. 2954,75 ха акватория).

©П. Ценова

Биологично разнообразие

Комплекс Ропотамо включва голямо разнообразие от местообитания: крайбрежни блатата с хигрофитна растителност (тръстика, папур, камъш) и хигрофитна растителност – водна лилия, жабешка водянка, водна леща и др.; речния лиман на р. Ропотамо; лонгозни гори; широколистни гори от блазун; крайбрежни дюни с псамофитна растителност; вторични храстови и тревни съобщества; скалист морски бряг; подводни пещери и морски заливи.

Зоната е важен стъпков биокоридор. Тя включва значителни по площ горски и дюнни местообитания, обект на защита според Директивата за местообитанията. Това е единствената зона в южната част на българското Черноморско крайбрежие, опазваща Суб-средиземноморски гори от космат гъб /код на местообитанието 91AA/. Зоната е важна за географската кохерентност на мрежата по отношение на редки местообитания, заемащи малки площи с разпръснато разпространение по Черноморското крайбрежие /кодове 1130, 2120, 91F0, 91E0, 92A0, 91AA/.

Тук са намерени 60% от видовете влечуги в България, 57% от бозайниците, 60% от сладководната ихтиофауна. На територията на комплекс Ропотамо през последните години са установени 255 вида птици, от които 123 са гнездящи и 67 са включени в Червената книга на България (Добрев и Димитров, 1997, План за управление на Комплекс Ропотамо). От срещаните се видове птици 104 са от европейско природозащитно значение (категория SPEC). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 10 вида, а като застрашени в Европа, съответно в категория SPEC2 – 27 вида, в SPEC3 – 67 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 87 вида, включени в приложение 2 на Закона за биологичното разнообразие, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 83 са вписани също в Приложение I на Директива 79/409 на ЕС.

Зоната включва нефрагментирани местообитания на вълка, но понастоящем видът е само маргинално представен – зоната цели възстановяването на естествения му ареал.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост – 44%; общинска собственост – 52%; частна собственост – 4%. Преобладава горския фонд.

Комплексът включва територии с различни режими – Резерват Ропотамо е строго защитена територия и в нея не се извършват стопански дейности. В останалите части преобладават туристически, горскостопански дейности, както и спортен лов и риболов.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Общи заплахи: Промяна в начина на ползване на земите; Изграждане на туристическа инфраструктура и засилен туристопоток.

Заплахи за сухоземните местообитания: Строителство на временни и постоянни сгради и туристическа инфраструктура; прекомерни сечи; битово замърсяване; утъркване и замърсяване на местообитанията; утъркване поради нерегламентиран достъп на превозни средства извън асфалтовите пътища.

Заплахи за водните местообитания: промени във водния режим и осушаване на блатата, евтрофикация.

©Ем. Тогорџ

Предприети мерки за опазване

В рамките на Българо-швейцарска програма за опазване на биоразнообразието са извършени проучвания и е подготвен предварителен План за управление на Резерват Ропотамо.

Необходими специфични мерки за опазване

- Поддържане на подходящ воден режим за доброто функциониране на включените в комплекса влажни зони;
- Устойчиво развитие на туризма и туристическа инфраструктура. Управление на туристопотока. Посещенията на туристите да се извършват само на места, определени от Плана за управление;
- Мониторинг на популациите на видовете в територията и особено на тези с висок природозащитен статус;
- Недопускане на промяна в начина на ползване на земите;
- Предотвратяване на утъркването на местообитанията и на нерегламентиран достъп на превозни средства извън асфалтовите пътища;
- Предотвратяване на замърсяване на местообитанията с битови отпадъци и индустриално замърсяване. Премахване на незаконните сметища;
- Ограничаване на сечите и обема на изнасяна мъртва гървесина.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

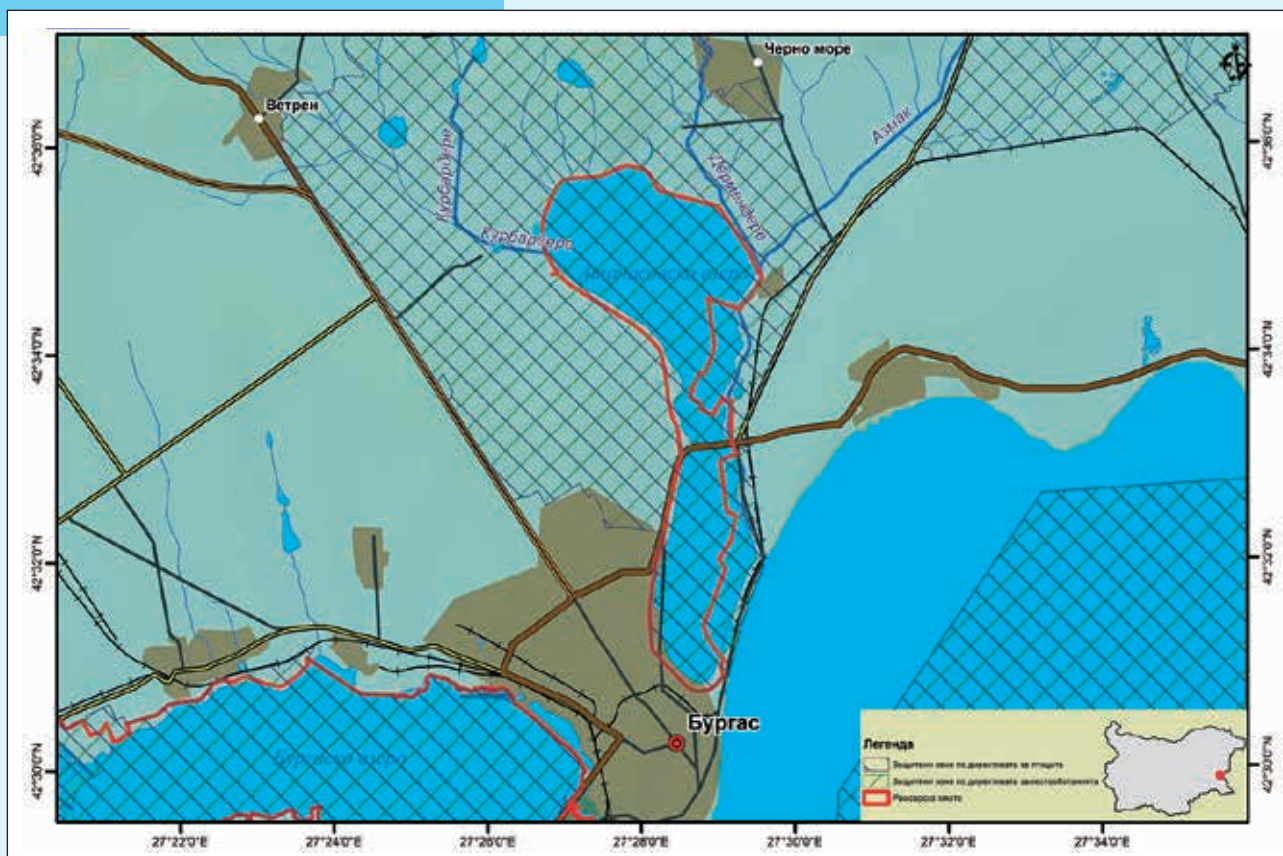
Река Ропотамо и крайречните лонгозни гори са популярен туристически обект, който се използва интензивно от туристите по Южното Черноморие. Опазването на местообитанията и редките растителни, животински и гъбни видове е от решаващо значение за запазване на туристическата стойност на мястото и осигуряване на възможност за предлагане на разнообразен туристически продукт.

Други по-значими екосистемни ползи са свързани с улавянето на биогенни елементи и пречистването на замърсени води, които се вливат в Черно море.

©РиОСВ – Бургас

Атанасовско езеро

Описание

Свръхсолено езеро на морския бряг, с лиманен характер в северната си част и с белези на лагуна – в южния. Значителна част от територията му се използва като солници, но със запазен традиционен начин на солдобив. Солдобивните басейни са отделени от Черно море с дига и водовземно съоръжение с шлюз. Общият обем на басейните е 3.2 млн. куб.м, а средното водно ниво е 30 см.

Около езерото съществуват по-малки сладководни блати и мочурливи места, както и система от канали, обрасли с блатна растителност. В южния си край езерото опира до градската част на Бургас, а северната му част е на около 10 km от града. Езерото е разположено в направлението север-юг, като дължината му е 9,5 km, максималната ширина – 4,2 km. Надморската височина е между 1 м над и 1 м под морското равнище. По-голямата част е с отрицателна надморска височина, като през лятото водното равнище е с около 0,6 м под морското.

Площ на Рамсарското място - 1404,3 ха.

Природозащитен статут

Северната част на езерото е поддържан резерват от 1999 г. От 1984 г. езерото е обявено за влажна зона с международно значение по Рамсарската конвенция, а през 2003 площта на Рамсарското място е разширена. През 1989 г. езерото е обявено за ОВМ.

През 2007 г. територията е обявена за ЗЗ Атанасовско езеро по Директива за птиците и Директивата за местообитанията код BG0000270, с територия: 7208,89 ха.

Биологично разнообразие

Мястото е представително като най-редкия тип екосистема в България (крайбрежни халофитни съобщества). Приоритетното местообитание 1150* Крайбрежни лагуни заема 20.6 % (1483,2 ха) от цялата площ на ЗЗ (7208,89 ха). Това е най-голямата компактна площ, заемана от това местообитание в България, с висока стойност като относителна площ, представителност и природозащитна стойност.

В езерото са установени 233 вида висши растения. Доминантни сред тях са солянката (*Salicornia herbacea*), *Salicornia europea*, *Sueda maritima*, тръстиката (*Phragmites australis*), тънколистния папур (*Typha angustifolia*), полската виция (*Vicia campestris*), морския пелин (*Artemisia maritima*) и др. Най-голямото находище на саликорнията и елегантната орхидея в страната и единственото значимо находище на артемия.

Установени са 2 вида безгръбначни, 2 вида риби и 20 вида земноводни и влечуги с консервационна значимост.

Атанасовското езеро е част от Бургаския езерен комплекс – един от трите най-значими комплекси от влажни зони за концентриращи се водолюбиви птици по българското Черноморско крайбрежие. В района на Атанасовско езеро са установени 317 вида, от които 17 са гнездящи и 100 са включени в Червената книга на България (Мичев и др., 2003, План за управление на ПР Атанасовско езеро). От срещашите се видове 127 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 19 вида, а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 – 28 вида, в SPEC3 – 80 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 105 вида, включени в приложение 2 на Закона за биологичното разнообразие, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 103 са вписани също в Приложение I на Директива 79/409 на ЕС. Атанасовско езеро се намира на прелетния път Via Pontica и е типично “място с тесен фронт на миграция” за мигриращите реещи се птици от значителна част на Северна, Източна и Централна Европа. До 240 000 щъркели, пеликани и жерави и до 60 000 грабливи птици прелитат ежегодно от тук по време на есенната миграция (Мичев и др., 2003, План за управление на ПР Атанасовско езеро). Това е мястото с най-голяма концентрация в Европа по време на прелет за розовия пеликан (*Pelecanus onocrotalus*) и къдроглавия пеликан (*Pelecanus crispus*), тръстиковия блатар (*Circus aeruginosus*), вечерната ветрушка (*Falco vespertinus*). Заедно с останалите Бургаски езера е едно от най-благоприятните места за нощуване на пеликаните и щъркелите между делтата на Дунав и Босфора. Тъй като не замръзва през зимата, езерото е място с международно значение за концентриране на зимуващи водолюбиви птици.

Собственост и ползване на земите

Разпределение по собственост на земите: държавна собственост – 29%; общинска собственост – 15%; частна собственост – 56%;

Водните площи са основно солодобивни басейни и канали, а прилежащите територии са в най-голяма степен заети от орни земи. Основна стопанска дейност в сайта е промишленият солодобив, на който се дължи и съвременния облик на влажната зона. Съгласно действащия план за управление, солодобивните дейности, извършвани по традиционен начин са разрешени като поддържащи дейности в резервата.

В прилежащите терени се извършва земеделско производство, основно на зърнени култури. Езерото е в непосредствена близост до летище Бургас, както и до мина Черно море. В съседство до резервата има редица туристически обекти.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Атанасовското езеро е подложено на силен антропогенен натиск поради близостта му с гъсто населения град и международното летище, разположено източно от него. Езерото се използва за солодобив по традиционен начин и местообитанията, характерни за влажната зона, са силно зависими от тази дейност във вида, в който се осъществява. По-ниската икономическа ефективност

на традиционния солодобив, както и амортизираната инфраструктура са заплахи за солодобива в настоящия му вид, което се счита за сериозен риск за поддържането на влажната зона като цяло.

Предприети мерки за опазване

Приет е План за управление на поддържания резерват (2003). По проекти на неправителствени организации и научни институти са изпълнени редица информационни и образователни дейности, възстановителни дейности по инфраструктурата и запазването на традиционния солодобив, както и редовен мониторинг на биологичното разнообразие.

©Евгени Динев

Необходими специфични мерки за опазване

- Актуализация на плана за управление за следващия 10-годишен период;
- Поддържащи дейности (описани в ПУ). Необходима е реконструкция на старите диги и валове, по методи и време, съобразени с екологичните изисквания на водолюбивите птици;
- Необходимо е поддържане на подходящ воден режим на резервата, включително избягване на приток на замърсени води;
- Ликвидиране на незаконното заустване на отпадни води в североизточната част на резервата.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

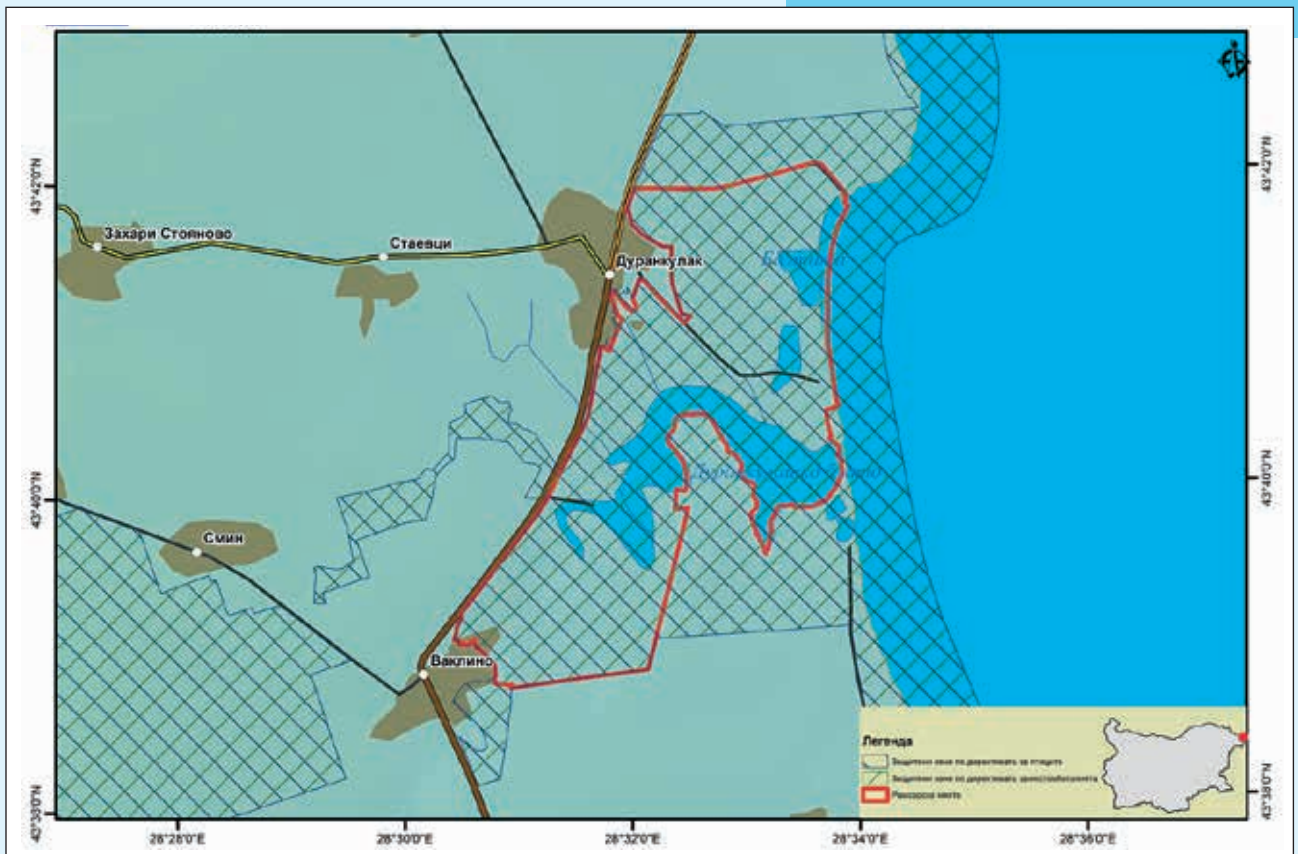
Атанасовско езеро има на първо място значение като уникална и представителна влажна зона, която е местообитание на богата орнитофауна.

Основното стопанско значение на влажната зона е свързано с добива на морска сол. Това ползване е в съответствие и с природозащитните цели и режими, тъй като от солодобива по традиционна технология зависи поддържането на водния режим в екосистемата и предпазването ѝ от замърсяване.

Атанасовско езеро има потенциал и за специализиран туризъм. Управлението на туристическите потоци и достъпът трябва да бъдат внимателно контролирани, за да се избегне безпокойство или друго неблагоприятно въздействие.

©БФБ

Описание

Влажна зона, включваща крайбрежния лиман Дуранкулашко езеро, с прилежащи пясъчни дюни, морска акватория, тревни съобщества, горскодървесни и храстови насаждения и обработваеми земеделски земи. Намира се в Североизточна България, недалеч от границата с Румъния, източно от едноименното село. Надморската височина е около 0,5 м.

Основни местообитания са откритите водни площи и обширните масиви от висша водолюбива растителност покриващи предимно северната (Орловото блато) и югозападната (Ваклинския ръкав) част на езерото, както и блатото от югоизточната му страна.

Площта на Рамсарското място е 350 ха, от които откритата водна площ е 253 ха.

Природозащитен статут

Дуранкулашкото езеро е обявено за природна забележителност през 1980 г. и прекатегоризирано в защитена местност през 2002 г., с цел опазване на застрашени видове водолюбива птици. През 1984 г. е включено в списъка на Рамсарската конвенция. През 1989 г. територията е обявена от BirdLife International за Орнитологично важно място. През 1998 г. 23% от територията на Орнитологично важното място е определена за КОРИНЕ място, поради европейското и значение за опазването на редки и застрашени местообитания, растения и животни, включително птици. Попада в границите на защитени зони – Натура 2000 места и по Директивата за птиците и Директивата за хабитатите, съответно защитена зона “Дуранкулашко езеро”, с код BG0002050 и защитена зона “Езеро Дуранкулак”, с код BG0000154.

Биологично разнообразие

В езерото се срещат 5 ендемични растения за Балканския полуостров и други 27 вида с важна международна и национална консервационна значимост.

Фауната с консервационна значимост се състои от 5 вида водна безгръбначна фауна, 13 вида земноводни и влечуги с консервационно значение. Птиците са 254 вида, от които 92 са гнездящи и 72 са включени в Червената книга на България. От срещаните се видове 136 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (*BirdLife International, 2004*). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 7 вида, а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 - 18 вида, в SPEC3 - 66 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 213 вида, включени в ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита (Георгиев, 1998, План за управление на природен комплекс Дуранкулашко езеро).

Дуранкулашкото езеро е място от световно значение за водолюбивите птици през зимата, главно поради големите струпвания на гъски. Заедно с голямата белочела гъска (*Anser albifrons*), тук в значителни количества зимува световно застрашената червеногуша гъска (*Branta ruficollis*), като почти цялата ѝ световна популация през януари и февруари пребивава в Дуранкулашкото и Шабленското езера, което несъмнено ги прави едни от най-значимите влажни зони в света.

Собственост и ползване на земите

Общинска собственост – 23%, държавна – 38%, частна – 39%.

Сред прилежащите територии преобладават орните земи, заети от зърнени култури.

Дуранкулашко езеро се намира сред едни от най-плодородните земеделски земи в България – Крайморска Добруджа. Това определя интензивното земеделско ползване, включително и на терени, включени в природния комплекс. Езерото и свързаните с него подземни води се явяват важен воден ресурс за напояването на прилежащите орни земи.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Прекомерното водочерпене за питейни и напоителни нужди, което предизвиква колебания на водното ниво през периода на активна експлоатация май - октомври. Отделяне на Карталийското блато от езерото с дига, с което водния режим на тази част от езерото се нарушава. Претоварването с биогеми е основна причина за ускорените процеси на евтрофикация и нарушаване на равновесието във водната екосистема на езерото. Установен е незаконен риболов с мрежи в езерото.

През 1993 г. влажната зона е включена в Списъка Монтрьо на рамсарските места застрашени от промяна на екологичните характеристики поради нарушения воден баланс и браконьерството.

Предприети мерки за опазване

За обекта има утвърден и действащ План за управление (1998), в който са заложили широк спектър от конзервационни мерки. Всяка година се организира преброяване на птиците в района. БДЗП провежда орнитологичен мониторинг и подробни изследвания на зимуващите гъски. На западния бряг на езерото е построен информационен и природозащитен център на фондация "Льо Балкан".

Необходими специфични мерки за опазване

- Актуализация на плана за управление и прилагане на интегриран подход при управление на защитената територия и защитените зони от Натура 2000;
- Свеждане до минимум на деградационните процеси в езерото чрез ограничаване притока на биогеми и други твърди и течни замърсители и възстановяване на водния режим близък до естествения;
- Подобрено регламентиране на ловната и риболовната дейности;
- Регламентиране на пашата с оглед устойчивото използване на пасищата и запазване на степния/полустепния характер на част от тях;
- Осигуряване на нужната хранителна база за зимуващите гъски и патици, както в границите на природния комплекс, така и извън него;
- Стопанисване на тръстиковите масиви насочено към снижаване на еутрофикацията на водоема и към запазване и увеличаване на биоразнообразието;
- Недопускане на изграждане на вилни и друг тип селища и хотелски комплекси по крайбрежието на езерото.

©М. Илиев

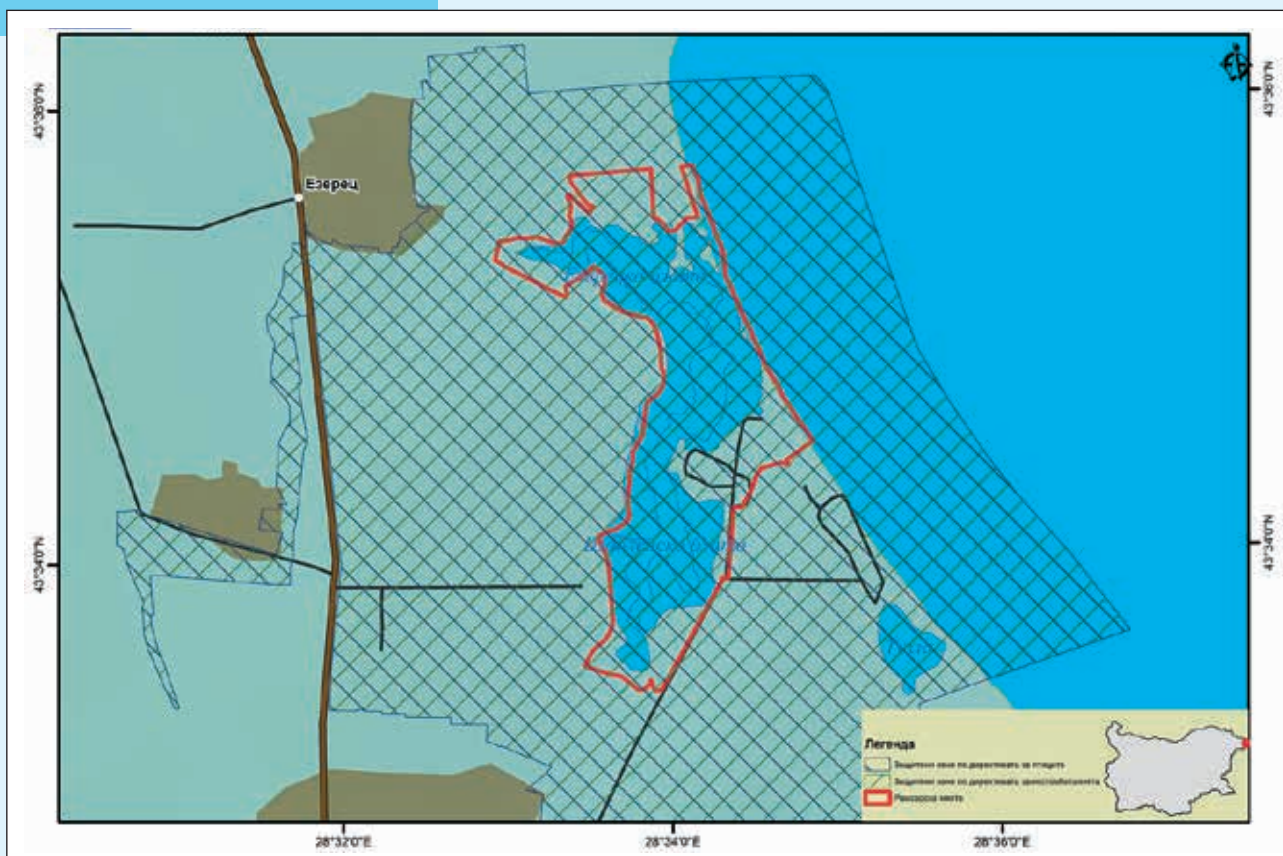
Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Дуранкулашко езеро има голямо културно и екосистемно значение като важно местообитание за водолюбиви птици.

Осигуряването на питейни и напоителни води има ключово значение като екосистемна услуга, тъй като водата е най-важният екологичен компонент, предопределящ съществуването на влажната зона. Подземните води от водосборната област на ез. Дуранкулак се използват за водоснабдяване и напояване. Вододобивните съоръжения са разположени на различни места във водосбора на езерото, като само три (две напоителни и една водоснабдителна помпена станция) от тях се намират в обособените граници на природния комплекс.

Риболовът и аквакултурите са важна стопанска дейност, пряко свързана с ползването на езерото. Богатата орнитофауна, както и археологическите открития са база за развитие на специализиран туризъм.

Шабленско езеро

Описание

Комплексът включва Шабленското езеро и Шабленската тузла, разположени върху сарматски варовици в Североизточна България, на 5 км североизточно от град Шабла. Шабленското езеро е лиманно бракично езеро край брега на морето. Шабленската тузла е полусолена лагуна, разположена на 1,5 км югоизточно от езерото и отделена от морето с високи гюни.

Бреговете на езерото са обрасли с обширни масиви главно от тръстика (*Phragmites australis*) с участие на теснолистен (*Typha angustifolia*) и широколистен папур (*Typha latifolia*), брегова острица (*Carex riparia*) и др. Тръстиковите масиви представляват основното местообитание в комплекса. Значителни по размери са и откритите водни площи. Захранването на езерото става изключително от подземни води. В Шабленската тузла преобладава откритата водна площ, като водолюбивата растителност заема сравнително тясна ивица покрай брега. Важно местообитание са и обраслите с псамофитна растителност гюни и пясъчен плаж.

Площта на Рамсарското място е 404 ха, от които 150 ха открита водна площ.

Природозащитен статут

Шабленско езеро е обявено за защитена местност съгласно националното законодателство през 1995 г. През същата година Шабленското езеро е обявено за влажна зона с международно значение съгласно Рамсарската Конвенция. През 1989 г. територията е обявена от BirdLife International за Орнитологично важно място. През 1998 г. е определена за КОРИНЕ място, поради европейското и значение за опазването на редки и застрашени местообитания, растения и животни, включително птици. Попада в границите на защитени зони – Натура 2000 места и по двете Директиви на ЕС, Директивата за птиците и Директивата за местообитанията, съответно защитена зона “Шабленски езерен комплекс”, с код BG0000156 и защитена зона “Езеро Шабла - Езерец”, с код BG0000621.

Биологично разнообразие

Най-голям брой консервационно значими видове растения са установени по пясъчните дюни – 16 вида, сред които приоритетните *H. ponticum*, *B. hirsuta*, *S. thymifolia*, *L. tauricum ssp. bulgaricum*. В откритите водни площи се срещат 5 вида с консервационно значение, в хигрофитната растителност – 3, а сред суходюбивите тревни съобщества – 4 вида.

Видовете с консервационна значимост от водните безгръбначни са 5. Установени са също така 3 вида риби и 21 вида земноводни и влечуги, включени в Приложение 2 и 3 на ЗБР. На територията на Шабленския езерен комплекс са установени 248 вида птици, от които 96 са гнездящи, 88 са зимуващи и 69 са включени в Червената книга на България. От срещаните се видове 137 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 7 вида, а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 – 16 вида, в SPEC3 – 64 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 223 вида, включени в ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита (Георгиев, 2003, План за управление на ЗМ Шабленско езеро).

От ключово значение за световно застрашената червеногуша гъска през зимата, като заедно с Дуранкулашкото езеро поддържат почти цялата ѝ световна популация. През различните части на годината е от съществено значение за общо 7 световно застрашени вида птици.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи

По-голямата част от комплекса е в добро състояние благодарение специалния режим на част от територията.

Общи заплахи: прекомерно водоползване, браконьерство по лова и риболова, безпокойство, замърсяване (с химически вещества от съседните земеделски земи). В района се извършва интензивен лов на водолюбива птици, в по-малка степен – горско-стопански дейности и отгдих.

Шабленският езерен комплекс е силно чувствителен към всички дейности, които оказват влияние на водния режим и на качеството на водите във влажните зони. Настоящото водочерпене от повърхностните и подпочвените води за питейни нужди и напояване е неконтролно и несъобразено с оптималното водно ниво на езерата.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост – 38%; общинска собственост – 14%; частна собственост – 48%.

Подземните води, които са свързани с водите на двете езера са обект на значителна експлоатация за питейно ползване не само на околните селища, но и на областния център гр. Добрич, както и за напояване на земеделските земи.

Разположението на влажната зона в плодородните земи на Крайморска Добруджа определя значителното земеделско ползване на прилежащите терени, най-вече за производство на зърнени култури. Режимът на защитената територия забранява използването на пестициди и изкуствени торове върху включените в нея обработваеми земи. Притокът на такива от съседните площи обаче с повърхностен отток и подземните води е сериозен проблем.

Стопанският риболов се е практикувал в по-широко до 60-те години на ХХ в., а след това езерото е осигурявало риба единствено за нуждите на правителствената резиденция. Практикува се и спортен риболов. Заплаха за биоразнообразието е браконьерския риболов и отстрел.

Самите езера са замърсени с биогенни елементи (амониеви соли, нитрити, нитрати и фосфати) и органична материя като резултат от интензивното земеделие и животновъдство в района. Все още съществуват чести нарушения на ловното и природозащитното законодателство от браконieri, както и мащабен незаконен лов с мрежи в ез. Шабла и особено в Езерец. Много туристи навлизат в Шабленка тузла през гнездовия период, когато птиците са особено чувствителни на безпокойство.

Други фактори, които влияят отрицателно на качеството на ценните местообитания са експанзията на американския ясен (*Fraxinus americana*) в крайбрежната растителност на Езерецкото езеро, изкуствено залесяване с *Eleagnus angustifolia* и други екзотични видове; близостта на ветро-енергийни паркове, изграждането на нови обекти за отдих и туризъм, незаконният добив на пясък от дъните при Шабленската тузла, както и замърсяването на цялата територия с отпадъци; военните учения и безконтролното движение на военна техника в района, поради близостта на зенитния полигон до Шабленската тузла. Много от дейностите в резиденцията (отдих, риболов, косене, залесяване, стрелби) не са съобразени с екологичните изисквания и природозащитния статут.

Предприети мерки за опазване

В рамките на Българо-Швейцарската програма за опазване на биологичното разнообразие в периода 1995–1997 е разработен План за управление, а през 1999–2000 е актуализиран. Изпълнени са редица образователни и информационни дейности, както и подобряване на контрола върху защитената територия. През 2011 г. беше изграден изкуствен остров за гнездене на рибарки и други гъждосвирцоподобни птици от БДЗП.

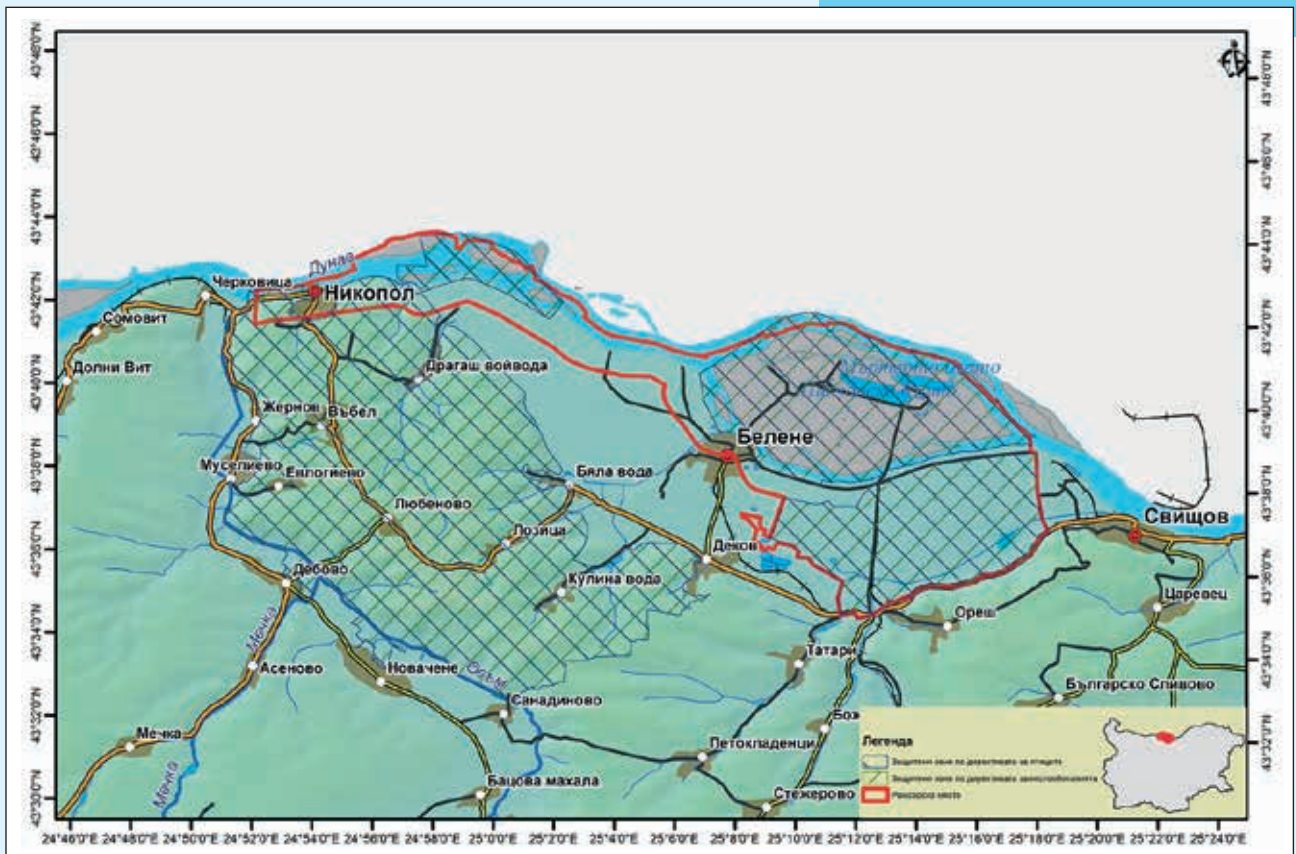
Необходими специфични мерки за опазване

- Актуализация на Плана за управление и прилагане на интегриран подход при управление на защитената територия и защитените зони от Натура 2000.
- Свеждане до минимум на еутрофикационните процеси в езерото чрез прилагане на мерки за намаляване на съдържанието на биогени във водните екосистеми и за възстановяване на водния режим в езерото близък до естествения;
- Управление на масивите от водолюбива растителност - увеличаване на площта на откритите водни площи, косене на ротационен принцип, паша на едър рогат добитък, насочено към забавяне на еутрофикацията и подобряване на условията за биоразнообразието;
- Регламентиране и контрол на риболова по начин, който от една страна да не засяга редките и застрашени представители на фауната и флората, а от друга – да отговори на нуждите на местното население;
- Възстановяване на естествения характер на по-голяма част от тревните съобщества чрез равномерно им ползване за паша, почистване на отпадъци и борба с рудералната растителност;
- Създаване на инфраструктура за развитие на познавателен туризъм и природозащитно образование; подобряване на контрола върху туристическия поток, особено в гнездовия период;
- Провеждане на редовен мониторинг на най-важните абиотични и биотични фактори и компоненти на екосистемата;
- Прилагане на ефективен контрол и охрана съгласно режимите в защитената територия чрез обособяване на постоянен екип, координация и изграждане на капацитет на отговорните институции.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С много високо екосистемно значение като незаменим функционален елемент от миграционния път „Via Pontica“, като „резервоар“ за поддържане на биоразнообразието, като фактор за местния микроклимат и като предпоставка за развитието на природосъобразни форми на стопанска дейност (напр. екотуризъм).

Комплекс Беленски острови

Описание

Белене е най-голямата островна група в българската част на р. Дунав. Намира се между речни км 560 и 576, срещу град Белене, на 18 км западно от Свищов. Надморска височина - 25,5 м. Естествено формирана е от процесите на транспорт и отлагане на седименти. В момента групата се състои от два по-големи и 15 по-малки острова. Най-големият от тях е о-в Белене с намиращите се в него три сладководни блата, заедно със заобикалящите ги стари крайречни гори от тополи, върби и елша. Трите блата на о-в Белене (Песчина, Мъртвото и Дюлова бара) са свързани помежду си и чрез канал се оттичат в Дунава. При високи пролетни води през гардата, когато е отворена, в езерата постъпва прясна вода по канала.

Преобладаващи местообитания са естествените заливни гори предимно от върба (*Salix sp.*) и бяла топола (*Populus alba*), а на остров Милка - от бял бряст (*Ulmus laevis*). Формирането им е пряко свързано с водния режим на реката. Високите води не позволяват пълното развитие на пролетната растителност. Оттеглянето на водите съвпада с високите летни температури, в резултат на което на острова се развива буйна лятна растителност.

Рамсарското място покрива 6897,58 ха, от които за защитени територии са обявени 1714 ха.

Природозащитен статут

Сухоземната територия на Комплекс Беленски острови е част от Природен парк Персина, обявен през 2000 г. В комплекса има два резервата – островите “Милка” и “Китка”, обявени съответно през 1956 и 1981 г. за опазване на уникални крайречни заливни гори. Поддържаният резерват “Персина Изток” с буферната зона, както и защитената местност “Персина Изток” са обявени през 1981 г. за опазване на представителни влажни зони, с характерни местообитания и гнездови находища на рибарки, патици и гъски. През 1998 г. остров Персина (Белене) е обявен за КОРИНЕ място, поради европейското му значение за опазването на редки и застрашени местообитания, растения и животни, включително птици. През 1989 г. територията е обявена от BirdLife International за Орнитологично важно място. Комплексът попада в границите на защитени зони – 33 „Комплекс Беленски острови” с код BG0002017, и 33 “Персина” - BG0000396.

През 2002 г. комплексът е обявен за Рамсарско място.

© Ал. Иванов

Биологично разнообразие

Установени са 7 типа природни местообитания с консервационна значимост по ЗБР и Директивата за местообитанията. Флората на комплекса включва 112 вида водорасли, 19 вида мъхообразни, 21 вида гъби и 475 вида висши растения, 30 от които са включени в Червената книга, 24 в ЗБР, а 12 вида имат международен природозащитен статус. Има 294 вида лечебни растения. Изключително ценни са върбовите съобщества.

Водната безгръбначна фауна е представена от 4 вида с консервационна значимост, земноводните и влечугите – с 24 вида и рибите с 24 вида. Мястото е от голямо значение за популацията при много видове птици, един от които е световно застрашения кюдроглав пеликан (*Pelecanus crispus*). Комплексът е важна миграционна станция за всички групи водолюбивы птици по р. Дунав, значимо гнездовище на белооката потапница, морския орел, лопатарката, малкия корморан, както и за синявицата (*Coracias garrulus*)

и други видове с висок природозащитен статус. Общо са установени 211 вида птици, от които 63 вида са включени в Червена книга на България, а 184 са защитени от ЗБР.

До 1970 г. на о-в Белене се е намирала най-голямата смесена колония от чапли, лопатарки и корморани по българското поречие на Дунав, наброяваща над 5000 гнездящи птици. С построяването на диги по периферията на острова и на отводнителна система и след изграждането на яз. „Железни врата“ в сръбско-румънския сектор, колонията постепенно намалява и изчезва. Понастоящем единствената смесена чаплого-корморанова колония съществува на два малки румънски острова в близост до о-в Голяма Бързина. Числеността на гнездящите птици там през 2005 г. е 200 двойки /без големите корморани/. Птиците се хранят най-често на територията на парка и бъдещето им зависи от състоянието на местообитанията в него (*Шурулинков, 2006 в План за управление на ПП Персина*).

Собственост и ползване на земите

47 % държавна собственост, 10 % общинска собственост и 43 % частна собственост.

Основната част от сухоземните терени на Беленския островен комплекс са заети от екстензивни зърнени култури (вкл. ротационни култури с периодично оставяне на угар) и широколистни листопадни гори.

Западната част на о-в Белене все още се използва като затвор. Части от острова се използват за земеделие от администрацията на затвора, за паша на едър и гребен добитък и за горскостопански култури от хибридни тополи. Не се допуска използването на земята в строгия резерват, с изключение на риболов и прибиране на реколтата от тръстика.

В околностите на влажните зони р. Дунав се използва за корабплаване и рибарство. Това е и зона на държавната граница с Румъния. Земите по бреговете на р. Дунав се използват за земеделие.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

По-голямата част от комплекса е в добро състояние благодарение на защитния режим и осъществените възстановителни дейности за водния режим. Комплексът е пример за възстановяване на увредена влажна зона и за важноста на опазването на природните комплекси преди те да достигнат до критично състояние.

Заплахи са осушаването за поддържане на земеделските и горскостопански площи, горскостопански дейности в чувствителни за птиците периоди, безпокойство, замърсяване от водите на река Дунав, подмяна на естествените дървесни видове с такива със стопанска стойност, хидротехнически мерки за повишаване на плавателния капацитет на р. Дунав, както и въвеждането на инвазивни видове.

Предприети мерки за опазване

Националният план за опазване на най-важните влажни зони в България от 1995 и други документи от 1990 насам препоръчват възстановяване на влажната зона, включително предложения за премахване на част от дигите и разделяне на западна и източна част на острова. През 2000 г. комплексът е прекатегоризиран като Поддържан резерват и е включен в обхвата на Природен парк „Персина“. Реалното възстановяване започва с проект „Възстановяване на влажни зони и намаляване на замърсяването“, финансиран от Световната банка и българското правителство, който стартира през 2001. Чрез него са изградени две входни и едно изходно съоръжение с шлюзове, както и открити канали. По тях водата от река Дунав, при високи нива, може да навлиза в територията на влажната зона. Изпълнени са и редица други консервационни и информационни дейности, както и изграждане на капацитет за управление. Изготвен е План за управление на ПП „Персина“ 2006-2015 г.

Необходими специфични мерки за опазване

- Прилагане на интегриран подход и въвеждане на местните общности, администрация и бизнес в опазването на комплекса;
- Поддържане на устойчив режим на водоемите, съблюдаване на препоръките заложи в Плана за управление на ПП Персина;
- Проучване на ефекта от предприетите до момента възстановителни работи и изготвянето на препоръки за допълнителни дейности по възстановяване на водния режим и природните местообитания;
- Мониторинг на приоритетни местообитания и видове;
- Контрол върху инвазивните видове;
- Ограничаване селскостопанската дейност на територията на ПП Персина;
- Поддържащи мерки за управление на водния режим и възстановяване на местообитания в ЗМ Кайкуша;
- Ограничаване на граирането на фарватера, ограничаване на изземването на инертни материали от коритото на р. Дунав.

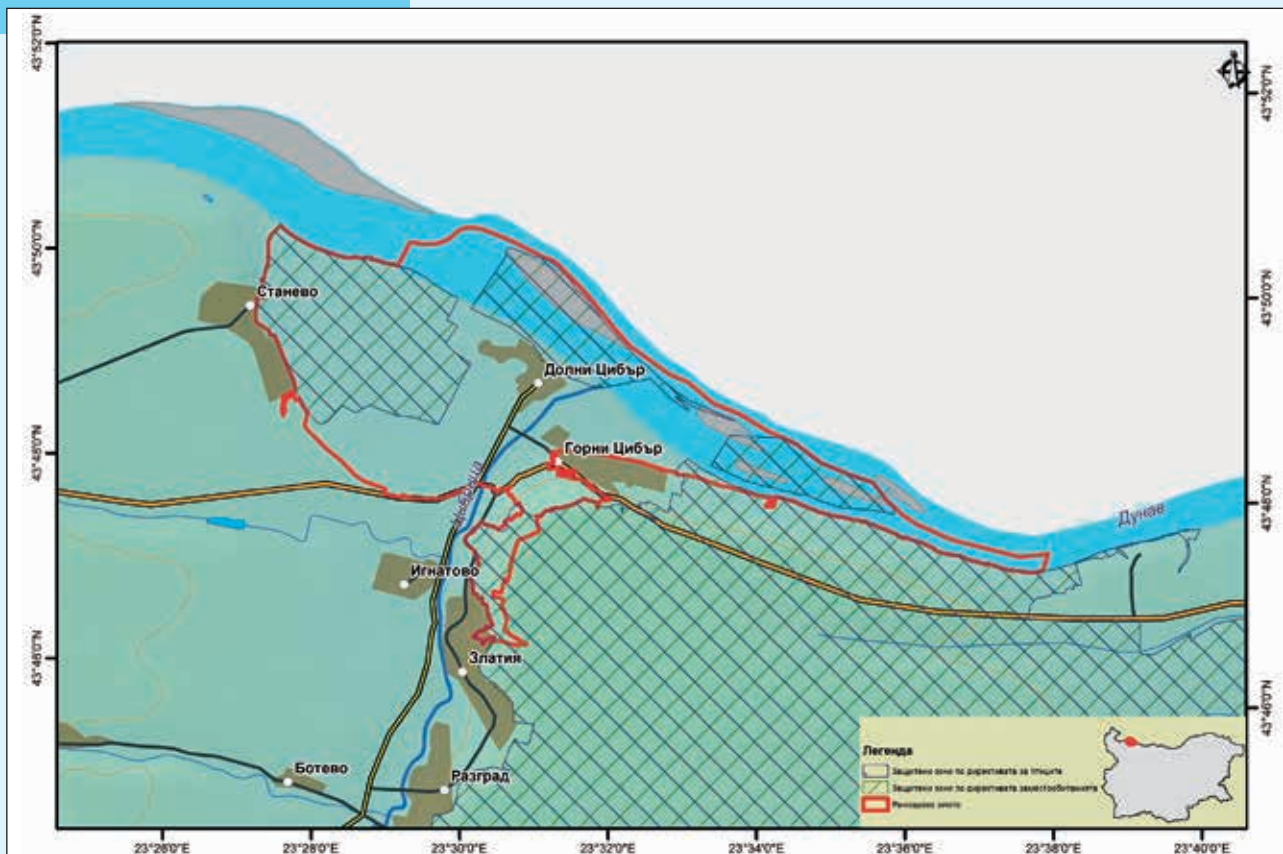
Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С много високо екосистемно значение като незаменим функционален елемент от екосистемата на р. Дунав, като „резервоар“ за поддържане на биоразнообразието и като предпоставка за развитието на природосъобразни форми на стопанска дейност. Комплексът е пример за възстановяване на увредена влажна зона и за важноста за опазване на природните комплекси преди те да достигнат критично състояние.

©ДПП „Персина“

Остров Ибиша

Описание

Мястото обхваща покрития с дървесна растителност остров на река Дунав (км 717), заедно с прилежащия му участък на реката и речните брегове. Разположен е северно от село Долни Цибър и източно от град Лом. Средната надморска височина е 50 м. Рамсарското място е с площ 372,19 ха.

Характерни местообитания са заливни гори от черна елша (*Alnus glutinosa*), бяла (*Salix alba*) и крехка (*Salix fragilis*) върба, бяла топола (*Populus alba*) и черна топола (*Populus nigra*), на места в съчетание с тополови култури и хигрофитни тревни съобщества. Горите са с богат, практически непроходим подлес от псевдолиани и къпина (*Rubus sp.*). Западният бряг на острова е голяма пясъчна коса без растителност. Около острова се формират речни плитчини.

Природозащитен статут

Част от територията на острова е поставена под строга защита като поддържан резерват. През 1997 г. е обявен от BirdLife International за Орнитологично важно място. През 1998 г. островът е обявен за КОРИНЕ място, поради европейското му значение за опазването на редки и застрашени местообитания, растения и животни, включително птици. Остров „Ибиша“ попада в границите на защитени зони и по двете Директиви на ЕС - Директивата за птиците и Директивата за хабитатите.

Биологично разнообразие

Установени са 5 вида безгръбначни, 22 вида риби и 8 вида земноводни и влечуги с консервационна значимост. Мястото е от глобално значение за опазването на малкия корморан (*Phalacrocorax pygmaeus*) и е един от най-важните сайтове за нощната чапла (*Nycticorax nycticorax*), гривестата чапла (*Ardeola ralloides*), малка бяла чапла, лопатарката (*Platalea leucorodia*) и малкия корморан. През последните години (2006–2007) се наблюдава тенденция на прогресивно намаляване числеността на гнездящите тук чапли за сметка на увеличаване броя на големите корморани, както и масовото съхнене и падане на тополите.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост 100% - горски фонд.

Ползванията в защитената територия са само горско-стопански. Извън нея – горско стопанство, риболов, речно корабоплаване, земеделски дейности.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Остров Ибиша се влияе най-вече от горскостопанските дейности на острова и от хидрологичния режим на р. Дунав. Всички горскостопански дейности, свързани с голи сечи, премахване на подгеса и залесяване с неместни видове (напр. хибридна топола) влияят отрицателно на местообитанието.

Предвиденият проект за повишаването на плавателния капацитет на р. Дунав - транспортен коридор №1, може да окаже отрицателно въздействие върху наносния режим на реката (удълбаване на фарватера, изчезването на плитчини по централното течение и в същото време натрупване на повече наноси в страничните ръкави на реката).

Предприети мерки за опазване

Предстои изготвянето на План за управление на поддържан резерват „Ибиша“. БДЗП провежда мониторинг на птиците.

Необходими специфични мерки за опазване

- Опазване на крайбрежните местообитания; ограничаване на сечите; ограничаване на залесяването с неместни и инвазивни гървесни и храстови видове и постепенна замяна на съществуващите горски култури от неместни видове;
- Възстановяване на заливни гори;
- Проучване на възможностите за възстановяване на блатото при с. Долни Цибър;
- Осигуряване и поддържане на заливния характер на Горноцибърския разлив /между дигата на десния бряг на р. Цибрица и дунавската дига/, който е основно място за хранене на птици от чапловата колония;
- Мониторинг на рибните популации; контрол върху риболова;
- Ограничаване изземането на инертни материали от коритото на р. Дунав; ограничаване на строителни дейности в крайбрежната зона на р. Дунав;
- Поддържане на устойчив воден режим; съобразяване на мерките за подобряване на корабоплаването с целите на опазване и избор на оптимален вариант от екологична гледна точка.

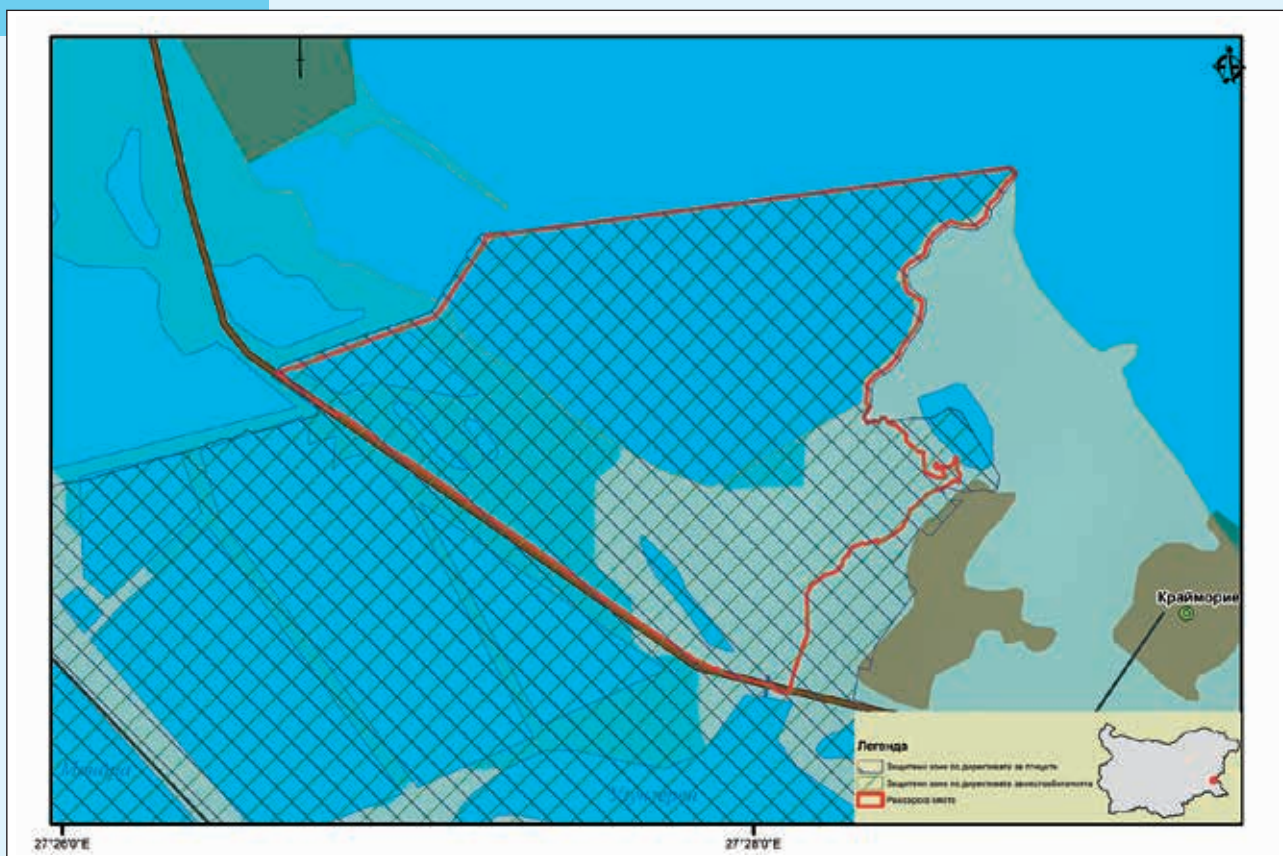
Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Остров Ибиша има най-вече консервационно значение във връзка с осигуряване на местообитания на редки и застрашени видове.

Стопанското значение е свързано с бъдещото ползване на горски и рибни ресурси, което следва да се извършва по устойчив начин, съобразено с постигането на благоприятно природозащитно състояние.

©ИВ. Зафиров

Описание

Крайбрежна влажна зона, част от Мандренския езерен комплекс. Намира се южно от индустриалната зона на гр. Бургас и е част от Бургаските влажни зони. Отделено е от Мандренско езеро с дига и международен път E87. В настоящия документ е разгледана отделно от Мандренско езеро, както поради физическите ѝ обособености, така и поради разликата в природозащитния статут.

В миналото местността е била заета от плитки блата, почти изцяло покрити с водна растителност. Антропогенната намеса значително повлияла характера на влажната зона - изграждане на прегради за риболов, строеж на дига и превръщане на източната част на яз. Мандра в окислително езеро на Нефтохимическия комбинат. Понастоящем е мозайка от плитки стоящи води със сладководен, бракичен и соленоводен характер, както и сухи участъци с крайбрежна растителност.

Сред основните растителни съобщества най-големи площи заема формацията на тръстиката (*Phragmites australis*). Височината, гъстотата, темпа на разрастване и структурата на нейните формации са много важни за формиране на състава на орнитофауната на местността (особено гнездовата).

Природозащитен статут

„Пога“ има статут на защитена местност, съгласно националното природозащитно законодателство от 1989 г. През същата година е обявена за ОВМ. От 1994 г. е КОРИНЕ място. Попада в границите на защитена зона и по двете Директиви на ЕС - Директивата за птиците и Директивата за хабитатите.

От 2002 г. е обявена за Рамсарско място с площ 307 ха.

Биологично разнообразие

Установени са 231 вида висши растения, от които 5 вида са включени в Червената книга на България: *Gypsophilla trichotoma*, *Silene euxina*, *Eryngium maritimum*, *Lactuca tatarica* и *Coryspermum nitidum*.

Четири вида водни безгръбначни, 2 вида риби и 21 вида от херпетофауната са включени в Червената книга на България.

Мястото е едно от най-богатите в Европа по видово многообразие на птиците на единица площ, включващо 249 вида на площ от 1 км² (65% от всички видове птици, установени в България), 71 вида са включени в Червена книга на България, 137 вида са с европейско природозащитно значение (SPEC). От съществено значение за 7 световно застрашени вида. Покрива рамсарските критерии за обхват на популацията при 5 вида птици, два от които - световно застрашени. Установени са 30-46 гнездещи видове птици. Поради специфичното си местоположение и характера на местообитанията, Пога е от ключово значение при миграцията на повече от 160 вида птици от всички разрези, като 30 от тях намират убежище и храна във влажната зона (План за управление на ЗМ Пога, 2002).

Собственост и ползване на земите

100% държавна собственост.

През ЗТ преминават два петролопровода, които понастоящем не се използват и един водопровод с питейна вода.

Водните басейни на Пога, както и морската акватория непосредствено пред влажната зона се използват за риболов.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Благодарение на дългогодишното и системно опазване на защитената територия, същата е в много добро състояние. Постигнато е сътрудничество между неправителствената организация, която я управлява - БДЗП и държавните институции. Построен е Природозащитен център към защитената територия за управление на влажни зони, за организиране на орнитологичен туризъм и нетрадиционни форми на отдих, природозащитно образование, научни изследвания и като средище за организиране на природозащитни дейности.

Заплахи: нарастващ антропогенен натиск поради близостта на голям град, пристанище, транспортна и друга инфраструктура и свързаното с тях замърсяване, браконьерство по лова и риболова, безпокойство, евтрофикация на влажната зона, плановете за разширяване на бургаското пристанище и за изграждане на съоръжения за транспортиране на природен газ, въвеждане на неместни видове риби, прекомерен риболов.

© ИВ. Зафиров

Предприети мерки за опазване

От обявяването ѝ за защитена местност тук се осъществяват приоритетните дейности, като за дългосрочното опазване на ЗТ през 1997 г. е създаден първият в България Природозащитен център и са назначени служители за опазването на ЗТ (БДЗП). През 2002 г. е разработен и приведен в изпълнение План за управление на ЗМ. Осъществени са основните предвидени в него дейности (управление и поддържане на местообитанията и популациите на целевите видове птици чрез управление на тръстиковите масиви, предоставяне на изкуствени места за гнездене, подобряване на правоприлагането по отношение на браконьерството, мониторинг, образователни дейности и др.), като необходимите за целта ресурси са били осигурявани от БДЗП. През 2010 г. дейностите са продължени с цялостен комплекс от мерки, залегнали в рамките на проект на БДЗП по Програмата LIFE+ на ЕС, вкл. за повишаване капацитета на местните институции, за изграждане на партньорства, за устойчивост в опазването на влажната зона.

Необходими специфични мерки за опазване

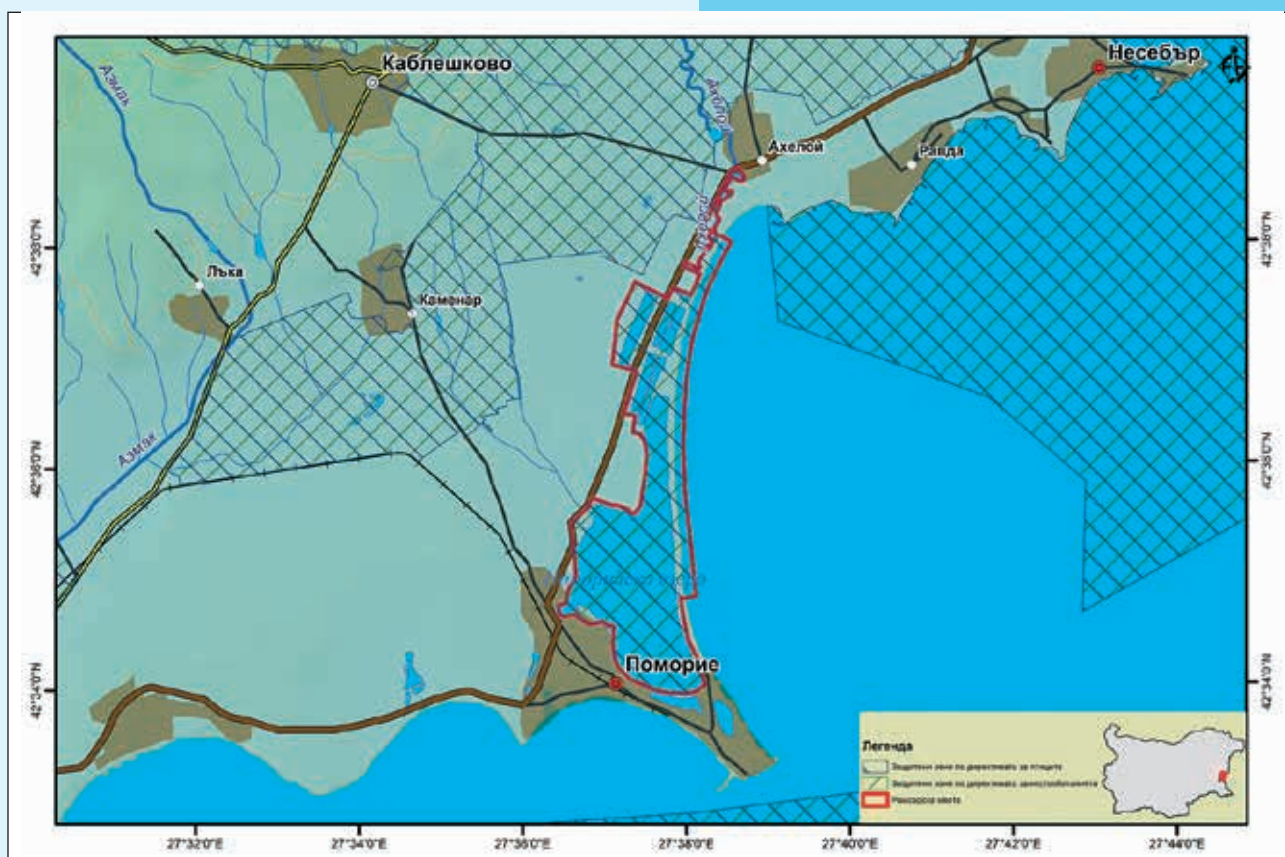
- Поддържащи мерки за запазване на разнообразието от местообитания и създаване на условия за гнездене;
- Противодействие на браконьерството, контрол върху риболова;
- Мониторинг;
- Информационни и образователни дейности.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Високо екосистемно значение като ключов функционален елемент от миграционния път „Via Pontica“, като „депо“ за поддържане на биоразнообразието и като фактор за развитието на образователни, природозащитни и природосъобразни стопански дейности.

Влажната зона (и основно Залива Форос) имат значение като местообитания на рибни видове с ресурсна стойност за промишлен риболов.

Обектът има туристическа стойност, най-вече по отношение на специализиран познавателен туризъм (наблюдение на птици). С успех се развива и екологично образование.

Описание

Поморийско езеро е естествено свръхсолено езеро - лагуна на морския бряг, част от територията на което е превърната в солници. Включва също така солени блата и тръстикови полета. Заедно с Бургаските влажни зони формира най-големия и значителен в консервационно отношение комплекс по Южното Черноморие. В територията е включено и устието на р. Ахелой.

Намира се на около 25 км северно от Бургас, непосредствено до шосето за Варна и до северната част на град Поморие. Езерото е с дължина 6,7 км и с широчина до 1,8 - 2,0 км. Нагморска височина от - 0,8 м до около 5 м.

Самото езеро със солниците е с площ около 850 ха. Общата площ на Рамсарското място е 921,5 ха.

Основната част от езерото е открита водна площ без растителност по бреговете. Среца се халофитна тревна растителност, както и плитководия с водолюбива растителност по бреговете, където преобладава теснолистен папур и обикновена тръстика. Солниците представляват множество хиперхалинни басейни със средна соленост на водата. Басейните са отделени едни от други с дървено-насипни диги, на места слабо обрасли с халофитна растителност.

Природозащитен статут

Поморийско езеро е обявено за Защитена местност през 2001 г. През 2002 г. за влажна зона с международно значение по Рамсарската конвенция. През 1989 г. територията е обявена за ОВМ, а през 2007 г. е включена в мрежата Натура 2000: Защитена зона „Поморийско езеро“ с код BG0000152 по Директивата за птиците; Защитена зона „Поморие“ с код BG0000620 по Директивата за местообитанията.

©Д. Попов / Зелени Балкани

Биологично разнообразие

Установени са следните типове природни местообитания с конзервационна значимост по ЗБР и Директива за местообитанията: 1150 Крайбрежни лагуни, 1160 Обширни плитки заливи, 1170 Съобщества с кафяви, червени и зелени водорасли по скалисти морски гъна, 1310 *Salicornia* и други едногодишни растения, колонизиращи тинести и пясъчни терени, 1530 Понтийски солени степи и солени блатата, 2110 Зараждащи се подвижни гюни, 2120 Понтийски гюни с *Ammophila arenaria* по крайбрежната ивица (бели гюни), 92D0 Южни крайречни галерии и храсталаци *Nerio-Tamaricetea* и *Securinegion tinctoriae*.

Висшите растения включени в Червената книга на България са: *Parapholis incurva*, *Lemna gibba*, *Gypsophila trichotoma*, *Silene euxina*, *Halimione portulacoides*, *Petrosimonia brachiata*, *Suaeda heterophylla*, *Euphorbia paralias*, *E. peplis*, *Frankenia pulverulenta*, и *Trachomitum venetum*.

Видовете, които имат статут на застрашени в европейски мащаб са: *Corispermum nitidum*, *Lepidotrichum uechtritizianum*, *Tamarix sp.*

Собственост и ползване на земите

В защитената територия по-голямата част е държавна собственост; в солниците – частна 70% и държавна – 30%; прилежащите територии са предимно частни.

Ползванията са основно добив на сол и на медицинска кал, както и туристически дейности.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Антропогенен натиск от страна на туристическия град Поморие; промяна на предназначението на земите и застрояване по периферията на езерото; интензификация на солдобивните техники; замърсяване на крайбрежните води (битово и индустриално); замърсяване на водите в самото езеро от околните земи; браконьерство, незаконен риболов; замърсяване със строителни и битови отпадъци. Наблюдавано е значително разпространение на инвазивни видове като *Ammophila fruticosa* и *Spartium junceum*, което обаче през последните години е овладяно.

Предприети мерки за опазване

От 1995 до 2005 г. са изпълнени редица информационни и преки природозащитни дейности по проект на Българо-швейцарска програма за опазване на биоразнообразието.

От 2005 до 2010 г. е изпълнен проект на Федерация „Зелени Балкани“ с финансиране от ГЕФ/Световна банка за изготвяне на Интегриран план за управление, подобряване на водния режим, повишаване капацитета за управление на влажната зона, насърчаване на устойчивия туризъм и други преки консервационни и информационни дейности.

Допълнителни природозащитни дейности се изпълняват по проект LIFE10/NAT/IT/256 „Екологично управление и възстановяване на Средиземноморски солници и крайбрежни лагуни“, както и по проект, финансиран по ОП „Околна среда 2007-2013 г.“ – изграждане и възстановяване на над 2800 кв. м. гнездови местообитания за редки и застрашени видове, изграждане на посетителска инфраструктура, информационни и публични дейности.

Необходими специфични мерки за опазване

- Поддържане на подходящ воден режим във влажната зона; поддържане на традиционния начин на солдобив;
- Ограничаване на антропогенното натоварване (достъпа за туристи); Определяне и маркиране на местата за посещение на туристи, съгласно Планът за управление;
- Ограничаване на замърсяването; премахване на незаконни сметища;
- Ограничаване на влиянието на инвазивните видове чрез отстраняване;
- Точно картиране на находищата на защитени растителни видове и ограничаване на човешките дейности в тези участъци; поддържане на сегашния режим на умерено утъркване за поддържане на местообитанията; поддържане на сегашния режим на овлажняване; опазване на местообитания 2110 и 2120;
- Контрол върху риболова;
- Мониторинг.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Поморийско езеро е от историческо и културно значение като място за добив на морска сол по традиционни методи. Повече от две хилядолетия солдобивът е бил важна практика и стопанска дейност в региона. Годишното производство е около 30,000 т. Приблизително 30% от мястото се състои от солдобивни басейни.

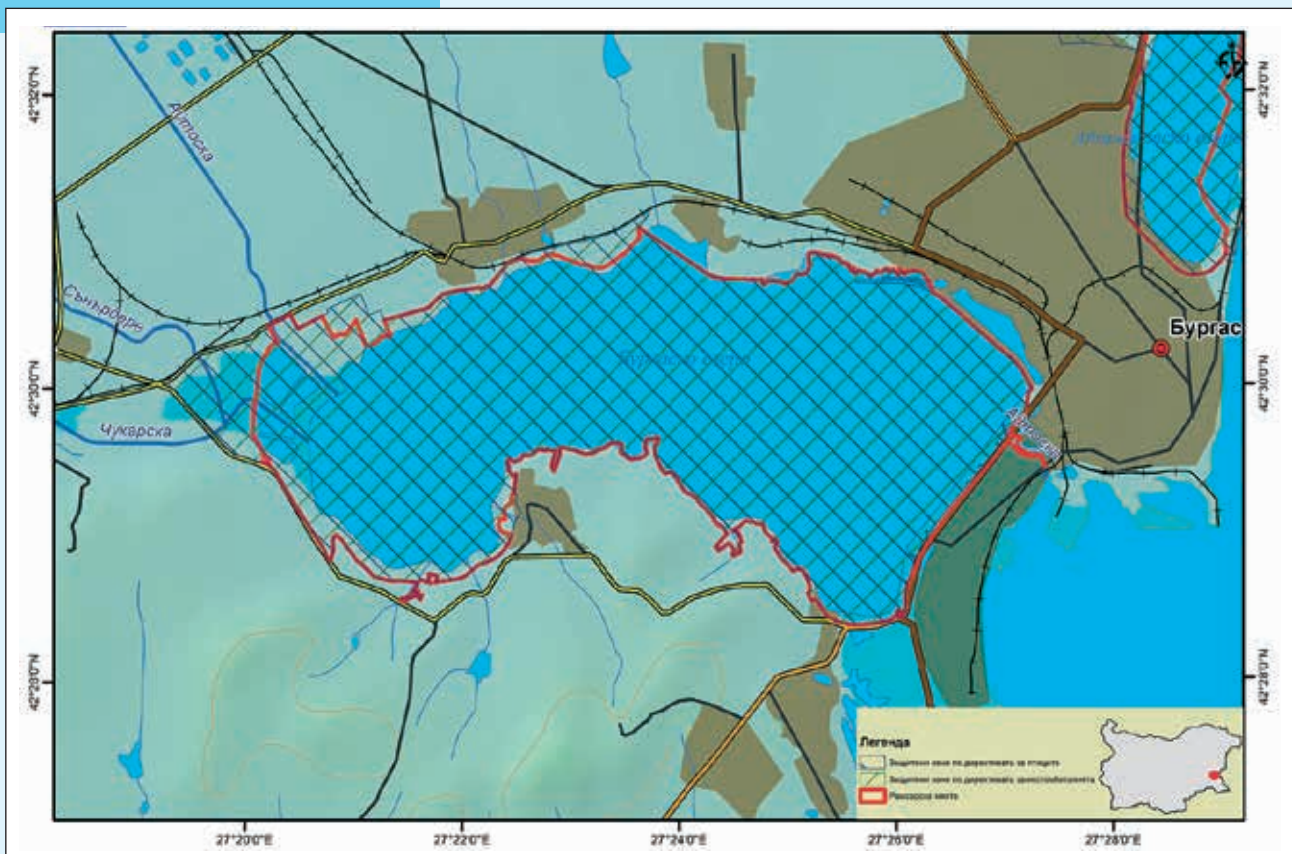
Органичната луга, която се получава при солдобива, отдавна е известна с лечебните си свойства и е използвана за лечение. През ХХ в. са построени два лечебни центъра, които се посещават най-вече от туристи по Черноморието през летния сезон.

Поморийско езеро е със значение като обект на специализиран познавателен туризъм и екологично образование, свързани с обитаващата го орнитофауна.

©Д. Попов / Зелени Балкани

Езеро Вая (Бургаско езеро)

Описание

Плитководно бракично крайбрежно езеро - открит лиман със слаба връзка с морето и с водолюбива растителност по бреговете. Езерото и прилежащите заблатени терени представляват най-големия тръстиков масив в страната. Мястото е важно за зимуващи, гнездящи и мигриращи популации на птици.

Разположено е западно от Бургас, като цялата му източна част опира до промишлените и жилищни квартали на града. Езерото е с дължина на запад 9,6 км, а широчината му достига 4,5 км (средно 2,8 км). Разположено е на морското равнище, а в западната си част – на около 0,2 м по-високо, но северният и южният бряг са по-високи и достигат 15-20 м над морското ниво.

Бреговете са обрасли с ивица водолюбива растителност - тръстика (*Phragmites australis*), теснолистен папур (*Typha angustifolia*), широколистен папур (*Typha latifolia*) и др., които в западната и северозападната част образуват обширни масиви. До североизточната част на езерото има няколко малки блатни водоема, а в северозападната му част са изградени рибарници. Около него са разположени влажни мочурливи ливади, халофитни тревни съобщества с доминиране на свит изворник (*Puccinellia convoluta*), мезоксеротермна тревна растителност, предимно луковична ливагина (*Poa bulbosa*), пасищен райграс (*Lolium perenne*), обработваеми земи и пасища.

Природозащитен статут

Част от територията на езеро Вая е обявена за защитена местност за опазване на застрашени видове птици и обхваща тръстиковите масиви в югозападната част на езерото. През 1989 г. езерото е обявено от BirdLife International за Орнитологично важно място, а през 1998 г. за КОРИНЕ място, поради европейското му значение за опазването на редки и застрашени видове птици. Попада в границите на предложение за защитена зона – Натура 2000 място и по двете Директиви на ЕС - Директивата за птиците и Директивата за хабитатите. Рамсарско място с площ 2900 ха.

Биологично разнообразие

Добре представени са местообитанията от Приложение I на Директива за местообитанията и ЗБР: 1310 *Salicornia* и други едногодишни растения, колонизиращи тинести и пясъчни терени и 1410 Средиземноморски солени ливади (*Juncetalia maritimi*).

В езерото са описани 91 вида растения, като видове, включени в Червената книга са: *Acanthus spinosus*, *Aeluropus littoralis*, *Gypsophila trichotoma*, *Limonium gmelini*, *Phalaris aquatica*, *Saccharum ravennae*, *Heptaptera triquetra*, *Halimone portulacoides*, *Halimone pedunculata*, *Silene euxina*.

Установени са 5 вида от водната безгръбначна фауна и 20 вида земноводни и влечуги, вписани в Червената книга на България.

Орнитофауната е богата, включва 262 вида, от които 108 са водолюбиви видове. Осем вида са световно застрашени, 148 вида са с категория SPEC, а 67 вида са включени в Червената книга на България (Dimitrov et al, 2005).

Езерото е особено важно като място за почивка по време на прелет за къдроглавия (*Pelecanus crispus*) и розовия пеликан (*Pelecanus onocrotalus*), малкия корморан (*Phalacrocorax pygmaeus*), ливадния гърдавец (*Crex crex*). Езерото е от международно значение за зимуването на значителен брой водолюбиви птици (60 – 100 хиляди птици всяка година), главно на малкия корморан, поиния лебед (*Sygnus sygnus*), голямата белочела гъска (*Anser albifrons*), кафявоглавата попанница (*Aythya ferina*) и качулатата попанница (*Aythya fuligula*), както и на световно застрашените червеногуша (*Branta ruficollis*) и малка белочела (*Anser erythropus*) гъски и къдроглавия пеликан. То е единствената влажна зона в България, където се концентрира до 7% от Черноморската популация на тръноопашатата попанница (*Oxyura leucoscephala*).

От бозайниците езерото е от значение за Виграта (*Lutra lutra*).

©ИВ. Зафиров

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 87%; общинска собственост - 7%; частна собственост - 6%.

Водната му площ е изключителна гържавна собственост.

В самото езеро се практикуват лов и риболов. В прилежащите терени се извършват редица земеделски, транспортни и индустриални дейности.

©А. Андреева

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Общото състояние на влажната зона е незадоволително с тенденция към влошаване на условията за опазване на птиците.

Общи заплахи са: извънредно силен антропогенен натиск - засипване на участъци от влажната зона и застрояване, замърсяване с петролни продукти, химически препарати и твърди битови отпадъци, прекомерен улов на риба и използване на опасни за птиците риболовни съоръжения, браконьерство по лова и риболова, значително безпокойство, влошена връзка на езерото с морето, наличие на опасни за птиците електропроводи, планове за изграждане на ветроенергийни паркове.

Специфични заплахи за орнитофауната са: безпокойство, противозаконен отстрел, влошаване на хранителната база, гибел от електропроводи около езерото, липса на места за гнездене, замърсяване, прекомерен отстрел, използване на химически препарати в селското стопанство.

Специфични заплахи за рибите и херпетофауната са: прекомерен риболов, въвеждане на неместни видове риби; обезлесяване; унищожаване на крайводна растителност; замърсяване с хербициди, пестициди, опожаряване през размножителния период.

Предприети мерки за опазване

През 2005 г. е разработен проектът План за управление. Осъществени са единични дейности (действия по подобряване на правоприлагането по отношение на браконьерството, мониторинг, изграждане на изкуствени острови за привличане на пеликаните към гнездене), но не са осигурени човешки и финансови ресурси за цялостното осъществяване на плана. Прилагането на някои от залегналите мерки е започнало през 2010 г. в рамките на проект на БДЗП по Програмата LIFE+ на ЕС (особено за повишаване на капацитета на местните институции, изграждане на партньорства).

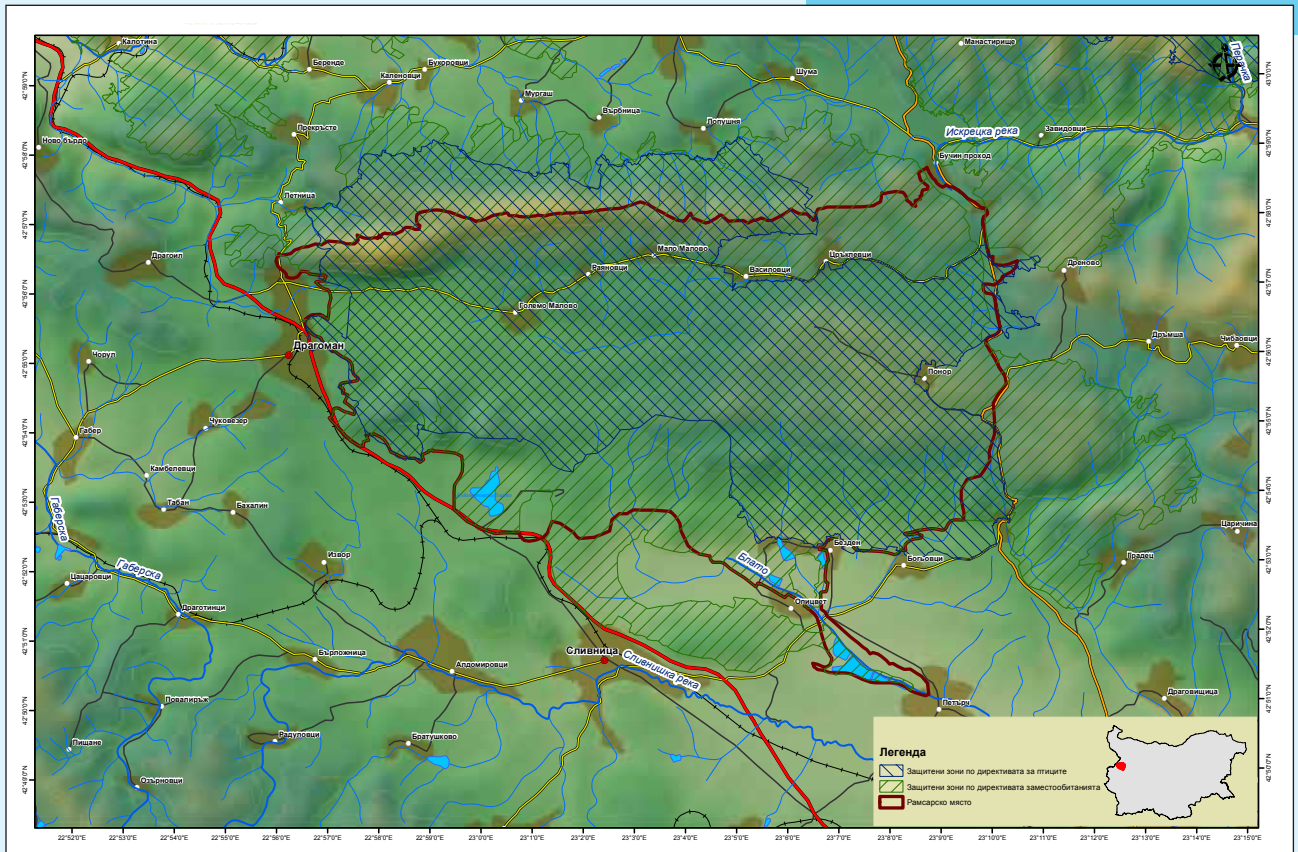
Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С изключително високо екосистемно значение като ключов функционален елемент от миграционния път *Via Pontica*, като „депо“ за поддържане на биоразнообразието, като фактор за местния микроклимат и като предпоставка за развитието на природосъобразни форми на стопанска дейност (напр. екотуризъм, добре регулирано ползване на водните и рибни ресурси).

Необходими специфични мерки за опазване

- Поддържане на водния режим и по-специално връзката с Черно море, от която зависят солеността на водата и други свързани характеристики на влажната зона;
- Ограничаване на замърсяването с индустриален характер;
- Ограничаване на дифузното замърсяване от прилежащите земеделски терени;
- Контрол върху застрояването, замърсяването със строителни и индустриални отпадъци;
- Управление и поддръжка на тръстикитевте местообитания в западната част на езерото (Dimitrov et al, 2005);
- Контрол върху риболова.

Комплекс Драгоманско блато

Описание

Карстовият комплекс Драгоманското блато е единствен по рода си в България и един от малкото на Балканския полуостров. Намира се в Западна България, в четири общини: Драгоман, Годеч, Сливница и Костинброд. Включва варовикови хълмове с понижения между тях, където се формират влажните зони. Целият карстов комплекс се намира на 20 км южно от билото на Чепън планина, част от Стара планина. Средната надморска височина е 850 м. н. в. Най-високият връх е Петровски кръст (1206 м. н. в.).

В Драгоманското блато се развива типична блатна растителност, като на места целогодишно се запазват водни огледала. След спиране на отводнителните мероприятия през 50-те години на XX в., блатото постепенно е започнало да се възстановява и към 2005 г. обхваща площ от около 400 ха. Ридът Чепън е обрасъл със сухолюбива калцифилна тревна и храстова растителност със значителен брой редки и ендемични видове. На места се срещат култури от черен бор (*Pinus nigra*) и разредени широколистни гори.

© СДП "Балкани"

© СДП "Балкани"

Природозащитен статут

Рамсарско място с площ 14 967 ха.

Територията на Рамсарското място почти напълно се припокрива със защитена зона „Драгоман“ от мрежата Натура 2000 (по Директивата за местообитанията) и частично се припокрива със защитена зона „Раяновци“ (по Директивата за птиците).

Биологично разнообразие

Мястото включва голямо разнообразие на местообитания от Приложение I на Директива за местообитанията 92/43 ЕЕС, включително приоритетните: 40A0* Субконтинентални пери-панонски храстови съобщества, 6110* Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от *Alyssum-Sedum albi*, 6210* Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) и 7220* Извори с твърда вода с тувести формации (*Cratoneurion*).

Установени са 30 вида висши растения, включени в Червената книга на България. Десет от тях са балкански или български ендемити.

В Рамсарското място са регистрирани 180-200 вида птици, 9 земноводни, 9 влечуги, 23 бозайници и 180 висши растения. Броят на гнездящите водолюбиви видове птици се

увеличава от 11 вида през 1999 г. до 22 вида (със 700 двойки) през 2008 г. През 2006 г. възниква чаплова колония, която се състои от голяма бяла чапла (*Egretta alba*), ръждива и сива чапла. През 2008 г. броят на гнездящите големи бели чапли е вече 8-9 двойки и по този начин блатото става най-важното място за гнездене на вида в страната. Популацията на световно застрашената белоока потапница се увеличава от 1-2 двойки на 40-50 двойки (СДП Балкани).

В Чепън планина и околните карстови хълмове има много редки, български и балкански ендемични растителни видове. Открит е нов вид за флората на България: гигантски живовляк (*Plantago maxima*). Районът е богат на интересни видове безгръбначни, включително голямо разнообразие от пеперуди и водни кончета от европейско и световно значение. Това е единствената зона, в региона на Софийска равнина, където се опазва лалугерът (*Spermatophilus citellus*).

Стопански дейности

В земите около Драгоманското блато се развива основно земеделие. През последните години се наблюдава и развитие на специализиран туризъм.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Общото състояние на влажната зона е добро с тенденция към подобряване, благодарение на природозащитните действия на СДП Балкани и преустановеното отводняване.

Общи заплахи: отводняване и осушаване на влажните местообитания, прекомерно водоползване, палене на тръстиковите масиви, замърсяване с химически препарати и твърди битови отпадъци, браконьерство, значително безпокойство, наличие на опасни за птиците електропроводи, планове за изграждане на ветроенергийни паркове.

Предприети мерки за опазване

След 2000 г. влажната зона е обект на системни природозащитни дейности (СДП Балкани), като се осъществяват основните мерки за дългосрочното ѝ опазване: подобряване на правоприлагането по отношение на браконьерството, поддържащи действия за местообитанията и птиците, образователни дейности и въвлечане на местните общности, мониторинг. През 2011 г. мястото е обявено за влажна зона с международна значимост съгласно Рамсарската конвенция.

Необходими специфични мерки за опазване

Изготвяне на детайлно картиране на всички консервационно значими видове растения в зоната и извършване на мониторинг на заеманите площи на всеки пет години за оценка на ефекта от консервационните практики.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Биологичното разнообразие представлява основен туристически ресурс на зоната.

С високо екосистемно значение като елемент от важен миграционен път, като „депо“ за водни ресурси и поддържане на биоразнообразието и като предпоставка за развитието на природозащитно образование, екотуризъм и други природосъобразни форми на стопанска дейност.

Влажната зона има капацитет за улавяне на биогеенни елементи и замърсители, които биха попаднали в подземните води на карстовия комплекс, както и за свързване на атмосферен въглерод в биомаса.

©Архив на проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природните местообитания и видове – фаза I”

6.2 Потенциални Рамсарски места и други влажни зони с национално значение

Язовир Мангра / Мандренско езеро
Язовир Овчарица
Язовир Пясъчник
Влажни зони Глава панега
Язовир Розов Кладенец
Марица - Злато поле
Чокльово блато
Ченгене скеле
Остров до Горни Цибър
Рибарници Орсоя
Остров Вардим
Рибарници Мечка
Калимок
Остров Пожарево
Гарванско блато
Крайбрежие Калиакра – Тюленово
Балтата
Комплекс Камчия
Варненско-Белославско езеро
Язовир Малко Шарково
Стралджанско блато
Велека-Силистар
Седемте рилски езера
Рибарници Хаджи Димитрово
Рибарници Звъничево

Язовир Мандра / Мандренско езеро

Описание

Язовир Мандра (или Мандренско езеро) е най-южното и най-голямото от четирите Бургаски езера с площ на водната повърхност около 1 300 ха. Дължината му е 8 км, максималната ширина 1,3 км. Разположено е в добре оформена речна долина, ориентирана напречно на морския бряг, като устието и язовирната стена са в непосредствена близост до южния край на Бургас. Четири реки се вливат в езерото: Изворска, Факийска, Средецка и Русокастренска.

Към комплекса се отнасят и каскадовидно разположените рибовъдни басейни в северозападната част на езерото, в долината южно от с. Черни връх.

Влажната зона оформя естествен комплекс със ЗМ „Пога“, която представлява най-източната част на Мандренското езеро. Поради факта, че „Пога“ е физически отделена, има различен природозащитен статут и е разгледана по-горе като отделна влажна зона, настоящото описание включва само яз. Мандра без ЗМ „Пога“.

Природозащитен статут

Мястото е включено в Натура 2000 като ЗЗ Мандра - Пога (BG0000271).

Биологично разнообразие

Основно местообитание в комплекса е езерото със значителна открита водна площ, стояща вода и участъци с водолюбива растителност по бреговете. По южния бряг са разположени гори, главно от гръжкоцветен дъб, летен дъб и клен.

Орнитофауната включва 270 вида, от които 124 са водолюбиви. 127 вида са с категория SPEC (European Conservation Concern), регистрирани са 9 световно застрашени вида, 83 вида от Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита.

Покрива рамсарските критерии за обхват на популацията при 16 вида птици, като червеногуша гъска (*Branta ruficollis*), тръноопашата потапница (*Oxyura leucosephala*) и къдроглав пеликан (*Pelecanus crispus*). От критично значение за зимуването на пойния лебед (*Cygnus cygnus*), малкия корморан, тръноопашатата и качулатата потапница в България, както и за редица други водолюбивы птици (80 – 100 000 птици), особено при по-сурови зими. Поради специфичното разположение на езерото на миграционния път Via Pontica (включително като разположен на запад от Черноморското крайбрежие и вгаден в сушата водоем, като отстояние от подобни междинни станции на север и на юг по миграционното трасе), то е една от най-важните станции при прелета на птиците по българското Черноморие.

Стопански дейности

Основните стопански дейности в езерото са свързани с ползване на водите от Лукойл Нефтохим за индустриални нужди.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Основните заплахи са свързани със значителен антропогенен натиск – застрояване на участъци от крайбрежието на влажната зона и разрушаване на намиращите се там естествени местообитания (особено влажните ливади), прекомерно водоползване, развитие на околната инфраструктура, замърсяване с химически препарати и твърди битови отпадъци от водосбора, прекомерен улов на риба и използване на опасни за птиците риболовни съоръжения, браконьерство по лова и риболова, значително безпокойство, наличие на опасни за птиците електропроводи.

Мандренското езеро е основен източник на промишлени води за петролната рафинерия Лукойл, разположена западно от гр. Бургас. През комплекса преминава и петролопровод, който може да причини значителни щети на влажната зона в случай на авария.

Прегриети мерки за опазване

През 2005 г. е започнато разработването на План за управление, без същият да е завършен. Осъществени са едни дейности (действия по подобряване на правоприлагането по отношение на браконьерството, мониторинг, изграждане на изкуствени острови за привличане пеликаните към гнездене), но не са осигурени човешки и финансови ресурси за цялостното опазване на влажната зона. Прилагането на някои от необходимите природозащитни мерки е започнато през 2010 г. в рамките на проект на БДЗП по Програмата LIFE+ на ЕС (особено за повишаване капацитета на местните институции, изграждане на партньорства).

Необходими специфични мерки за опазване

Ограничаване на замърсяването от индустриални и земеделски източници; поддържане на хидротехническите съоръжения; ограничаване на застрояването върху влажни ливади.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С високо екосистемно значение като ключов функционален елемент от миграционния път Via Pontica, като „депо“ за поддържане на биоразнообразието, като фактор за местния микроклимат и като предпоставка за развитието на природосъобразни форми на стопанска дейност (напр. екотуризъм, добре регулирано ползване на водните и рибни ресурси).

Значение като водоем с голям капацитет за улавяне на биогени и замърсители, формира микроклимата и поддържа богато видово разнообразие.

©БДЗП

Язовир Овчарица

Описание

Незамръзващ през зимата язовир на река Овчарица, източно от гр. Раднево. Обграден е от ниски хълмове с обработваеми земи. Непосредствено до язовирната му стена се разполага ТЕЦ-2 от Маришкия Басейн. Към мястото се отнасят и намиращите се в съседство множество по-малки водоеми със стояща вода, утайниците на ТЕЦ-2, както и поречията на няколко малки реки.

Язовирът е с открита водна площ, с полегати брегове и слабо обрасли с водолюбива растителност плитчини. Някои от съседните малки водоеми също са обрасли с крайбрежна водолюбива растителност, предимно папур. Околните хълмове са заети от селскостопански земи, засаджани главно със зимна пшеница. На места в долините на вливащите се в язовира реки се среща мочурна и хигрофитна тревна растителност, ивици гърбета с преобладаване на върба.

Природозащитен статут

През 1998 г. е обявен за КОРИНЕ място, поради европейското му значение за опазването на редки и застрашени видове птици. През 1989 г. територията е определена за ОВМ, а през 2007 г. мястото е включено в Натура 2000 мрежата по Директивата за птиците (BG0002023).

Биологично разнообразие

Язовир Овчарица е място от международно значение за зимуването на водолюбива птици, като тук ежегодно се концентрират между 50 000 и 100 000 индивиди от около 35 вида. Установени са общо 160 вида птици, от които над 80 са с висок консервационен статус съгласно националната и международното законодателство. Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 4

вида, а като застрашени в Европа, съответно в категория SPEC2 - 6 вида, а в SPEC3 - 21 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 70 вида, включени в ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита. През 2012 г. е установена и колония от около 200 двойки от малка бяла и нощна чапла.

Собственост и ползване на земите

Прилежащите за язовира територии са заети най-вече от частни и общински земеделски обработваеми земи и пасища. Язовирът се ползва активно за риболов и рибовъдство. В прилежащите терени се извършват земеделски дейности.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи

Засилване на тенденцията към индустриализация и застрояване на терените около язовира. Интензивна човешка дейност, която причинява безпокойство на водолюбивите видове птици. Установено е браконьерство - отстрелване на застрашени видове. Земеделските дейности около язовира са свързани с използването на пестициди и изкуствени торове, които оказват отрицателно влияние върху качеството на водите. Установени са също така опожаряване на стърнища, синори, ливади и пасища, разораване на ливади и пасища, и изсичане на крайбрежната гървесна растителност.

При садковото отглеждане на риба е възможно изпускане на неместни видове риби в язовира.

Предприети мерки за опазване

СНЦ „Зелени Балкани“ изпълняват дейности по проект “Изготвяне на Планове за управление на Защитена зона “Язовир Овчарица” BG0002023 и Защитена зона “Язовир Жребчево” BG0002052”. В момента се разработва ПУ на ЗЗ. Извършва се ежегоден зимен мониторинг на птиците. За констатираните нарушения на екологичното законодателство се сигнализируют компетентните органи. Възстановяват/изграждат се подходящи местообитания в крайбрежната зона и по вливащите се в Овчарица потоци.

Необходими специфични мерки за опазване

- Точно регламентиране на ловната и риболовната дейности;
- Ограничаване притока на биогени и други твърди и течни замърсители чрез регламентиране използването на пестициди и изкуствени торове при селско-стопанската дейност във водосбора;
- Поддържане на традиционните за района земеделски култури.

Язовир Пясъчник

Описание

Язовир Пясъчник е разположен в северозападната част на Горнотракийската низина, по горното течение на едноименната река. Към мястото се включва и ивица обработваеми земи и малки гори около бреговете на язовира. Намира се на около 2 км северозападно от село Любен, Пловдивско. Средна надморска височина 299 м.

Захранва се най-вече от реките Пясъчник, Калаващица и Геренска.

Язовирът е изцяло с открита водна повърхност, без обраствания с водолюбива растителност по бреговете. На места по ниските хълмове около него има смесени широколистни гори от цер (*Quercus cerris*) и космат дъб (*Quercus pubescens*), изкуствени насаждения от черен бор (*Pinus nigra*) и открити пространства с влажни ливади и обработваеми земи.

Природозащитен статут

Орнитологично важно място и защитена зона по Натура 2000, с код BG0002010, за опазване на дивите птици. Частично се припокрива със ЗЗ BG0000444 – Река Пясъчник, която е защитена зона по Директивата за местообитанията.

Биологично разнообразие

В района на язовир Пясъчник и околностите му са установени 146 вида птици, от които 44 са включени в Червената книга на България. От срещаните се видове, 72 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 5 вида, а като застрашени в Европа, съответно в категория SPEC2 - 15 вида, а в SPEC3 - 52 вида. Язовирът е място с международно значение за зиму-

ването на водолюбивы птици - тук се струпват 22 000 индивиди, като най-многочислена е голямата белочела гъска (*Anser albifrons*). За много видове птици това е важна междинна станция по време на пролетната и есенната миграция, като място за почивка и хранене. Районът е едно от няколкото гнездови находища на орела рибар (*Pandion haliaetus*) в страната.

©Т. Стефанов

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост са 75%; общинска собственост - 11%; а частна собственост - 14%.

Водите на яз. Пясъчник се използват за напояване на земеделски площи. Прилежащите земи се обработват, преобладаващо със сезонни култури.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи

Общото състояние на влажната зона е задоволително с тенденция към влошаване на условията за опазване на птиците, поради засилване на фактора безпокойство, водоползването и рекреационните дейности, включително лова.

Яз. Пясъчник и прилежащите му територии се влияят от човешките дейности, свързани основно с неустойчивото ползване на рибните ресурси, а също така и от лова, земеделието, управлението на водите и горско-стопанските дейности. Браконьерството (незаконно отстрелване на защитени видове, използване на плаващи мрежи, в които често се оплитат птици), води до пряко унищожаване на птиците. Дейности като спортен риболов, лов, движение с МПС и други водят до безпокойство на птиците. В района се наблюдава и умишлено безпокойство на рибоядни птици от рибопроизводителите. Използването на пестициди и изкуствени торове в околните земеделски земи и в горните течения на вливащите се в язовира реки, предизвиква негативни промени в качеството на водите. Управлението на водните нива и по-специално пресушаването на микроязовирите при прилагане на рибовъдни практики, лишава гнездящите, мигриращите и зимуващите птици от подходяща хранителна база. В околностите на язовира се прилагат неустойчиви горско-стопански практики, включващи изсичане на дървета и храсти, залесяване с неприсъщи видове, както и браконьерски сечи, опожаряване на тръстиката и стърнища и незаконно депониране на битови и строителни отпадъци, които водят до влошаване на местообитанията и нарушават естествените функции на влажната зона.

Предприети мерки за опазване

Предприемат се епизодични мерки за противодействие на браконьерството, както и ежегоден зимен мониторинг на птиците.

Необходими специфични мерки за опазване

- Изготвяне на План за управление;
- Допълнителен мониторинг на орнитофауната;
- Противодействие на браконьерството;
- Специфични мерки за видове от орнитофауната, напр. поставяне на изкуствени гнездилици и опазване на бреговата дървесна и храстова растителност, използвана за гнездене от птиците;
- Повишаване на обществената информираност за значението на мястото.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С високо екосистемно значение като важна миграционна станция във вътрешността на страната, като фактор за местния микроклимат и като фактор от значение за селското стопанство, рибовъдството, рекреацията.

Стопанското значение е свързано с напоителната и водозадържаща функция на язовира. Мястото има рекреационна стойност и е популярно място за спортен риболов.

Описание

Най-големият карстов извор в България - Глава (или Златна) Панега, разположен в землището на с. Златна Панега в триъгълния участък на планината. Състои се от два елипсовидни басейна: по-голям източен и по-малък западен. Повърхността на източния басейн се изчислява на 2,3 ха, а на западния – 0,36 ха.

Природозащитен статут

Карстовият извор е обявен за природна забележителност с площ 1.5 ха, както и за санитарно-охранителна зона А. Влажната зона е включена в защитена зона „Карлуково“ (код BG0001014) по Директивата за местообитанията.

Биологично разнообразие

Влажната зона и прилежащите терени включват 8 типа природни местообитания, обект на защита, съгласно Директива за местообитанията 92/43/ЕС. В ЗЗ „Карлуково“ зона се опазват местообитанията на 18 вида бозайници, между които европейския вълк, видрата, степния и пъстрия пор и 12 вида прилепи.

От фауната с конзервационна значимост са установени 22 вида земноводни и влечуги.

Собственост и ползване на земите

100% държавна собственост.

Влажната зона е основен водоизточник за циментовия завод Титан Златна Панега.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Като част от голям карстов комплекс, влажната зона е чувствителна на пренос на замърсени води от съседни територии, най-вече в резултат от заустване на битови отпадъчни води.

Заплахи са също така замърсяването с твърди отпадъци от недобросъвестни туристи, браконьерски риболов и браконьерски сечи в района.

Предприети мерки за опазване

Обявяване на ЗМ „Глава Панега“; Включване на територията в ЗЗ от НЕМ Натура 2000.

Необходими специфични мерки за опазване

- Проучване на района в хидроложко и хидрогеоложко отношение;
- Контрол на браконьерските сечи и риболов, управление на туристическия поток;
- Включване на специфични мерки за обекта при изготвянето на ПУ на ЗЗ Карлуково.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Местността има културно и туристическо значение, поради специфичния си ландшафт. Стопанското значение е свързано и с нейната роля на водоизточник.

© Г. Погеворзиев

Язовир Розов Кладенец

Описание

Язовир, разположен между гр. Гълъбово и с. Обручище в долината на р. Соколица, на мястото на вливането ѝ в р. Сазлийка. Заобиколен е от ниски хълмове (100-130 м н.в.) и от изток и запад – от селища и голям индустриален комплекс. Северно от стената на язовира, на около километър от нея се простира по-малък водоем. Към мястото се отнася и част от андигираната плитка долина на р. Сазлийка, поради нейната естествена връзка с него. В язовира преобладава откритата водна площ без растителност по бреговете. Водоемът, северно от стената е с непостоянно водно равнище и най-често представлява суха територия с мозаично разпръснати по-малки водоеми.

Язовирът е бил използван като основен водоизточник за техническо водоснабдяване на две топло-електрически централи – ТЕЦ “Брикел” и ТЕЦ “Марица изток 3”.

Природозащитен статут

През 1997 г. язовирът и прилежащи терени по бреговете са обявени за ОВМ от BirdLife International. През 1998 г. е обявен за КОРИНЕ място, поради европейското му значение за опазването на редки и застрашени видове птици. През 2008 г. е обявен за ЗЗ от Натура 2000 (код BG0002022).

Биологично разнообразие

Язовир Розов кладенец и прилежащите му територии са важно място за почивка на водолюбивите птици по време на миграция и през зимата, тъй като водите му не замръзват и през най-студените зимни дни.

Установени са 142 вида птици, от които 62 SPEC: SPEC1 – 5 вида, SPEC2 – 15 вида, в SPEC3 – 42 вида. 43 вида са от Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита, а 47 вида от Националната Червена книга. 38 вида са включени в Приложение I на Директива 79/409/ЕЕС.

Покрива рамсарските критерии за обхват на популацията при 3 вида птици, 1 от които – световно застрашения кървоглав пеликан (*Pelecanus crispus*). От критично значение за стационарирането и презимуването на редица видове водолюбива птици, особено при по-сурови зими, тъй като водите му никога не замръзват.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост – 59%;
общинска собственост – 8%; частна собственост – 33%.

Прилежащите към язовира територии са заети най-вече от земеделски обработваеми земи, пасища и терени.

Ползването на водите е за хидроенергетика, напояване, рибовъдството. Прилежащите земи са от значение за селското стопанство.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Яз. Розов кладенец е създаден от човека водоем и е разположен в близост до град и промишлена зона, където се осъществяват интензивни човешки дейности. Достъпът е неограничен. Мястото е чувствително към всички човешки дейности, причиняващи безпокойство, особено навлизането с лодки в язовира преди изгрев слънце, когато птиците нощуват във водата. Установени са браконьерски лов и риболов, разораване на пасища и ливади. Промислената зона има отрицателно влияние върху влажната зона, доколкото причинява замърсяване.

Предприети мерки за опазване

Макар мястото да е обявено за ЗЗ по ЗБР, никаква част от територията му не е поставена под законова защита, съгласно ЗЗТ, въпреки че през 1997 г. язовирът е предложен за защитена местност, поради значимостта си за птиците. През 1997 г. е обявен за ОВМ от BirdLife International, а през 1998 г. за КОРИНЕ място, поради европейското му значение за опазването на редки и застрашени видове птици. Осъществени са единични дейности по подобряване на правоприлагането по отношение на браконьерството и мониторинга, но не са осигурени човешки и финансови ресурси за цялостното опазване на влажната зона.

Необходими специфични мерки за опазване

- Разработване на План за управление;
- Провеждане на редовен мониторинг;
- Противодействие на браконьерството;
- Информационни дейности.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С високо екосистемно значение като важна миграционна станция във вътрешността на страната, като фактор за местния микроклимат и като значим икономически ресурс (за хидроенергетиката, селското стопанство, рибовъдството, с потенциал за развитие и на нови природосъобразни форми на стопанска дейност, като екотуризъм.

Описание

Мястото е най-голямата влажна зона с естествен произход по поречието на река Марица. Разположена е на няколко километра от Димитровград, южно от село Злато поле. На юг граничи с железопътната линия за Свиленград и със село Райново. Включва старо речно корито на реката с няколко водоема, тръстикови масиви, самата река и острови по нея, пасища и земеделски земи и околните площи с обраствания от върби и крайречна растителност. Малки петна от гъбови гори се срещат в близост до Мъртвицата.

Природозащитен статут

Защитена местност по ЗЗТ от 2001 г. с площ 84,8 дка. През 2005 г. територията е обявена за ОВМ, а през 2007 г. е обявена за ЗЗ от мрежата Натура 2000.

© СБ. Снасов - www.natureimages.eu

Биологично разнообразие

Мястото е обявено за ЗЗ с цел опазване на местообитания на застрашени видове растения, влечуги и водолюбиви видове птици. Установени са 80 вида птици, от които 35 са от европейско природозащитно значение.

Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 3 вида, а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 - 11 вида, в SPEC3 - 21 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 28 вида, включени в Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 26 са вписани също в Приложение 1 на Директива 79/409 на ЕС. Мястото е едно от най-значимите в България и по поречието на Марица като място за нощувка по време на зимуване на световно застрашения вид малък корморан (*Phalacrocorax pygmaeus*). Районът е характерно гнездово местообитание за късопръстия ястреб (*Accipiter brevipes*).

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 35%;
общинска собственост - 12%; частна собственост - 53%.
Земите около влажната зона се използват предимно за земеделски цели.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Зоната Злато поле е малка територия разположена в гъсто-населен район, поради което е много чувствителна към човешки дейности, свързани с управление на водите и горското стопанство. Идентифицирани заплахи: изсичане на естествената крайречна дървесна и храстова растителност и залесяване с нехарактерни видове; въздействия от добива на инертни материали, браконьерство и замърсяване.

Предприети мерки за опазване

Обявяване за ЗТ и СЗЗ от мрежата Натура 2000.

Необходими специфични мерки за опазване

- Изготвяне на План за управление на защитената зона;
- Поддържане на естествения воден режим и естествената крайречна растителност;
- Недопускане на дейности през гнездовия период и по време на нощуването на кормораните през зимата (осигуряване на спокойствие);
- Регулиране на лова и риболова в района.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Влажната зона поддържа биоразнообразие, за което няма достатъчно местообитания в околните обработваеми земи. **Тя е важна част Марица като биокоридор.**

Има потенциал за водозадържащ ретензионен обем, както и за капан за биогенни елементи и замърсители в поречието на р. Марица, но този потенциал следва да се разработи.

Чокльово блато

Описание

Торфено блато, разположено в землищата на с. Буново (Община Кюстендил) и с. Байкалско (Община Радомир). Средна надморска височина 876 м.

Природозащитен статут

Защитена местност; 33 от Натура 2000 по Директива за местообитанията .

Биологично разнообразие

Установени са 7 вида висши растения с природозащитно значение: *Lathyrus palustris*, *Menyanthes trifoliata*, *Pedicularis palustris*, *Peucedanum palustre*, *Salix pentandra*, *Salix rosmarinifolia* и *Utricularia minor*.

Природни местообитания от Приложение I на Директива 92/43/ЕЕС са 3150 - Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition*, 7230 - Алкални блатата и 91M0 - Балкано-панонски церово-горунови гори.

Установени са 104 вида птици, 36 SPEC, SPEC1 - 2 вида, SPEC2 - 8 вида, в SPEC3 - 26 вида; 21 вида от Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита; 26 вида от Националната Червена книга; 21 от Приложение I на Директива 79/409/ЕЕС. От значение за 2 вида от първостепенно европейско природозащитно значение (SPEC1) - белооката попанница (*Aythya nyroca*) и ливадния гърдавец (*Crex crex*).

Собственост и ползване на земите

В блатото се добива торф. Околните земи се ползват предимно за земеделие.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи

Общото състояние на влажната зона е задоволително с тенденция към влошаване, главно поради засилване на урбанизационните процеси.

Заплахи: замърсяване с химически препарати и твърди битови отпадъци, браконьерство по лова и риболова, безпокойство.

Предприети мерки за опазване

Обявено през 1992 г. съгласно ЗЗТ за защитена местност с цел опазването на естествени местообитания на редки и застрашени видове птици и торфено находище.

Необходими специфични мерки за опазване

- Изготвяне на План за управление;
- Ограничаване на замърсяването с химически торове и пестициди;
- Контрол на браконьерския риболов.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

От значение като фактор за местния микроклимат и като „депо“ за поддържане на биоразнообразието в района, като ресурс за рекреация и като източник на торф за медицински цели.

© Б. Асьов

Описание

Малък морски залив при устието на р. Маринка. Разположен южно от кв. Крайморие, в непосредствена близост до пътя Бургас - Созопол. Приустийната част на реката е с обширни и плътни тръстикови масиви с преобладаване на тръстика, папур и камъш. Дъното на залива пред самото устие е покрито с тинести наноси, образуващи обширни плитчини с дълбочина 5-10 см (единственото в България крайморско тинно поле). Брегът представлява пясъчна ивица, на места с каменисти участъци. Склоновете на речната долина и залива са обрасли с гори и храсти от келяв габър със средиземноморски елементи.

Природозащитен статут

Защитена зона от Натура 2000 по Директива за птиците (BG0000242) с площ 190,01 ха. и Директива за местообитанията (BG0000242). Орнитологично важно място. Важно място за растенията.

Биологично разнообразие

Заливът е едно от най-представителните находища на защитеният вид водорасло *Zostera marina*. Установени са следните местообитания от Приложение I на Директива 92/43/ЕЕС: 1110 Постоянно покрити от морска вода пясъчни плитчини, 1140 Тинесто-песъчливи крайбрежни площи, които не са покрити с морска вода по време на отлив, 1410 Средиземноморски солени ливади (*Juncetalia maritimi*).

Орнитофауната включва 180 вида, 80 от европейско природозащитно значение: SPEC1 - 6 вида, SPEC2 - 21 вида, в SPEC3 - 53 вида; 52 вида от Червената книга на България; 65 вида от Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита; 58 от Приложение I на Директива 79/409/ЕЕС.

Място на стационаране при миграция на къдроглав пеликан (*Pelecanus crispus*). От международно значение като гнездовище за малкия корморан (*Phalacrocorax rugosus*) и блестящия ибис (*Plegadis falcinellus*). От много голямо значение и за мигриращите по „Via Pontica“ птици, особено за гъждосвирчоподобните (*Charadriiformes*).

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 98%; общинска собственост - 2%.

Заливът традиционно се ползва за морски риболов. През него преминава петролопровод.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Състоянието на мястото е задоволително, но с тенденция към влошаване, главно поради ускорените процеси на евтрофикация и липсата на поддържащи дейности (управление на тръстиковите масиви и на местообитанията в самото устие на р. Маринка).

©БДЗП

Преприети мерки за опазване

Обект на мониторинг и на общите дейности по подобряване на правоприлагането, осъществявани от РИОСВ Бургас в района на Бургаските влажни зони.

Необходими специфични мерки за опазване

- Изготвяне на План за управление;
- Спиране на строителството, прочистване на територията от битови отпадъци;
- Провеждане на разяснителна кампания за значението на района сред рибари и жители.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С много високо екосистемно значение като ключов функционален елемент от миграционния път „Via Pontica“ и като потенциал за развитието на образователни, изследователски и природосъобразни стопански дейности.

Остров до Горни Цибър

Описание

Новообразуван остров на р. Дунав, разположен при км 715 на река Дунав, източно от остров Ибиша и североизточно от село Горни Цибър. Покрит е с млада дървесна растителност. Характерни за острова са големите пясъчни коси с фин пясък, които менят размера си в зависимост от нивото на водите в реката. На места пясъчните коси са обрасли с върбови храсталаци. В централната си част островът е обрасъл с млада гора от бяла върба и бяла топола.

Природозащитен статут

През 1997 г. е определен за ОВМ, а през 2007 г. мястото е включено в НЕМ Натура 2000 (код BG0002008) с площ 218,42 ха.

Биологично разнообразие

Орнитофауната включва 45 вида, от които 17 SPEC: SPEC1 - 3 вида, SPEC2 - 2 вида, в SPEC3 - 12 вида; 36 вида от Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита; 21 вида от Червената книга на Република България; 15 от Приложение I на Директива 79/409/ЕЕС.

Покрива рамсарските критерии за обхват на популацията при 2 вида птици, единият от които - световно застрашения кърдроглав пеликан (*Pelecanus crispus*), за който островът до Горни Цибър е от международно значение. Влажната зона е от значение и за големия корморан (*Phalacrocorax carbo*), до 2300 екз. от вида постоянно го използват като място за почивка, както през гнездовия период, така и по време на следгнездовите скитания и миграцията.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 100%.

В миналото е добивана дървесина, извършвани са риболов във водите на р. Дунав, речно корабоплаване, туризъм в западната част на острова.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Заплахи: значителни колебания във водното ниво на р. Дунав, обрастване на острова с върба и топола, браконьерство по лова и риболова, безпокойство, замърсяване с петролни продукти и химически вещества, мащабен проект за повишаване на плавателния капацитет на р. Дунав.

Предприети мерки за опазване

През 2010 г. са започнати първоначални дейности по подобряване състоянието му в рамките на международен проект на БДЗП по Програмата за трансгранично сътрудничество.

Необходими специфични мерки за опазване

- Изготвяне на План за управление;
- Мониторинг на орнитофауната.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Основно природозащитна стойност.

Описание

Рибарниците са на мястото на бившето Орсойско блато, заедно със заливните територии около него. Разположени са между с. Орсоя и с. Добри дол, в непосредствена близост до река Дунав. Рибарниците са отделени от съседните влажни ливади с диги. Към мястото се отнася и брега на р. Дунав. Основното местообитание се състои от блатна и мочурна хигрофитна растителност. Преобладават обикновената тръстика и теснолистния папур. В дълбоките части на басейните се развива качичка, жабешка водянка и по-рядко водна лилия.

Към мястото се отнася и гървесно-хростовата растителност по брега на реката. През пролетта при високи води на Дунава голяма част от Орсойската низина се залива с вода, която остава до средата на лятото.

Природозащитен статут

Рибарниците са защитена местност по ЗЗТ от 2001 г. с площ 150 дка. През 1989 г. мястото е обявено за ОВМ, а през 2007 г. за защитена зона по Натура 2000 „Рибарници Орсоя“, код BG0000206, с площ 475,43 ха.

Биологично разнообразие

Основно местообитание представляват обраслите с блатна и мочурна хигрофитна растителност рибарници. Около рибарниците се редуват открити водни площи, тръстикови масиви, мочурливи ливади, сухи хълмове, на места с изкуствени топовли насаждения и хигрофитни тревни формации.

Рибарниците са място с международно значение за водолюбиви птици по поречието на река Дунав. На територията са установени 177 вида птици, от които 77 са от европейско природозащитно значение. В категория „световно застрашени“ – SPEC1 са включени 5 вида, а като застрашени в Европа в категория SPEC2 – 22 вида и в SPEC3 – 49 вида. Общо 45 вида птици, вписани в Приложение I на Директива 79/409/ЕС, както и други мигриращи водолюбиви птици се срещат редовно в рибарници Орсоя. Мястото е от световно значение за белооката потапница през гнездовия период и по време на миграция, а също и за малкия корморан по време на миграция. Тук е едно от постоянните гнездовища на червеновратия и черновратия гмурец в България.

Има данни, че Добридолското блато, което се намира на около 2 км западно от рибарници Орсоя също е с голямо значение за водолюбивите птици. То не е включено в Натура 2000 зоната.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост – 53%; общинска собственост – 8%; частна собственост – 39%.

Рибовъдство, земеделие в прилежащите земи.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Основен негативен фактор са големите колебания на водното ниво в рибарниците, което зависи от изкуствената връзка с р. Дунав.

Други заплахи са премахването на водната и крайбрежна растителност; пресушаване за продължителен период от време; безпокойство от лов, риболов; въвеждане на неместни видове риби; инвазивни видове, особено *Percottus glehni*; замърсяване; опожаряване през активния период; увреждане на местообитания в крайбрежната зона (андигиране, укрепване на бреговете); драгиране на фарватера.

Необходими специфични мерки за опазване

- Изготвяне на План за управление;
- Поддържане на подходящ воден режим на рибарниците; целогодишно поддържане на минимално водно ниво (0.7-1 м.) в най-малко 80% от басейните;
- Регулиране на лова и риболова в района;
- Възстановяване на естественото състояние на влажната зона чрез възстановяване на естествената връзка с р. Дунав, преустановяване на изпомпването на вода от блатата и премахване на вътрешните диги, възстановяване на естествената крайречна растителност;
- Опазване на крайбрежните местообитания за водната фауна; ограничаване на драгирането на фарватера;
- Контрол върху риболова;
- Ограничаване на изземане на инертни материали от коритото на р. Дунав.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Основно природозащитна стойност.

Остров Вардим

Описание

Разположен е на река Дунав от км 546 до км 542, източно от град Свищов, северно от едноименното село. Остров Вардим е покрит почти изцяло с естествена гора от заливен тип, която в западната част е изсечена и превърната в тополови насаждения. Основното местообитание на острова е естествена заливна гора със сложна структура. Откритите тревни площи са представени сравнително слабо. При високи води през пролетта част от острова се наводнява, но през останалите месеци тя е суха.

Природозащитен статут

Островът заедно с част от водното течение на р. Дунав около него е обявен за ЗЗ "Остров Вардим" (BG0002018) с площ 1167,55 ха. Част от острова е обявен за защитена местност "Стария гъб".

Биологично разнообразие

Остров Вардим е представително място за видовете птици, зависещи от крайречните заливни гори. На територията му са установени 75 вида птици, от които 21 са вписани в Червената книга на България. От срещаните се видове 31 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 2 вида, а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 - 11 вида, в SPEC3 - 18 вида. Международната значимост на остров Вардим се определя от обстоятелството, че той е едно от петте най-важни места в България за гнездене на големия корморан (*Phalacrocorax carbo*), нощната чапла (*Nycticorax nycticorax*) и лопатарката (*Platalea leucorodia*), образувачи тук значителни колонии.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 99.6%;
общинска собственост - 0.4%.

Горско стопанство, лов, спортен и промишлен риболов в р. Дунав, речно корабоплаване, туризъм.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Заплахи: Увреждане на местообитания в крайбрежната зона (андигиране, укрепване на бреговете); Браконьерски

риболов; Сечи на гори в близост до чапловите колонии; Драгиране на фарватера; Увреждане на гънни и сухоземни местообитания; Замяна на горите от естествен произход с изкуствени насаждения; Унищожаване на крайводна растителност.

Предприети мерки за опазване

Островът и прилежащи участъци от р. Дунав са поставени под защита като СЗЗ. До момента не са извършвани специфични консервационни и възстановителни дейности.

Необходими специфични мерки за опазване

- Изготвяне на План за управление;
- Устойчивото стопанисване на горите тъй като те заемат голяма част от него и предоставят местообитание за видовете птици - предмет на опазване. Необходимо е постепенна замяна на съществуващите плантации от тополи с насаждения с естествен състав;
- Опазване на крайбрежните местообитания;
- Контрол върху риболова;
- Ограничаване на драгирането на фарватера и ограничаване на изземане на инертни материали от коритото на р. Дунав;
- Възстановяване на водния режим в местността Рунтава Бара.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Понастоящем стопанското значение на острова е свързано най-вече с дърводобив и риболов във водите на р. Дунав.

©Ем. Тодоров

Рибарници Мечка

Описание

Обхваща бивше крайдунавско блато, превърнато в рибарници. Намира се на брега на р. Дунав в участъка между км 522 - 516. Разположено е на 4-5 км западно от с. Мечка. Басейните на рибарниците са обрасли с хигрофитна и хидрофитна растителност с преобладаване на обикновена тръстика, дяволски орех, водна лилия, на места с папур. По дигите са засадени овощни дървета и тополи. Около рибарниците има влажни ливади.

Природозащитен статут

През 1997 г. територията е обявена за ОВМ. През 2007 г. е одобрена за ЗЗ с код BG0002024 и площ 2582,34 ха. Включва ПЗ „Декилташ“, обявена по ЗЗТ през 1970 г. с площ 1,75 ха.

Биологично разнообразие

Тук са установени 177 вида птици, от които 72 вида са с европейско природозащитно значение. Рибарниците са място от световно значение за белооката потапница и от европейско значение за гнездящите тук малък воден бик, белобузата и черната рибарка. По време на миграция и зимуване, мястото е от изключително значение за световно застрашените малък корморан и къдроглав пеликан.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 84%; общинска собственост - 10%; частна собственост - 6%.

Рибовъдство и риболов, горско стопанство, земеделие в прилежащите земи, корабоплаване по р. Дунав.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Влажната зона е с тенденция към влошаване поради промяната на практиките по управлението на рибарниците, включително пресушаването им за продължителен период от време - от септември до април, премахването на естествената растителност в отделни басейни. Голяма част от басейните са трайно пресушени и превърнати в обработваеми земи.

Заплахи: Големите колебания на водното ниво в рибарниците, което зависи от изкуствената връзка с р. Дунав; премахването на водната и крайбрежна растителност;

пресушаване за продължителен период от време. Поради малката си площ територията е чувствителна към всички видове безпокойство - лов, риболов през гнездовия сезон, събиране на растения и животни и др.

Предприети мерки за опазване

Поставяне под законова защита.

Необходими специфични мерки за опазване

- Изготвяне на План за управление на СЗЗ;
- Възстановяване функционирането на рибарниците като рибопроизводително предприятие;
- Поддържане на подходящ воден режим на рибарниците; целогодишно поддържане на минимално водно ниво (0,7-1 м) в най-малко в 80% от басейните;
- Регулиране на браконьерския лов и риболов в района.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Влажната зона има потенциал за възстановяване на рибовъдството, което би оказало позитивно въздействие върху екосистемата (свързано най-вече с поддържане на постоянен воден режим). Затова обаче е необходимо да се намерят икономически стимули или форма на държавна субсидия.

©Ем. Тогоров

Описание

Комплекс Калимок включва бивше голямо крайдунавско блато, северно от с. Нова Черна, превърнато в рибарници, покритият със заливна гора остров Безименен, както и участъкът от брега на река Дунав между тях. През 50-те години блатото е пресушено чрез отделянето му от р. Дунав с дига и прокопаване на отводнителни канали. Поради непригодност на земите за селско стопанство са построени рибарници, чиито басейни са разделени от влажни и мочурливи ливади на 2 части - източна и западна. Басейните периодично пресъхват и водното ниво се поддържа чрез изпомпване на води от Дунав. Поради икономически причини понастоящем рибарниците са изоставени. Южно от източната част на рибарниците мочурливите ливади преминават в блато.

Природозащитен статут

През 2001 г. е обявено за ЗМ Калимок-Бръшлен с площ от 5771,6 ха. През 2008 г. е обявено за ЗЗ Комплекс Калимок (код BG0002030) с площ 9429,21 ха.

Биологично разнообразие

Рибарниците Калимок са едно от международно значимите места за водолюбиви птици по поречието на река Дунав. На територията им са установени 188 вида птици, от които 61 са включени в Червената книга на България. От срещаните се видове 85 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 9 вида, а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 - 18 вида, в SPEC3 - 58 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 71 вида, включени в Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 64 са вписани също в Приложение I на Директива 79/409/ЕС. Рибарниците са от световно значение за гнездящата тук белоока потапница (*Aythya nyroca*) и като място за почивка на къдроглавият пеликан (*Pelecanus crispus*). Тук се намира и една от малкото гнездови колонии на кокилобегача (*Himantopus himantopus*).

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 64%; общинска собственост - 9%; частна собственост - 27%.

Рибовъдство и риболов, горско стопанство, земеделие в прилежащите земи, корабоплаване по р. Дунав.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Изпълнените до момента възстановителни мерки подобряват оводняването на ключови територии от зоната, но сукцесията в блатата, заливните ливади и въобще в цялата зона Калимок-Бръшлен продължава да бъде екологичен проблем. Това води до деградация на местообитанията, затваряне на водните огледала с масиви от тръстика и

©СВ. Снасоч/www.natureimages.eu

папур и намаляване на популациите на видове с високо консервационно значение.

Други идентифицирани заплахи: Трайно пресъхване на канали и блатата; Увреждане на местообитания в крайбрежната зона; Драгиране на фарватера; Браконьерски риболов; Нерегламентирани манипулации със съоръженията за регулиране на водния режим; Нерегламентирано обработване на земеделски земи, които са държавна собственост от частни стопани.

Предприети мерки за опазване

През 2006 г. е изготвен и одобрен План за управление. Изпълнението на ПУ и дейностите по възстановяване на водния режим са възложени на Дирекцията на ПП „Русенски Лом“.

Влажната зона е обект на инвестиции по линия на един от най-големите природозащитни проекти в България „Възстановяване на влажни зони и намаляване на замърсяването“, финансиран от ГЕФ / Световна Банка (2002-2008). Изградени са съоръжения за оводняване - шлюзове на река Дунав и южна обходна защитна дига.

Защитената местност е включена като приоритетен сайт по проект “Дунавски паркове - Мрежа от защитени територии по река Дунав: Разработване и прилагане на международни стратегии за опазване на природното наследство по река Дунав”.

Необходими специфични мерки за опазване

- Идентифициране и прилагане на ефективни мерки за ограничаване на сукцесията, включително чрез управление на тръстиковите масиви с цел отваряне на водни огледала и канали, необходими за миграция и размножаване на рибата и възстановяване на колониално гнездящите птици;
- Проучване на ефекта от предприетите до момента възстановителни работи и изготвянето на препоръки за допълнителни дейности по възстановяване на водния режим и природните местообитания;
- Възстановяване и поддържане на бивши естествени гори, които понастоящем се стопанисват като горски култури с по-ниска природозащитна стойност;
- Ефективно управление на заливния режим;
- Ограничаване на дейности в коритото на реката – корекции на фарватера
- Ограничаване на изземане на инертни материали от коритото на р. Дунав;
- Контрол върху браконьерския риболов;
- Ограничаване на строителни дейности в крайбрежната зона на р. Дунав;
- Въвеждане и изпълнение на комплексен дългосрочен мониторинг.

©И. Куцаров

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Според ПУ на ЗМ Калимок-Бръшлен, влажната зона като защитена територия и СЗЗ осигурява реални възможности за по-голяма продаваемост и по-висока цена на местни продукти и услуги, които отговарят на пазарните стандарти за автентичност и качество, чрез схеми за сертифициране и приемане на марки.

Развитието на алтернативни форми на туризъм, в съчетание с развитието на традиционните риболов, животновъдство и други земеделски практики и възможности за предлагане на екологично чиста продукция, са предпоставка за икономическо съживяване на района.

Влажната зона осигурява и други екосистемни услуги, които не са пряко свързани с икономически ползи: сравнително голям ретензионен обем от значение за превенция на наводненията, възможности за задържане на биогеогенни елементи и самопочистване на водите.

Остров Пожарево

Описание

Покрит с гървесна растителност остров, северно от село Пожарево, при речен км 424 до км 423 от р. Дунав. Островът се залива ежегодно от река Дунав, най-често в периода от февруари до април. Бреговете са с пясъчни коси. Основното местообитание на острова е гора от върба (*Salix spp.*) и бяла топола (*Populus alba*) с богат подлес.

Природозащитен статут

Обявени са две защитени територии – ЗМ Сая кулак през 2003 г. за опазване, на характерен ландшафт и ЗМ Остров Пожарево, за опазване на характерни за птиците местообитания.

През 1998 г. около 75% от територията е определена за КОРИНЕ място, поради европейското му значение за опазването на редки и застрашени местообитания, растения и животни, включително птици. През 1997 г. е обявена за ОВМ от BirdLife International. През 2008 г. е обявена ЗЗ Пожарево–Гарван (BG0000530) от мрежата Натура 2000. Площта е 975,8 ха.

Биологично разнообразие

На остров Пожарево са установени 69 вида птици, от които 16 са включени в Червената книга на България. От срещаните се видове 25 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Камо световно застрашени в категория SPEC1 са включени

4 вида, а като застрашени в Европа, съответно в категория SPEC2 – 5 вида, в SPEC3 – 16 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 21 вида, включени в Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 19 са вписани също в Приложение I на

Директива 79/409 на ЕС. Остров Пожарево е със световно значение като гнездовище на застрашения от изчезване на планетата малък корморан (*Phalacrocorax pygmaeus*). Тук е разположена и една от петте най-големи в страната смесени колонии на нощна чапла (*Nycticorax nycticorax*) и гривеста чапла (*Ardeola ralloides*). През зимата на острова редовно се срещат още два световно застрашени вида –

къдроглавият пеликан (*Pelecanus crispus*) и червеногушата гъска (*Branta ruficollis*). Той има международно значение за зимуването и на някои други видове водолюбиви птици, които образуват значителни струпвания. Остров Пожарево е постоянно място за хранене и почивка на морския орел (*Haliaeetus albicilla*).

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост – 87%; общинска собственост – 12%; частна собственост – 1%.

На острова се извършват горскостопански дейности. Във водите на р. Дунав традиционно се практикува риболов.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Замърсяване на водите на р. Дунав; Увреждане на местообитания в крайбрежната зона (андигиране, укрепване на бреговете, обезлесяване; унищожаване на крайводна растителност; опожаряване през активния период); Драгиране на фарватера; Браконьерски риболов.

Предприети мерки за опазване

През 2009 г. по пилотен проект на СНЦ “Зелени Балкани”, Сдружение „Природа на заем” и АМЕСО – Холандия е изготвен План за управление на ЗЗ Пожарево–Гарван (по Директива за местообитанията), която включва ОВМ „Остров Пожарево” и ОВМ „Гарванско блато”. Към момента планът не е приет.

Необходими специфични мерки за опазване

Съгласно изготвения пилотен ПУ, приоритетните действия за опазване и поддържане на влажната зона са:

- Запазване на всички естествени гори на островите и бреговата ивица;
- Забрана на сечи в отдели, в които са установени природни местообитания, обект на опазване;
- Планиране на дългосрочна постепенна трансформация на горски площи;
- Брегоукрепителни мероприятия;
- Компенсаторни плащания за горите с ограничения;
- Изготвяне и реализиране на проект за оптимизиране на водния режим в Пожаревското блато;
- Насърчаване на земеделски производители за устойчиво стопанисване на земеделските площи за поддържане на влажни местообитания;
- Въвеждане на забрана за разораване на ливади и пасища.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Основното значение на влажната зона е свързано с опазването на биологичното разнообразие. Има потенциал за развитие на рекреационни дейности.

©Ем. Тодоров

Описание

Гарванското блато се намира на брега на р. Дунав в близост до едноименното село с. Гарван, 30 км западно от Силистра. В миналото е имало непосредствена връзка с реката. Понастоящем блатото има малко водно огледало (около 40 ха) и дълбочина ненадвишаваща 0,7-0,8 м. По бреговете е обрасло с водолюбива растителност – тръстика, папур, камъш, ръждавец, водно лютиче, жабешка водянка. Блатото е в напреднал сукцесионен стадий.

Природозащитен статут

Влажната зона е природна забележителност “Гарвански блато” от 1985 г. с площ 228,5 ха. През 2005 г. мястото е обявено за ОВМ, а през 2008 е включено в НЕМ НАТУРА 2000 като ЗЗ “Гарванско блато” (код BG0002064) по Директивата за птиците, с площ 324,27 ха.

Екологична характеристика и природозащитно значение

В блатото са установени 26 вида птици, като 5 от тях са с европейско природозащитно значение. Мястото е от европейско значение за гнездящата тук белоока потапница. В представителни числености са също червеновратия змурец и малкия воден бик. От срещащите се видове, 5 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 е включен 1 вид, а като застрашени в Европа, съответно в категория SPEC2 – 1 вид, а в SPEC3 – 3 вида.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост – 47%; общинска собственост – 3%; частна собственост – 50%.

Предимно селско стопанство в прилежащите земи.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Заплахи: Тъй като влажната зона е много малка, тя е уязвима към промените във водния режим, качеството на водите и човешката дейност (в близост се намира с. Гарван). Влажната зона няма пряка връзка с р. Дунав и при ниски нива на подпочвените води напълно пресъхва. Заплахи за блатото са замърсяването с отходни води, идващи от селото, както и бързата еутрофикация.

Специфични заплахи за херпетофауната и ихтиофауната: Увреждане на местообитания в крайбрежната зона (андигиране, укрепване на бреговете); Риболов, Драгиране на фарватера; Прекомерен риболов; Браконьерски риболов; Увреждане на гънни и местообитания, Унищожаване на крайводна растителност; Замърсяване с хербициди и пестициди в близост до водните басейни; Опожаряване през активния период.

Предприети мерки за опазване

През 2009 г. по пилотен проект на СНЦ “Зелени Балкани”, Сдружение „Природа на заем” и АМЕСО – Холандия е изготвен План за управление на ЗЗ „Пожарево – Гарван” (по Директива за местообитанията), която включва ОВМ „Остров Пожарево” и ОВМ „Гарванско блато”. Към момента планът не е приет.

Необходими специфични мерки за опазване

- Възстановителни мерки, за да се предотврати по-нататъшното влошаване и унищожаване на ценни местообитания за птици. Това включва на първо място проект за възстановяване на водния режим в блатото;
- Опазване на крайбрежните местообитания;
- Контрол върху риболова;
- Ограничаване на драгирането на фарватера и ограничаване на изземане на инертни материали от коритото на р. Дунав.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Основното значение на влажната зона е свързано с опазването на биологичното разнообразие. Блатото има потенциал за възстановяване, което би повишило и стойността на екосистемните услуги като пречистване на водите и улавяне на биогеогенни елементи.

Крайбрежие Калиакра – Тюленово

Описание

Обхваща бреговата ивица с прилежащата плитка морска акватория от нос Шабла до пристана на град Каварна. В границите му попадат също и село Българево и курорта Русалка. Бреговата ивица се характеризира с отвесни скални масиви на височина до 100 м с пещери и скални ниши (клифов бряг). Растителността се характеризира с преобладаване на тревните фитоценози и оскъдно участие на дървесни и храстови видове. Тя се развива върху плитка почва с почти разкрита основна варовикова скала.

Природозащитен статут

Включено е в ЗЗ “Калиакра-Тюленово” от мрежата Натура 2000 със сухоземна територия 5359,39 ха и акватория 5543,40 ха. В границите ѝ попадат следните защитени територии по смисъла на ЗЗТ – резерват “Калиакра”, ЗМ “Степите” и ЗМ “Яйлата”.

Биологично разнообразие

В района между с. Българево, нос Калиакра и местността Ени кулак се намират последните и най-добре запазени степни местообитания в България. Те са резултат от съчетанието на специфичен релеф, почви и климатични условия и е особено важно да бъдат запазени, тъй като поддържат характерни видове от степния биом. Повечето от растенията принадлежат към ксеротермния тип формации. Флората на Калиакра е сходна с Кримската.

Важно място за растенията, поради богатството на редки видове и разнообразието на местообитания с висока природоохранна стойност на национално и международно ниво. Четиридесет вида редки, застрашени и ендемични видове и подвидове растения се срещат на територията на Калиакра, 8 от които са застрашени или редки в Европа,

а 20 са включени в Червената книга на България – 10 от тях със статут на застрашени от изчезване.

Птици: 237 вида птици, 102 SPEC: SPEC1 – 8 вида, SPEC2 – 30 вида, 6 SPEC3 – 64 вида; 96 вида от Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита; 84 вида от Националната Червена книга; 79 от Приложение I на Директива 79/409/ЕЕС;

Комплексът Калиакра-Тюленово е единствената СЗЗ в България, където са съхранени най-големите крайбрежни скални масиви по българското Черноморско крайбрежие. Скалистите морски брегове се обитават от единствената в страната колония на средния корморан (*Phalacrocorax aristotelis*). Над 50 000 пойки птици са регистрирани по време на есенна миграция само през светлата част на деня.

© Архив на проект DIR-59318-1-2

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 45%; общинска собственост - 15%; частна собственост - 40%.
Туризъм, земеделие, риболов.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Общи заплахи: антропогенен натиск, особено от нерегулирано развитие на туристическата дейност, наличие на ветрови паркове, замърсяване на морската акватория и на крайбрежните зони с нефтопродукти, прекомерен улов на риба, браконьерство по лова и риболова, безпокойство (особено от нерегламентирано практикуване на екстремни атракции за туристи и подводно гмуркане), наличие на военен полигон, изграждане на нови обекти за отдих и туризъм, наличие на опасни за птиците електропроводи.

Предприети мерки за опазване

Прилагането на по-голяма част от залегналите в Плана мерки е засилено със започналите през 2010 г. два проекта на БДЗП по Програмата LIFE+ на ЕС, чрез осъществяване на интегриран подход и въвличане на местните общности в опазването на комплекса, както и конкретни мерки за снижаване на отрицателните въздействия (напр. изолиране на електропроводи). РИОСВ Варна осъществява дейности по подобряване на правоприлагането по отношение на браконьерството, мониторинг.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С много високо екосистемно значение като незаменим функционален елемент от миграционния път „Via Pontica“, като образец на застрашени типове местообитания и като предпоставка за развитието на природосъобразни форми на стопанска дейност.

Биологичното разнообразие в зоната са нейна неотменна характеристика и основна ценност. Опазването ѝ е крайно необходимо за запазване на нейната туристическа стойност с цел предлагане на разнообразен туристически продукт.

Необходими специфични мерки за опазване

- Недопускане на промени в ползването на земите;
- Ограничаване на строителството и приемане на устройствен план на района;
- Недопускане на по-нататъшно изграждане на ветрогенераторни комплекси и прилагане на подходящи административни мерки към сега съществуващите до възстановяване на унищожените при строителството местообитания;
- Ограничаване в приемливи граници на туристопотока до включените в зоната пясъчни и тревни местообитания (вкл. пълна забрана за достъп на МПС до района на плажа при Болата дера);
- Предотвратяване на индустриалното и битово замърсяване в района;
- Провеждане на мониторинг.

Балтата

Описание

Обхваща най-северно разположената лонгозна гора в България, по устието на р. Батова, западно от курорта Албена. Реката извира от Франгенското плато под името Джевизлийска река. Тече на север, а при село Батово завива на изток, като се влива в Черно море между Варна и Балчик. Формира се от карстови извори. Тя е единствената непресъхваща река в добруджанския край. Нейното устие е лиман и там се намира резервата. Балтата е разположена в непосредствена близост до курорт Албена.

Природозащитен статут

Поддържан резерват „Балтата“ с площ 205,6 ха е обявен с цел опазване на уникална лонгозна гора при устието на река Батова. Включена в територията на по-големите ЗЗ Батова (BG0002082) по Директива за птиците и Долината на р. Батова (BG000102) по Директива за местообитанията. През 2005 г. територията е обявена от BirdLife International за Орнитологично важно място.

©БДЗП

Биологично разнообразие

В района са установени 184 вида птици, от които 50 са включени в Червената книга на България (1985). От срещаните се видове 80 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 7 вида, а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 – 24 вида, в SPEC3 – 49 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 70 вида, включени в приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 62 са вписани също в приложение I на Директива 79/409 на ЕС. Най-важната характеристика на мястото е неговото географско положение на западно-черноморския прелетен път Via Pontica. Над долината на р. Батова се събират три потока от мигриращи птици, идващи от Добруджа – от вътрешността на добруджанското плато, тези които следват естествено бреговата ивица и птиците, които при нос Калиакра летят директно през морето към Балтата. През Батова преминава най-концентрирания поток от мигриращи щъркели и пеликани в Североизточна България, като в долината между Добруджанското и Франгенското плато те набират височина, а над самото плато летят ниско. Тук са отчетени най-големи количества на мигриращи розови пеликани (*Pelecanus onocrotalus*) и жерави (*Grus grus*) по Северното Черноморие. По време на миграция грабливите птици редовно нощуват в горите на Батова.

Собственост и ползване на земите

Туризъм, земеделие, горско стопанство, лов и риболов.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Общото състояние на влажната зона е незадоволително и макар да липсва изразена отрицателна тенденция, буди тревога поради засилващите се процеси на осушаване и усвояване на терени около нея.

Общи заплахи: влошен естествен воден режим и осушаване на комплекса от влажни зони, значителен антропогенен

натиск поради близостта на голям морски курорт, прогълтващо застрояване по крайбрежието откъм Кранево, унищожаване на естествени местообитания (особено на влажни ливади), прекомерно водоползване, замърсяване с отпадни води.

Предприети мерки за опазване

Липсва План за управление, като в района са осъществени отделни природозащитни дейности (подобряване на правоприлагането по отношение на браконьерството, мониторинг, маркиране на границите на защитените територии, изграждане на елементи от туристическа инфраструктура), но не са осигурени човешки и финансови ресурси за цялостното опазване на мястото. През 2010 г. стартира проект от програмата LIFE + на ЕС, насочен към опазването на ловния сокол (БДЗП), в рамките на който се осъществяват дейности за минимизиране употребата на химикали, изолиране на опасни електропроводи, въвличане на местните общности в опазването на биоразнообразието и др.

Необходими специфични мерки за опазване

- План за управление;
- Подкрепа за устойчив туризъм;
- Забрана за изграждане на преградни съоръжения;
- Предотвратяване на замърсявания.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Заливната гора е с изключително високо екосистемно значение като ключов функционален елемент от миграционния път „Via Pontica“, като важен фактор за местния микроклимат (определящ в значителна степен привлекателността на курорта Албена) и като предпоставка за поддържането на природосъобразни форми на стопанска дейност (напр. еко-туризъм, добре регулирана рекреационна дейност и т.н.).

Описание

Долно течение с устие на река Камчия, с една от най-северните в Европа лонгозни гори, в които са включени морски залив, пясъчен плаж и пясъчни дюни, малки сладководни блатата, широколистни гори по склоновете на речната долина. Комплексът е разположен на около 20-25 км южно от Варна и се простира на изток от пътя Варна – Бургас до с. Старо Оряхово.

Обхваща крайречни заливни гори, известни под наименованието “български лонгоз” около устието и долното течение на река Камчия, обширни пясъчни дюни и плажна ивица, храстови и тревни съобщества, сладководни блатата и морска акватория, както и прилежащи рибарници. През зимата и пролетта тук се образуват обширни разливи, привличащи големи количества водолюбиви птици.

Природозащитен статут

Резерват “Камчия”, ЗЗ по Директива за птиците (Комплекс Камчия BG0002045) с площ 10 300,56 ха и по Директива за местообитанията (Камчия BG0000116), Орнитологично важно място, Място важно за растенията, КОРИНЕ сайт, UNESCO биосферен резерват.

Биологично разнообразие

Основното местообитание в комплекса е лонгозната гора от полски ясен (*Fraxinus oxycarpa*), гръжкоцветен гъб (*Quercus pedunculiflora*), полски бряст (*Ulmus minor*), полски клен (*Acer campestre*) и черна елша (*Alnus glutinosa*), с подлес главно от обикновен глог (*Crataegus monogyna*), обикновен дрян (*Cornus mas*) и кучи дрян (*Cornus sanguinea*), често в съчетание с мезофилна и хигрофитна тревна растителност.

Орнитофауната включва 237 вида птици, 101 SPEC: SPEC1 - 7 вида, SPEC2 - 25 вида, 8 SPEC3 - 69 вида; 82 вида от Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита; 95 вида от Националната Червена книга; 76 от Приложение I на Директива 79/409/ЕЕС.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 61%; общинска собственост - 6%; частна собственост - 33%.

Туризм, горско стопанство, лов и риболов.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Общото състояние на влажната зона е незадоволително с изразена отрицателна тенденция, поради засилващите се процеси на осушаване и усвояване на морското крайбрежие.

Общи заплахи: влошен естествен воден режим и осушаване на заливната гора и другите влажни зони в комплекса, включително и поради регулирането на оттока от построените нагоре по течението язовири (исторически най-значимо е пресушаването на самото Старооряховско блато), интрузия на морска вода в поддържащия лонгозната гора подпочвен хоризонт, значителен и нарастващ

© Архив на проект DIR-59318-1-2

антропогенен натиск върху плажната ивица и дюните, влошаване на естествените местообитания (особено на пясъчните дюни, влажните ливади и някои участъци на самата лонгозна гора), прекомерно водоползване, замърсяване с отпадни води, химически препарати и твърди битови отпадъци, браконьерство по лова и риболова, значително безпокойство, наличие на опасни за птиците електропроводи, прецедент със заличаване на защитена територия заради инвестиционни намерения, планове за изграждане на рекреационен комплекс.

Предприети мерки за опазване

Въпреки, че има разработен План за управление, от него се прилагат отделни природозащитни дейности (подобряване на правоприлагането по отношение на браконьерството, маркиране на границите на защитените територии, изграждане на елементи от туристическа инфраструктура), но не са осигурени човешки и финансови ресурси за цялостното опазване на мястото.

Необходими специфични мерки за опазване

- Ограничаване на строителството и приемане на устройствен план на района, ограничаване достъпа на туристи до включените в зоната пясъчни местообитания (вкл. пълна забрана за достъп на МПС);
- Провеждане на мониторинг чрез постоянни площадки в случайно избрани участъци;
- Поддържане на качеството на горските местообитания чрез възобновяване с местни видове;
- Контрол върху риболова;
- Забрана за изграждане на преградни съоръжения в реката;
- Предотвратяване на замърсявания на водите;
- Мерки за унищожаване на банката от инвазивни видове в зоната и в прилежащи части извън нея (напр. плажа на курорта Камчия, където се развиват в големи количества *Amorpha fruticosa* и *Oenothera sp.*), недопускане използването в декоративното озеленяване и горско-стопанските култури на инвазивните видове *Amorpha fruticosa*, *Robinia pseudoacacia*, *Ailanthus altissima*, *Elaeagnus spp.*, *Oenothera spp.*

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Заливната гора е с изключително високо екосистемно значение като ключов функционален елемент от миграционния път Via Pontica, като важен фактор за местния микроклимат и като предпоставка за поддържането на природосъобразни форми на стопанска дейност (напр. екотуризъм, добре регулирана рекреационна дейност).

Природните дадености понастоящем дават възможност за предлагане на богата гама от туристически продукти, което води до натовареност на туристическата инфраструктура през по-голямата част от годината. От изключителна важност за опазването на зоната е изготвянето на устройствени планове на курортите Шкорпиловци и Камчия, в които да се предвидят максимално допустими стойности за легловата база, с което да се лимитира в известна степен натоварването на зоната (районът се посещава допълнително от голям брой ненощуващи туристи).

Варненско-Белославско езеро

Описание

Варненско-Белославският езерен комплекс обхваща две езера – Варненското и Белославското, свързани с изкуствено прокопан канал и разположени на запад от град Варна. Варненското езеро е крайбрежно лиманно езеро с естествен произход. В комплекса преобладават откритите водни площи. Широката връзка с Черно море е довела до повишаване солеността на водите в двете езера. В северната част на Варненското езеро (ЗМ “Казашко”) и западната част на Белославското езеро са разположени тръстикови масиви с преобладаване на обикновената тръстика, теснолистния папур и крайбрежния камъш. Масивите в западната част на Белославското езеро са значителни по площ и преминават във влажни и мочурливи ливади.

Природозащитен статут

Влажната зона е включена в защитена зона за опазване на дивите птици BG0000191 “Варненско – Белославско езеро”, която се припокрива частично със защитена зона за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна BG0000622 “Варненско – Белославски комплекс”. Зоната включва ЗМ “Ятата” с площ от 154 х и ЗМ “Казашко”.

Биологично разнообразие

Варненско-белославският езерен комплекс е важна зона с международно значение за зимуващите водолюбиви птици. Тук ежегодно се концентрират над 20 000 водолюбиви птици от 64 вида. На територията на комплекса са установени 202 вида птици, 59 от които са включени в Червената книга на България. От срещаните се видове 91 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са 7 вида, а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 - 21 вида, а в SPEC3 - 63 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 70 вида, включени в Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 64 са вписани също в Приложение I на Директива 79/409 на ЕС. Езерото е от изключително значение за птиците по време на миграция. През този период, а също и през зимата, комплексът е място от световно значение за малкия кormоран (*Phalacrocorax pygmaeus*). Поради факта, че не замръзват през зимата, езерата са удобно място за зимуване на различни видове патици, потапници, кormорани и други водолюбиви птици. От световно застрашените видове, главно по време на миграция се срещат къдроглавият пеликан (*Pelecanus crispus*) и белооката потапница (*Aythya nyroca*), а през зимата и тръноопашатата потапница (*Oxyura leucoccephala*).

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 61%; общинска собственост - 21%; частна собственост - 18%.

Езерото се намира в непосредствена близост до гр. Варна и промишлени зони западно от града. Водите и прилежащите му територии се използват за редица индустриални дейности, включително химически производства. В езерото се заустват отпадъчни води с битов и индустриален характер с различна степен на пречистване. Езерото се използва и за корабоплаване.

Н. Пемков/www.naturephotos.eu

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Общото състояние на влажната зона е задоволително с тенденция към влошаване поради намиращите се около него индустриални зони и селища.

Общи заплахи: значителен антропогенен натиск, изразяващ се в усвояване на части от влажната зона за застрояване, интензивни промишлени дейности по почти цялата периферия на езерото, движение на плавателни съдове (включително големи товарни кораби), замърсяване с петролни продукти, химически препарати и твърди битови отпадъци, водещи до евтрофикация на водоема, прекомерен улов на риба, браконьерство по лова и риболова, значително безпокойство, наличие на опасни за птиците електропроводи, планове за урбанизиране на крайбрежието и развитие на индустриалната, транспортна и рекреационна инфраструктура.

Специфични за херпетофауната и ихтиофауната: въвеждане на неместни видове риби; замърсяване; обезлесяване; унищожаване на крайводна растителност; инфраструктурни съоръжения; хербициди, пестициди в близост до водните басейни; опожаряване през активния период; риболов.

Преприети мерки за опазване

През 1999 г. е разработена чернова на План за управление, който не е одобрен. Осъществени са единични дейности (действия по подобряване на правоприлагането по отношение на браконьерството, мониторинг, въвеждане на местните общности), но не са осигурени човешки и финансови ресурси за цялостното опазване на езерото.

Необходими специфични мерки за опазване

- Разработване/актуализиране и одобряване на План за управление.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С високо екосистемно значение като важен функционален елемент от миграционния път Via Pontica, като „genop“ за поддържане на биоразнообразието, като фактор за местния микроклимат и като предпоставка за развитието на природосъобразни форми на стопанска дейност (напр. екотуризъм, добре регулирано ползване на водните и рибни ресурси и т.н.).

Язовир Малко Шарково

Описание

Язовирът е разположен в Странджа планина, до границата с Република Турция в землището на с. Малко Шарково, който обикновено не замръзва през зимата. Язовирът е с открита водна площ, с полегати брегове и слабо обрасли с водолюбива растителност плитчини. На малка площ по бреговете му има ливади. Околните хълмове са заети с тревни съобщества и селскостопански земи, засаджани главно със зимна пшеница. На места се срещат малки горички.

Природозащитен статут

През 1989 г. е обявен от BirdLife International за Орнитологично важно място, а през 1998 г. за КОРИНЕ място, поради европейското му значение за опазването на редки и застрашени видове птици. Обявен за ЗЗ от мрежата Натура 2000 (BG0002027) с площ 1327.76 ха.

Биологично разнообразие

Язовир Малко Шарково е постоянно място за почивка за зимувачи водолюбивы птици. В него са установени 45 вида, от които 16 са включени в Червената книга на България (1985). От срещаните се видове 14 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 4 вида, а като застрашени в Европа, съответно в категория SPEC2 - 4 вида, в SPEC3 - 6 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 14 вида, включени в Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 12 са вписани също в Приложение I на Директива 79/409/ЕС. Язовирът е място от международно значение като зимовище на голямата белочела гъска (*Anser albifrons*), където през зимата се концентрират до 16 000 гъски. Той е с национално значение за зимувачите тук ням лебед (*Cygnus olor*), поен лебед (*Cygnus cygnus*) и червеногуша гъска (*Branta ruficollis*). В язовира има гнездова колония на нощна чапла (*Nycticorax nycticorax*).

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 29%; общинска собственост - 19%; частна собственост - 52%.

Земеделие, лов, риболов.

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Общото състояние на влажната зона е задоволително с тенденция към влошаване на условията за опазване на птиците, поради засилване на фактора безпокойство, водоползването и рекреационните дейности, включително лова.

Общи заплахи: безпокойство, браконьерство по лова и риболова, замърсяване с твърди битови отпадъци, с химически препарати и торове от земеделските земи наоколо, прекомерно водоползване, наличие на опасни за птиците електропроводи.

Преприети мерки за опазване

Няма разработен План за управление, нито специални природозащитни действия с изключение на епизодични мерки за противодействие на браконьерството и ежегоден зимен мониторинг на птиците.

Необходими специфични мерки за опазване

- Разработване на План за управление;
- Контрол на браконьерството;
- Поддържане на оптимален воден режим.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С високо екосистемно значение като миграционна станция във вътрешността на страната, като фактор за местния микроклимат и като фактор от значение за селското стопанство, рибовъдството, рекреацията.

Стралджанско блато

Описание

Комплексът Стралджа включва язовир Церковски с площ около 180 ха и намиращите се в съседство влажни ливади и заблатени места, остатъци от източната част на бившето Стралджанско блато (най-голямото някога блато във вътрешността на България). Намира се на 1-2 км южно от пътя Бургас – София, в участъка южно от с. Венец. Самият язовир представлява открита водна площ, в източната си част обрасла частично с водолюбива растителност с преобладаване на папур (*Typha spp.*). Заобиколен е от ниско възвишение на север (234 м. н. в.) и от равнинни обработваеми площи от юг (около 150 м. н. в.). Западно от язовира се простират по-ниско разположени терени, заети от влажни ливади, мочурливи места със система от отводнителни канали, а при гържовна пролет – и малки блатни водоеми с временен характер. Влажните ливади са обрасли с мезофилна тревна растителност.

Природозащитен статут

През 1997 г. езерото е обявено за ОВМ от BirdLife International, а през 1998 г. е определено за КОРИНЕ място, поради европейското му значение за опазването на редки и застрашени местообитания, растения и животни, включително зимуващи водолюбиви птици. Обявен за ЗЗ от мрежата Натура 2000 “Стралджа” (код BG0000205) по Директивата за местообитанията и като ЗЗ “Комплекс Стралджа” (код BG0002028) по Директивата за птиците с площ 2872.98 ха.

Биологично разнообразие

Установени са 143 вида птици, 70 SPEC, SPEC1 – 6 вида, SPEC2 – 20 вида, 6 SPEC3 – 44 вида; 55 вида от Приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита; 64 вида от Националната Червена книга; 50 от Приложение I на Директива 79/409/ЕЕС.

Поради разположението на комплекса на важен миграционен път и поради факта, че е една от малките влажни зони в тази част на страната, той е една от важните станции при прелета на птиците. По време на миграция язовирът е място за струпване на водолюбиви птици като розовия пеликан (*Pelecanus onocrotalus*), блестящия ибис (*Plegadis falcinellus*), лопатарката (*Platalea leucorodia*). Влажните ливади са от значение за гнезденето на ливадния гърдавец (*Crex crex*), ливадният блатар (*Circus pygargus*), голямата (*Porzana porzana*) и средната пъструшка (*Porzana parva*), в комплекса гнездят също червеноногата ветрушка (*Falco vespertinus*), синявицата (*Coracias garrulus*) и др.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост – 13%; общинска собственост – 17%; частна собственост – 70%.

Земеделие, лов и риболов.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Общото състояние на влажната зона е незадоволително с тенденция към влошаване поради нарастващата урбанизация, процеси на осушаване и превръщането на околните пасища в лозови масиви.

Основни заплахи: отводняване на остатъците от бившето Стралджанско блато, унищожаване на естествени местообитания (особено влажните ливади), прекомерно водоползване, замърсяване с химически препарати и твърди битови отпадъци, улов на риба с използване на опасни за птиците риболовни съоръжения, браконьерство по лова и риболова, значително безпокойство, наличие на опасни за птиците електропроводи.

Предприети мерки за опазване

През 1999 г. е предприета инициатива за възстановяване на влажната зона от БДЗП и Община Карнобат, но поради липса на ресурси, същата е преустановена. Осъществявани са единични дейности по подобряване на правоприлагането по отношение на браконьерството и мониторинг, но липсва система за цялостното опазване на влажната зона.

Необходими специфични мерки за опазване

- Изготвяне на План за управление;
- Възстановяване на подходящ воден режим;
- Негонепускане на деградация;
- Контрол на браконьерството.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

С високо екосистемно значение като елемент от миграционен коридор, като „депо“ за водни ресурси и поддържане на биоразнообразието и като предпоставка за развитието на природосъобразни форми на стопанска дейност (напр. екотуризм, добре регулирано ползване на водните и рибни ресурси и т.н.).

Описание

Районът обхваща територията на река Велека (от устието на запад до село Кости), морския бряг на юг до река Резовска, както и около 10 км от поречието на същата река. Разположен е на около 100 км южно от Бургас и е до самата граница с Република Турция.

Природозащитен статут

ЗМ "Силистар" е включена в Природен парк "Странджа" и в СЗЗ от Натура 2000 "Странджа".

Биологично разнообразие

Мястото включва разнообразие от природни местообитания, включително 10 типа местообитания обект на защита съгласно Директива 92/43/ЕЕС.

По време на миграция в района могат да се наблюдават 5 световно застрашени вида - малкият корморан (*Phalacrocorax pygmaeus*), къдроглавият пеликан (*Pelecanus crispus*), белооката потапница (*Aythya nyroca*), ливадният гърдавец (*Sorex sorex*) и водното шаварче (*Acrocephalus paludicola*). Долното течение на река Велека е "място с тесен фронт на миграция" за реещите се птици. Почти целите популации на щъркелите и грабливите птици, прелитащи по Черноморския прелетен път Via Pontica, преминават над Странджа планина, като грабливите птици често нощуват в горите.

Странджа е едно от най-важните места в България от значение за Европейския съюз за 15 застрашени видове птици – черен щъркел (*Ciconia nigra*), египетски лешояд (*Neophron percnopterus*), орел змияр (*Circaetus gallicus*), малък креслив орел (*Aquila rotarina*), скален орел (*Aquila chrysaetos*) малък орел (*Hieraaetus pennatus*), сив кълвач (*Picus canus*) и др.

Собственост и ползвания в територията

Туризм и горско стопанство.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Промяна в начина на ползване на земите; Изграждане на туристическа инфраструктура и засилен туристопоток;

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Опазването на местообитанията и редките растителни и гъбни видове е от значение за запазване туристическата стойност на мястото и осигуряване на възможност за предлагане на разнообразен туристически продукт.

Утълкване на местообитанията и нерегламентиран достъп на МПС извън асфалтовите пътища; Замърсяване на сухоземните местообитанията с битови отпадъци; Замърсяване на морските и сладководните местообитания с индустриален характер; Прекомерни сечи за горските местообитания.

Предприети мерки за опазване

Проучвания и информационни дейности по проект „Странджа“ на Българо-швейцарска програма за опазване на биоразнообразието и изготвяне на Планове за управление по проект на Княжество Монако.

Необходими специфични мерки за опазване

- Недопускане на промяна в начина на ползване на земите. Ограничаване изграждане на туристическа инфраструктура и изготвяне на Устройствен план на територията с ограничаване на броя легла за нощувка. Управление на туристопотока;
- Предотвратяване утълкването на местообитанията и на нерегламентирания достъп на МПС извън асфалтовите пътища;
- Предотвратяване замърсяването на местообитанията с битови отпадъци, а за морските и сладководните местообитания - с индустриални отпадъчни води;
- Ограничаване на сечите и поддържане на горските местообитания;
- Ограничаване на строителството.

Седемте рилски езера

Описание

Седемте рилски езера са специфичен езерен комплекс с ледников произход, един от малкото такива у нас и в Южна Европа. Езерата се намират в Дамгския дял на Северозападна Рила и са разположени между 2100 и 2500 м. н. в. Циркусът на Седемте Рилски езера е най-големият в Рила. Той се намира на изток от връх Хайдута (наричан още Харамията), на юг от стръмните скални склонове на седловината Раздела и Отовшики връх и на запад от върха, който се намира точно над езерото Бъбрека. Езерата се подхранват от повърхностен отток, формиран най-вече от снеготопенето, и се отводняват/оттичат от/чрез река Джерман, която е един от важните притоци на река Струма.

Природозащитен статут

Намират се в границите на Национален парк „Рила“.

Биологично разнообразие

В по-голямата си част седемте езера са разположени във високоталантната безлесна зона. По-ниско разположените езера навлизат в субалпийската храстова зона, където преобладават съобществата на клека (*Pinus mugo*).

Установени са 14 типа местообитания с конзервационна значимост (включени в Приложение I на Директива за местообитанията).

Собственост и ползване на земите

100% Публична държавна собственост.

Местоположението им в обхвата на НП „Рила“ ограничава стопанските дейности, с изключение на туризма, който е интензивен в тази част на планината.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Езерата следват естествена еволюция, водеща до прогресивна евтрофикация с тенденция към намаляване на площта, постепенно пресъхване и преминаване в торфища с меандриращи из тях течащи водни тела. През последните десетилетия в зоната се наблюдава засилен антропогенен натиск, водещ до прогресираща негативна промяна в редица характерни местообитания. Засиленият туристопоток създава риск от евтрофикация на езерния комплекс.

Заплахите за свързани с развитието на туризма - строителство на туристическа инфраструктура, засилен туристопоток, натрупване на битови отпадъци, повишаване на азотното съдържание на почвите в района и отнемане на води, обрасване на местообитанията с *Sparganium angustifolium*.

Прегриети мерки за опазване

Законова защита в рамките на НП „Рила“; Изготвен План за управление и изпълнение на мерки от плана.

Необходими специфични мерки за опазване

- Включване на специфични мерки за обекта при актуализация на ПУ на НП Рила за следващ десетгодишен период;
- Регулиране на туристическия поток и всички свързани с това обслужващи дейности;
- Специализиран мониторинг на сукцесионните процеси и при необходимост - изкуствено ограничаване на конкурентните видове;
- Спешно е необходимо извършването на оценка на азотното натоварване на почвите, паралелно с контролен район с нормален поток от туристи, както и предприемането на мерки за ограничаването, балансирането и канализирането на този поток.

Стопанско, културно значение и екосистемни ползи/услуги

Седемте рилски езера са една от най-популярните туристически атракции в България. Тяхното ландшафтно, духовно, естетическо и рекреационно значение е голямо. Езерата ежегодно привличат хиляди последователи на духовни учения, които ги считат за свещено място.

Седемте езера имат естествена водозадържаща функция като резервоари на води със снежен произход. Имат роля и при задържането на биогенните елементи.

Описание

Рибарници Хаджи Димитрово представляват комплекс от 2 микроязовира с по-малки водоеми, превърнати в рибарници, заедно с прилежащите влажни терени и обработваеми площи. Водната площ е 195 ха.

Разположени са в Средната Дунавска равнина, северно от главен път Е83 от двете страни на Студена река – приток на р. Янтра, в землищата между селата Алеково и Хаджи Димитрово. Средната надморска височина е 47 м.

Водната площ в значителна степен е обрасла с водолюбива растителност, както по бреговете, така и отчасти във вътрешността. Дълбочината на водните басейни варира между 1 и 1,5 м. Около рибарниците са разположени пасища, обработваеми земи и храсти. Единични стари тополи и върби все още съществуват около рибарниците.

Природозащитен статут

48% от територията на рибарници Хаджи Димитрово са поставени под законова защита през 2005 г. с обявяването на ЗМ „Русалка“, с цел опазване на застрашени видове птици.

През 2008 г. са обявени за ЗЗ от Натура 2000 Рибарници Хаджи Димитрово (код BG0000233) по Директива за птиците с площ 446,53 ха.

Биологично разнообразие

В рибарници Хаджидимитрово са установени 116 вида птици, от които 33 са включени в Червената книга на България. От срещаните се видове 53 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашен в категория SPEC1 е включен 1 вид, а като застрашени в Европа, съответно в категория SPEC2 – 12 вида, в SPEC3 – 40 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 36 вида, включени в приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 35 са вписани също в приложение I на Директива 79/409 на ЕС. Рибарниците са едно от най-важните места в страната от значение за Европейския съюз за 4 вида водолюбива птици, гнездящи тук в значителна численост – световно застрашената белоока потапница (*Aythya nyroca*), белобузата рибарка (*Chlidonias hybridus*), черната рибарка (*Chlidonias niger*) и нощна чапла (*Nycticorax nycticorax*).

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост – 44%; общинска собственост – 27%; частна собственост – 29%.

Рибовъдство и риболов, земеделски дейности в прилежащите земи.

Промени и тенденции в състоянието на обекта.

Заплахи.

Състоянието на зоната е в пряка зависимост от прилаганите рибовъдни практики. Заплахи за качествата на ключовите за птиците местообитания могат да бъдат както по-нататъшна интензификация на рибопроизводството, така и евентуалното му преустановяване.

Най-сериозните отрицателни въздействия върху водните местообитания са пресушаването на рибовъдните басейни, отстраняване на тръстиките и прочистване на водната растителност.

Употребата на пестициди и изкуствени торове в околните обработваеми земи води до промяна в химичния състав и качеството на водите.

Интензивната ловна преса през зимата е причина за значително безпокойство на водолюбивите птици.

Необходими специфични мерки за опазване

- Запазване на екстензивния начин на рибопроизводство, който позволява наличието на водна плаваща и крайбрежна водолюбива растителност. Може да бъде осигурено чрез субсидиране чрез аква-екологични мерки и компенсаторни плащания по Натура 2000;
- Изготвяне на План за управление на СЗЗ, която включва и ЗМ;
- Ограничаване и контролиране на ползването на средства за растителна защита в прилежащите земи;
- Мониторинг на състоянието на водната екосистема и популациите на видовете, предмет на опазване, както и на техните местообитания.

Рибарници Звъничево

Описание

Представлява комплекс от екстензивно ползвани рибарници и малки водоеми, разположени от двете страни на река Марица, както и влажни ливади, оризища и обработваеми площи, разположени между реките Марица и Тополница, коритата на двете реки и мястото на заустване на река Тополница в Марица.

Рибарници Звъничево са разположени западно от Пазарджик в района между реките Марица и Тополница в землищата на селата Бошуля, Величково, Юнаците, Драгор, Мокрище, Звъничево и Ковачево. Средната надморска височина е 215 м.

Различните басейни на рибарниците са обрасли от 36% до 65% с водолюбива растителност, основно с тръстика.

Природозащитен статут

През 2008 г. са обявени за ЗЗ от Натура 2000 "Рибарници Звъничево" (код BG0002069) с площ 1570,68 ха.

Биологично разнообразие

Тук са установени 96 вида птици, от които 24 са включени в Червената книга на България. От срещащите се видове 34 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 3 вида, а като застрашени в Европа, съответно в категория SPEC2 - 10 вида, в SPEC3 - 21 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 27 вида, включени в приложение 2 на ЗБР, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 22 са вписани също в приложение I на Директива 79/409 на ЕС. Рибарници Звъничево са единственото място в Тракийската низина, където гнезди белобузата рибарка (*Chlidonias hybridus*) и едно от най-важните места в страната от значение за Европейския съюз за този вид и за световно застрашената белоока потапница (*Aythya nyroca*), гнездящи тук в значителна численост. Комплексът има голямо значение по време на прелет и зимуване за много водоплаващи и водолюбиви птици. Той е със световно значение за опазването на голямата бяла чапла (*Egretta alba*), която се струпва тук в количества надвишаващи 1% от биогеографската ѝ популация. Застрашеният от изчезване в света малък корморан (*Phalacrocorax rugosus*) редовно използва територията като място за хранене през зимата.

Собственост и ползване на земите

Държавна собственост - 28%; общинска собственост - 14%; частна собственост - 58%.

Рибовъдство и риболов, земеделски дейности в прилежащите земи.

© ИВ. Зафиров

Промени и тенденции в състоянието на обекта. Заплахи.

Рибарници Звъничево са разположени в близост до гъсто населен град с промишлена зона – Пазарджик. Те са подложени на силен антропогенен натиск от продължаващата урбанизация на района, както и от интензивните човешки дейности. Най-голяма заплаха за местообитанията на влажната зона са пресушаването на рибовъдните басейни, поради спиране работата на рибарниците и високата цена на водата. Екстензивния начин на рибопроизводство, който позволява наличието на водна плаваща и крайбрежна водолюбива растителност е от ключово значение за ценността на мястото. Интензификацията на рибопроизводството ще доведе до по-нататъшно влошаване качествата на ключовите за птиците местообитания. Изсичането на дървесната и храстовата растителност по бреговете на Марица и залесяването с неприщъци за района видове, опожаряването на крайбрежната водолюбива растителност, както и превръщането на рибовъдните басейни в пясъчни карриери влошава местообитанията, които са важни за белооката потапница, малкия корморан и за други видове, привързани към тях.

Необходими специфични мерки за опазване

- Изготвяне на План за управление;
- Подпомагане и субсидиране на природосъобразни рибовъдни практики в съответствие с предмета на опазване и целите на управление на влажната зона;
- Поддържане на подходящ воден режим и ограничаване на изземането на инертни материали в непосредствена близост;
- Предотвратяване на нерегламентирано депониране на отпадъци в близост до рибарниците;
- Възстановяване на естествената крайречна растителност;
- Мониторинг на състоянието на видовете – предмет на опазване и техните местообитания.

В резултат от проведените консултации със заинтересованите страни и обществено обсъждане на плана бяха получени редица **предложения за допълнителни влажни зони**, които могат да се считат за значими от гледна точка на опазване на природните екосистеми и биологичното разнообразие.

Авторският екип взе решение на този етап да не добавя детайлни описания на тези влажни зони в т. 6 „Характеристики на най-значимите влажни зони в България“ и да не формулира специфични мерки за тях, тъй като това би забавило приемането на плана.

Екипът обаче уважава тези аргументирани предложения и се задължава да ги упомене тук:

- **Блатото Малък Преславец** – предложено от РИОСВ Русе; Блатото е непрекъсващо, обявено за ЗЗ „Блато Малък Преславец“ по Директива за птиците с код BG0002065;
- **Язовир Конуш** – предложено от СНЦ „Зелени Балкани“ и Басейнова дирекция Източнобеломорски район - Пловдив; Обявен ЗЗ по Директива за птиците с код BG0002015;
- **Рибарници Николаево** - предложено от СНЦ „Зелени Балкани“; Включени са в ЗЗ по Директива за птиците „Язовир Жребчево“ с код BG0002052;
- **Оризища Цалапица** – предложено от Басейнова дирекция Източнобеломорски район - Пловдив; Обявени за ЗЗ по Директива за птиците с код BG0002086;

За тези влажни зони са изцяло валидни приоритетите и хоризонталните мерки, посочени в плана. Те също така би следвало да се разглеждат като места за разработване и прилагане на специфични природозащитни мерки, произтичащи от предмета и статута на защита, както и обект на разработване на Планове за управление.

Приоритети и мерки

7.1 Приоритети за опазване, поддържане и възстановяване на Влажните зони в страната

Настоящите приоритети на Република България по отношение на влажните зони са формулирани в съответствие с целите на Рамсарската конвенция, Рамсарския стратегически план 2009-2015, Стратегията на ЕС за биоразнообразието до 2020 г. както и с националните стратегически документи в областта:

- **Приоритет 1** – Ограничаване на неблагоприятни фактори с антропогенен характер, които въздействат върху влажните зони като екосистеми. Основни средства за опазване на влажните зони остават различните законови статутни на защита (по ЗЗТ и ЗБР), както и свързаните с тях режими и мерки за управление.
- **Приоритет 2** – Запазване на добро екологично състояние на влажните зони, описани в настоящия план като значими за опазването на биологичното разнообразие и недопускане нетната загуба на територии заети от влажни зони в страната, включително и чрез поддържащи мерки;
- **Приоритет 3** – Разумно ползване на влажните зони в страната с оглед на дългосрочното опазване на техните екосистемни услуги и свързаните с тях ползи за обществото. Поддържането на екосистемните функции на влажните зони чрез устойчиво ползване на техните ресурси допринася към качеството на живот на местните общности, техния поминък, а също така е важен подход към ограничаването и адаптацията към глобалните промени в климата.
- **Приоритет 4** – Възстановяване на влажни зони, чието състояние е нарушено вследствие на различни антропогенни въздействия, но имат висок потенциал за възстановяване и/или представляват важно местообитание за редки и застрашени видове. Основна роля тук има възстановяването и поддържането на водния режим, което често е свързано с проектиране и изграждане на хидротехнически съоръжения.
- **Приоритет 5** – Повишаване на обществената информираност и подкрепа за опазването, поддържането и възстановяването на влажните зони. Популяризирането на социалните, икономически и екологични ползи от влажните зони може да се осъществи чрез различните форми на екологично образование, както и чрез демонстрация на механизми за устойчиво ползване на природните ресурси. Подкрепата за устойчиви форми на ползване на влажните зони има голямо значение за повишаване на обществената подкрепа, особено от страна на местните общности.

©БДЗП

7.2 Хоризонтални мерки за опазването и разумното ползване на влажните зони

- **Изпълнение на националните ангажименти по Рамсарската конвенция**

Функциониране на Националния Рамсарски комитет, Актуализация на Рамсарските информационни формуляри за всички одобрени места, изготвяне на редовните доклади за изпълнението на конвенцията.

- **Институционална координация във връзка с прилагането на Закона за биологичното разнообразие, управлението на Натура 2000, прилагането на изискванията и препоръките на Рамсарската конвенция**

Управлението на влажните зони се случва в многообразна правна и институционална среда. Необходимо е целите и подходите на управление да бъдат съгласувани с всички заинтересовани страни, които със своите решения въздействат върху природните територии.

Основен механизъм за такава координация на местно ниво са Планове за управление на ЗЗ от мрежата Натура 2000, което предстои.

- **Осигуряване на адекватен административен капацитет и финансов ресурс за мерки по опазване, поддържане и възстановяване на влажните зони**

Основните източници на средства за тези цели са с публичен характер – от националния бюджет, както и съфинансиране по различни финансови инструменти на ЕС. Очаква се в най-голяма степен директните природозащитни мерки в плана да бъдат финансирани от Оперативна програма „Околна среда“, която се подготвя за периода 2014–2020 г.

Извън директното финансиране в сектор Биоразнообразие, дейностите във влажните зони следва да се подпомагат и по други финансови механизми, например във връзка с устойчивата защита от наводнения, адаптация към изменението в климата, наука и иновации. Важен аспект от финансирането на възстановителни мерки във влажните зони е нуждата от целево финансиране за предимствителни проучвания.

Всички разгледани влажни зони попадат териториално в защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000. Ето защо приоритетите в тяхното финансиране от 2014 г. със средства от ЕС ще бъдат регламентирани от т.нар. Приоритетна рамка за дейности по Натура 2000. Този подход за първи път се въвежда в многогодишния финансов период 2014–2020 на ЕС. Приоритетната рамка цели да постигне интеграция между различните финансови инструменти и ефективно разпределение на средствата, в съответствие с природозащитните приоритети на страната членка. Документът е в процес на изготвяне в България.

Необходимо е постоянно подобряване на капацитета на отговорните администрации за ефективно управление и опазване на влажните зони. Този процес следва да бъде интегриран с определянето / формирането на управителни органи на защитените зони от Натура 2000.

- **Възстановяване и/или подобряване на водния режим на значимите влажни зони в България**

Пресушаването и деградацията поради антропогенно нарушен воден режим е валидно в по-голяма или по-малка степен за почти всички естествени влажни зони в България. Независимо, че подобряването на водния режим е отбелязано като специфична мярка за много от обектите, разгледани в настоящият план, при обществените консултации тази мярка беше изведена и като хоризонтална.

- **Контрол на браконьерските форми на ресурсно ползване във влажните зони**

Правната рамка, която урежда борбата с браконьерството в България е сравнително ясно и подробно разработена. Много често пропуските в борбата с браконьерството се дължат по-скоро на недостатъчен капацитет на отговорните институции, обществена толерантност и в някои случаи – конфликти на интереси. Засиленият контрол може да включва по-чести и редовни проверки на контролните органи в обектите, описани в настоящия план, както и съвместни проверки с НПО/граждански организации.

- **Преодоляване на съществуващи пропуски в научната информация за влажните зони чрез целеви проучвания и мониторинг**

За целите на управлението на влажните зони е необходимо да бъдат попълнени пропуските в информацията и да бъдат актуализирани данните за ключовите биотични и абиотични характеристики на екосистемите. По отношение на абиотичните характеристики това включва най-вече хидроложките особености, тъй като в повечето случаи екологичното състояние е в пряка зависимост от водния режим.

За някои организмови групи и местообитания наличната информация е недостатъчна или неактуална. Предполага се, че текущият процес на картиране на видовете и местообитанията в Натура 2000 и оценката на БПС ще повишат общото ниво на познание за влажните зони и изобщо за биоразнообразието в страната.

Изграждане на национална обществено-достъпна интернет база-данни за научните изследвания върху най-значимите влажни зони в България.

- **Пространствено и функционално свързване на влажните зони като местообитания**

Функцията на влажните зони да поддържат богато биоразнообразие, както и други техни екосистемни ползи зависят от тяхната пространствена и функционална връзка със съседни влажни зони, гори и земи с висока природна стойност. Поддържането и възстановяването на тези връзки е залегнало в Закона за биологичното разнообразие, както и в концепцията „Зелена инфраструктура“, която напоследък получава значителна подкрепа на европейско ниво.

На практика това включва например възстановяване на свързващи елементи на ландшафта с екосистемни функции, както и възстановяване на точкови влажни зони в района, представляващи важни места за хранене на гнездящите в 33 птици.

- **Въвеждане и подкрепа за икономически механизми за опазване на влажните зони**

Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2020 г. както и други ключови стратегически документи на международно ниво подчертават, че загубата на биологично разнообразие струва огромни икономически загуби на обществото като цяло, особено на икономическите субекти от сектори на икономиката, пряко зависими от услугите от екосистемите.

На първо място е необходимо за всички по-значими влажни зони да се извърши инвентаризация и оценяване на екосистемните услуги. Към момента не съществуват национално признати методики в това отношение, но тенденцията в целия ЕС е към много бързо натрупване на информация и разработки в това отношение. Съгласно Дейност 5 от Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие, до 2020 г. следва стойността на екосистемните услуги да се интегрира в националните системи за икономически анализи и отчетност.

Въвеждането на компенсаторни механизми за устойчивото стопанисване на 33 от Natura 2000, агро-екологични и аква-екологични мерки в оперативните програми за периода 2014–2020 трябва да се съобрази с конкретните нужди от поддържащи дейности във влажните зони, както и в техните водосборни области (напр. поддържане на тръстиковите масиви, ограничаване на притока на биогеми).

Частните инвестиции могат да бъдат подпомогнати чрез въвеждане на механизми за заплащане на екосистемните услуги (както директни плащания „бизнес-бизнес“, така и субсидии „държава-бизнес“).

- **Екологично образование и повишаване на обществената информираност**

Съгласно препоръките на Програмата за комуникация, образование, участие и популяризиране към Рамсарската конвенция (Resolution X.8 - CEPA), всяка страна-членка следва да изготви План за действие по комуникация, образование, участие и популяризиране на влажните зони. Необходимо е до 2015 г. такъв план да бъде изготвен и за България.

Изпълнението на програмата включва национални кампании и събития за обществена информираност (напр. честване на Международния ден на влажните зони), демонстрационни проекти или места за популяризиране на ползите от влажните зони за местните жители, както и интегриране на информационни мерки в плановете за управление.

©БДЗП

Влажните зони у нас предлагат богати възможности за провеждане на образователни дейности сред природата за всички възрастови групи – от извънкласни уроци и игри за най-малките, до студентски практики и специализации във висшето образование. Понастоящем в много от тях редовно или епизодично се провеждат образователни дейности. Разкрити са посетителски центрове на много места – Пода, Белене, Драгоманско блато, Дуранкулашко езеро, Поморийско езеро и др. Съществуват възможности за допълнително интегриране на специализирани теми за влажните зони в официалната учебна програма на основното и средното училище, както и в допълнителни форми на извънкласно образование.

Препоръчително е създаването на общ интернет сайт/портал за влажните зони в България, който може да бъде администриран от МОСВ или от друга организация, която да осигурява основна информация за влажните зони (включително тази от настоящия план), както

и за проектите по които се работи в момента за възстановяване или подобряване състоянието на влажни зони в страната. Също тук да се публикуват данните от мониторингите на влажните зони (под формата на отчети или статии).

- **Международна и трансгранична координация на природозащитните мерки**

България участва в редица трансгранични и международни инициативи, които касаят управлението на влажните зони: страната е участник в MedWet и BlackSeaWet – регионални инициативи на Рамсарската конвенция. България е и страна-членка на ICPDR – Международната комисия за опазване на р. Дунав, в рамките на която се извършват трансгранични проучвания и мониторинг, както и е изготвен план за управление на международния речен басейн. Продължават съвместните усилия с правителството на Румъния за създаване на „трансгранични влажни зони“ по смисъла на Рамсарската конвенция – защитени територии със съвместно управление.

Необходими са мерки за засилване на вече изградените партньорства и създаване на нови, например чрез изпълнението на съвместни проекти, установяването на съвместни комисии и работни групи за управлението на трансграничните влажни зони и комплекси.

- **Мониторинг на компонентите на биологичното разнообразие и групи ключови характеристики на влажните зони**

Мониторингът е необходим за проследяване на изменения и тенденции в състоянието в резултат от конкретни антропогенни въздействия, както и за наблюдение на фоновете изменения в средата. По-подробно е разгледан в т. 7.4.

Организиране на регулярни работни срещи на всички организации, работещи във влажни зони за осъвременяване на мониторинговите протоколи и мониторинг на дейностите, осъществени за възстановяване на влажните зони.

- **Идентифициране на национално ниво на система от мерки за адаптация към климатичните промени**

Предполагемите въздействия върху влажните зони от изменението на климата се очаква да бъдат резултат от фактори като засушаване, изменение на количествата и разпределението на валежите, наводнения, а в по-малка степен на самото изменение на температурите. Към момента обаче не съществува проучване. Необходимо е да се проведе проучване на тенденциите и потенциалното влияние на тези фактори върху екосистемите в България, включително и върху влажните

зони. То може да се извърши самостоятелно или като част от национално проучване за адаптация към изменението в климата.

Ролята на влажните зони и техните екосистемни услуги (водозадържане, регулиране на водните режими в речните басейни, естествена защита от наводнения и др.), следва да бъдат адекватно отразени в съответните планове и стратегии – Национална стратегия за адаптация към изменението в климата и планове за управление на речните басейни.

Резистентността на влажните зони към ефектите от изменението в климата трябва да бъде повишена чрез финансирането и изпълнението на възстановителни мерки (най-вече на водния режим).

- **Инвазивни видове**

Съгласно Стратегия 1.9 от Рамсарския стратегически план 2009–2015, страните се насърчават да изготвят национална инвентаризация на инвазивните видове които понастоящем променят или застрашават екологичните характеристики на влажните зони, особено на Рамсарските места. Такава е необходима и за България.

- **Влажни зони и туризъм**

Реализацията на устойчив туризъм във влажните зони се счита за една от най-универсалните стопански дейности, които носят едновременно икономически, социални и екологични ползи.

Туристическият и рекреационен потенциал на влажните зони у нас е усвоен в някаква степен, но количествената оценка е невъзможна поради липсата на обобщена информация и оценка на капацитета. За всички влажни зони от национално значение е необходимо да се разработят анализи на туристическия потенциал, капацитет и насоки за регулиране на туристопотока.

Край по-значимите и интересни обекти са изградени посетителски центрове, отчасти е изградена и съпътстваща интерпретативна инфраструктура. Необходимо е тази инфраструктура да бъде поддържана и обновявана. Изграждането на нови съоръжения трябва да бъде съобразено с цялостното управление на териториите, както и със съвременните разбирания за природосъобразна и интерактивна туристическа интерпретация.

Обектите по Черноморското крайбрежие понастоящем се включват редовно в едnodневни турове, организирани от неспециализираните туроператори. Извършват се и организирани специализирани посещения, напр. за наблюдение на птици. Усилията трябва да се насочат към атрактивната интерпретация, както и към предоставянето на продукти и услуги, чиято добавена стойност остава за влажната зона.

7.3 Списък на специфичните приоритетни мерки/проекти за опазване и подобряване на екологичното състояние на отделните влажни зони

В таблицата по-долу са систематизирани по-важните специфични мерки от индивидуалните описания на влажните зони:

Влажна зона / комплекс	Промени в законовия статут на защита	План за управление (изготвяне / актуализ.)*	Възстановяване на водния режим	Възстановяване на естествена растителност	Ограничаване на замърсяването	Ограничаване на притока на биогеми	Поддържащи мерки	Подобрен контрол на браконьерство/безпокойство	Подкрепа за стопански ползвания	Борба с инвазивни видове	Забележки / Други мерки
Сребърна		X	X		X		X	X	X	X	Приложение и изпълнение на мерките заложи в ПУ Изпълнение на мерки за изваждане на влажната зона от Списъка Мониторъ.
Комплекс Ропотамо		X	X		X		X				Приложение и изпълнение на мерките заложи в ПУ
Атанасовско езеро		X			X		X		X	X	Спешно възстановяване на солодобивна инфраструктура
Дуранкулашко езеро		X	X		X	X	X	X	X		Приложение и изпълнение на мерките заложи в ПУ Полагане на усилия за изваждане на влажната зона от Списъка Мониторъ.
Шабленско езеро		X	X	X	X	X	X	X	X		Приложение и изпълнение на мерките заложи в ПУ
Комплекс Беленски острови		X	X	X			X	X		X	Приложение и изпълнение на мерките заложи в ПУ Съобразяване на мерките за корабоплаване по Дунав
Остров Ибиша		X						X		X	Съобразяване на мерките за корабоплаване по Дунав
Пода		X	X					X			
Комплекс Поморие		X	X		X		X	X	X	X	Контрол на достъпа, Възстановяване на солодобива
Езеро Вая		X	X		X		X	X			Приложение и изпълнение на мерките заложи в ПУ
Комплекс Драгоманско блато		X					X	X	X		Управление на тръстиките масиви
Язовир Мандра		X	X		X	X		X			
Язовир Овчарица	X	X			X	X		X	X		Предложение за ЗМ по ЗЗТ
Язовир Пясъчник		X		X				X			
Влажни зони Глава панеза		X			X						
Язовир Розов Кладенец		X						X			
Марица Злато поле		X	X	X				X			
Чокльо̀во блато		X			X			X		X	

Влажна зона / комплекс	Промени в законовия статут на защита	План за управление (изготвяне / актуализ.) *	Възстановяване на водния режим	Възстановяване на естествена растителност	Ограничаване на замърсяването	Ограничаване на притока на биогеени	Поддържащи мерки	Подобрен контрол на браконьерство/ безпокойство	Подкрепа за стопански ползвания	Борба с инвазивни видове	Забележки / Други мерки
Ченгене скеле		X			X				X		
Остров до Горни Цибър		X	X	X							Съобразяване на мерките за корабоплаване по Дунав
Рибарници Орсоя		X	X	X			X	X	X		Възстановяване на рибовъдството
Остров Вардим		X	X	X				X			Възстановяване на водния режим в местността Рунтава Бара. Съобразяване на мерките за корабоплаване по Дунав
Рибарници Мечка		X	X				X	X	X		Възстановяване на рибовъдството
Калимок		X					X	X	X		Приложение и изпълнение на мерките заложи в ПУ. Съобразяване на мерките за корабоплаване по Дунав
Остров Пожарево		X						X			Съобразяване на мерките за корабоплаване по Дунав
Гарванско блато		X	X				X	X			
Крайбрежие Калиакра – Тюленово		X			X						Контрол на достъпа до уязвими местообитания; Ограничаване на инвестиционните намерения.
Балтата		X			X						
Комплекс Камчия		X		X	X			X		X	Контрол на достъпа до уязвими местообитания; Ограничаване на застрояването.
Варненско-Белославско езеро		X						X			
Язовир Малко Шарково		X	X					X			
Стралджанско блато		X	X					X			
Велека-Силистар		X			X						Контрол на застрояването. Приемане на ПУ на ПП Странджа
Седемте езера		X			X						Контрол на туристическия поток.
Рибарници Хаджи Димитрово		X			X				X		
Рибарници Звъничево		X	X	X	X						

* Мярката „Изготвяне/ актуализация на план за управление“ е маркирана за всички влажни зони тъй като дори и тези обекти които имат действащ ПУ ще имат нужда от актуализация в периода на изпълнение на настоящия национален план. Също така предстои интегрирането им в ПУ на СЗЗ от Натура 2000.

7.4 Общи насоки за мониторинг на състоянието на влажните зони

Мониторингът на ключови параметри от състоянието на влажните зони е необходим за попълването на научната информация за техните характеристики, както и за текуща оценка на тяхното състояние, тенденции, ефект от предприетите природозащитни мерки.

В България съществуват няколко **национални системи за мониторинг**, които могат с успех да се прилагат за мониторинг на влажните зони, без това да изисква твърде много допълнителни средства и усилия. Такива са:

- Мониторинг на екологичното състояние на водите в изпълнение на Рамковата директива за водите 2000/60/ЕЕС. Мониторингът се планира и контролира от Басейновите дирекции за управление на речните басейни и включва набор от биологични, физико-химични и хидро-морфологични елементи за качество, утвърден от Министъра на околната среда и водите. Част от влажните зони попадат в/ са обхванати от пунктове за мониторинг на състоянието на повърхностните води (и химично, и екологично). Мониторингът на място се извършва от специализираните органи на ИАОС, а по места – от Регионалните Лаборатории. Препоръка е при следваща актуализация на мониторинговата мрежа (напр. при разработването на ПУРБ за периода след 2015 г.) на/в най-значимите влажни зони в България приоритетно да се създадат/включат пунктове за мониторинг на състоянието на водните тела, ако влажни зони са такива или части от тях.
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие. Системата е разработена през последните 10 години и макар да не е въведена в пълна функционалност (което предстои), се очаква тя да предоставя основната информация за информирано вземане на решения по отношение на биоразнообразието. Основният списък от обекти на мониторинг включва: 252 вида Безгръбначни животни; 51 вида Риби; 21 вида Земноводни и Влечуги; 310 вида Птици; 18 вида Бозайници (без прилепи); 13 вида Прилепи; 16 вида Гъби; 13 вида Мъхове; 194 вида Висши растения (5 папратовидни, 1 плаун, голосеменни - 1 и покритосеменни - 187 вида); Хабитати – 65 типа от Директивата за хабитатите и още 16 типа по Палеарктическата класификация, които нямат съответствие с кодовете по Директивата за хабитатите. За всички обекти са определени и местата за наблюдение. За по-голямата част от обектите има разработени методики за наблюдение и полеви формуляри за събиране на данните.
- Хидрологичен и метеорологичен мониторинг, осъществяван от НИМХ. Конкретни параметри и мониторингови данни могат да имат голямо значение за управлението на влажните зони (основно по отношение на хидрологичния режим).
- Национални мониторингови схеми, осъществявани със специфични цели от правителствени и неправителствени организации. Пример за такъв мониторинг е среднозимното преброяване на водолюбивите птици, което се осъществява от БДЗП, ИАОС и РИОСВ на територията на цялата страна ежегодно и покрива всички по-важни за птиците влажни зони.
- Определяне на благоприятното природозащитно състояние (БПС) на видове и местообитания. Този процес понастоящем се извършва в България за целите на управлението на Натура 2000. След първоначалното определяне на БПС ще бъде възможно да се определят цели на управлението на отделните СЗЗ (включително влажни зони) и чрез последващ мониторинг да се следят тенденциите в състоянието на ключови видове/местообитания.

В допълнение за отделни територии могат да се прилагат **специализирани мониторингови схеми**, които следят индикатори на локално ниво. Такива са мониторинговите схеми, разработвани към плановете за управление на защитени територии. Опитът показва, че тяхната ефективност пряко зависи от осигуряването на необходимия човешки и административен ресурс (от страна на паркова администрация или съответен РИОСВ).

Мониторинг и оценка на плана

Предлаганата **система за мониторинг и оценка** на плана включва следните средства:

- Междинен преглед на изпълнението – 5 години след влизането в сила и при необходимост актуализиране на приоритетите и мерките.
- Финален преглед на изпълнението - на 9-тата година от изпълнението, като част от подготовката на план за следващия 10-годишен период.

Междинната и финалната оценка следва да бъдат изпълнени по едни и същи индикатори, което ще позволи сравнимост и проследяване на напредъка.

Основните предлагани индикатори са:

Индикатор	Базова стойност	Целева стойност
Влажни зони с приет план за управление	14	36
Благоприятно природозащитно състояние на ключови видове и местообитания, характерни за влажните зони	Следва да се изчислят за всяка влажна зона конкретно	Положителна или неутрална тенденция при сравнение между междинната и финалната оценка
Брой влажни зони с реализирани мероприятия за подобряване на водния режим	Приемаме за базова стойност 5 на база на прегледа от предходния план	14
Брой / Площ на влажните зони с въведени регулярни поддържащи мерки за периода на действие на плана	Приемаме за базова стойност 0	12 влажни зони
Разработени нови комуникационни/ образователни програми на национално ниво	0	1

©Б. Боев

Времева рамка и бюджет за природозащитните дейности

9.1. Времева рамка и бюджет

Дейност	Индикативен бюджет (BGN)	Изпълняваща организация	Срок на реализация
Национално ниво			
Интегриране на поддържащи, възстановителни мерки и икономически механизми за устойчиви ползвания във влажните зони в оперативните програми 2014–2020	0	МОСВ, МЗХ, ИАРА, МРРБ, Министерски съвет	2014
Изпълнение на ангажменти по Рамсарската конвенция: Функциониране на Националния Рамсарски комитет, Актуализация на Рамсарските информационни формуляри за всички одобрени места, изготвяне на редовните доклади за изпълнението на конвенцията	20'000	МОСВ	Текущо до 2022
Интегриране на статуса и мерките за влажните зони в плановете за управление на речните басейни за периода след 2015 г.	40'000	МОСВ, Басейнови дирекции	2015
Оценка и остойностяване на екосистемните услуги на влажните зони в България	900'000	МОСВ или по проект на външна организация	2015
Залагане на екосистемните услуги и техните стойности във финансови механизми действащи след 2020 г.	2'000'000	МОСВ или по проект на външна организация	2020
Подготовка и изпълнение на национална информационна кампания за ползите от влажните зони – информационни материали и събития (ползва резултатите от оценката на екосистемните услуги)	60'000	МОСВ или по проект на външна организация	2016
Изготвяне на национална инвентаризация на инвазивните видове, включително тяхното въздействие върху екосистемите на влажните зони	300'000	МОСВ или по проект на външна организация	2015
Идентифициране на национално ниво на система от мерки за адаптация към климатичните промени	600'000	МОСВ или по проект на външна организация	2015
Трансгранично сътрудничество и участие в трансгранични проекти	10'000'000	МОСВ и проекти на външни организации	2020
Разработване на план за действие по комуникация, образование и участие на обществеността	50'000	МОСВ или по проект на външна организация	2015
На ниво влажна зона			
Изготвяне на плановете за управление и актуализация на приетите такива	14'800'000	Възлагане от МОСВ / РИОСВ	2017
Изпълнение на мерки по възстановяване на водния режим (инфраструктурни)	20'000'000	МОСВ, РИОСВ, НПО, БАН	2022
Изпълнение на групи възстановителни мерки	3'000'000	РИОСВ, НПО, БАН	2022
Изпълнение на мерки за ограничаване на замърсяването	Не е определен до момента.	РИОСВ, Басейнови дирекции, собственици и ползватели	2022

Деятност	Индикативен бюджет (BGN)	Изпълняваща организация	Срок на реализация
Изпълнение на мерки за ограничаване на притока на биогеми и ограничаване на сукцесионните процеси	20'000'000	РИОСВ, Басейнови дирекции, МЗХ, собственици и ползватели	2022
Изпълнение на поддържащи мерки, предписани в плановете за управление	Не е определен до момента.	Компетентни органи за управление на зоните	2022
Мерки за борба с браконьерството и охрана на зоните	120'000	РИОСВ, ИАРА, ИАГ	Текущо до 2022
Финансова подкрепа за компенсаторни и други икономически механизми	10'000'000	МЗХ, ИАРА чрез ОП	2015
Посетителски центрове, туристическа и интерпретативна инфраструктура	1'400'000	МОСВ, РИОСВ, НПО	2018
Борба с инвазивните видове	Не е определен до момента	Компетентни органи за управление на зоните	Текущо до 2022

©БДЗП

Екипът разработил настоящия план е предложил горепосочените индикативни стойности за изпълнение на основните дейности от плана. Остойностяването се базира на експертна оценка и използва като база някои стойности на дейности, които вече са финансирани в периода 2007–2013 г. Настоящата актуализация на Националния план за влажните зони обаче не предвижда подробен финансов анализ и подробна калкулация на нуждите от финансиране.

От особено значение за осигуряването на ефективно и правилно насочено финансиране за влажните зони от фондовете на ЕС в периода 2014–2020 г. е процесът на изготвяне на Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000 (НПРД). Този процес в България вече е започнал и се очаква да приключи през 2013 г. Той включва оценка на нуждите от финансиране, базирана върху най-актуалните данни за природозащитното състояние на видовете и местообитанията, предмет на опазване, съгласно Директива за птиците и Директива за местообитанията на ЕС.

Всички влажни зони, разгледани в настоящия план попадат в рамките на Натура 2000. По тази причина те без изключение са обект на подробен анализ и определяне на приоритети за финансиране в рамките на НПРД.

9.2 Възможни източници на финансиране на предложените дейности:

Действащи програми за финансиране съ-финансирани от Европейския съюз

- **Оперативна програма “Околна среда 2007–2013”**

ОПОС е основният финансов инструмент на национално ниво, съ-финансиран от ЕС и националния бюджет за финансиране на дейности, водещи до подобряване, запазване и възстановяване на естествената околна среда и развитие на екологичната инфраструктура. По Приоритетна ос 3 „Биоразнообразие” се финансира разработване и актуализиране на планове за управление на защитени територии и на планове за управление на защитените зони от НАТУРА 2000, повишаване информираността за мрежата НАТУРА 2000, изпълнение на дейности в съответствие с идентифицираните нужди в одобрените планове за управление, свързани с опазване и възстановяване на местообитания и регулирано използване на видовете, разработване на планове за действие за всички застрашени видове, както и превенция на горските пожари.

- **Програма за развитие на селските райони 2007–2013**

По отношение опазването и управлението на влажните зони, интерес представляват агроекологичните мерки, както и възможностите за компенсаторни плащания на фермери в Натура 2000.

- **Оперативна програма „Рибарство и аквакултури”**

Има възможност да финансира редица дейности, насочени към ограничаването на негативни въздействия от рибарството и аквакултурите върху природните екосистеми в морските води и вътрешните водоеми. Такива възможности има например в Мярка 1.4 „Дребномащабен крайбрежен риболов”, Мярка 2.2 „Аква-екологични мерки”, Мярка 3.2. „Мерки, предназначени за опазване и развитие на водната фауна и флора”, както и възможности за алтернативни природосъобразни дейности по Ос 4 „Устойчиво развитие на рибарските области”, стига те да бъдат предвидени в съответните местни стратегии за развитие.

- **Програма LIFE+ на ЕС**

LIFE+ е финансов механизъм, специално създаден да финансира конкретни дейности и иновативни практики за опазване и управление на околната среда. Компонентът “Природа и биоразнообразие” подкрепя средни и големи проекти за изграждане и управление на мрежата Натура 2000, опазване на видове и местообитания от значение за общността. До момента програмата е финансирала значителен брой проекти за опазване, възстановяване и устойчиво ползване на влажни зони, включително и проекти в България. Програмата ще продължи да съществува и през следващия програмен период (2014–2020), като допълнителен фокус ще бъде поставен върху мерки за смекчаване и адаптация към изменението на климата.

- **Трансгранични оперативни програми**

Програмите за трансгранично сътрудничество дават възможност за финансиране на обмен на опит, добри практики, подобрена комуникация между заинтересованите страни и трансгранично управление на споделените природни ресурси. От гледна точка на опазването и управлението на влажните зони, най-голямо значение има трансграничното сътрудничество с Румъния поради многото на брой приоритетни влажни зони в поречието на р. Дунав. Влажни зони с възможност за включване в трансгранични проекти обаче има и в пограничните райони на България със Сърбия, Гърция и Турция.

Възможности за финансиране от ЕС в рамките на програмен период 2014–2020

- **Структурни фондове (Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР) и Европейски социален фонд (ЕСФ))**

През следващия програмен период се очаква Структурните фондове отново да имат основна роля във финансирането на широк спектър от дейности, свързани с опазването на биоразнообразието, ефективното управление на мрежата Натура 2000, както и въвеждането в практиката на концепцията за зелена инфраструктура. Тези фондове имат възможност да подпомогнат редица природозащитни и възстановителни дейности във влажните зони, ако такива

дейности бъдат адекватно заложи в съответните национални оперативни програми, които са механизмите за управление и разпределение на Структурните фондове във всяка страна-членка на ЕС.

- **Кохезионен фонд**

Ще продължи да бъде достъпен източник на финансиране за България и през периода 2014–2020. Очаква се дейностите по опазване и възстановяване на биоразнообразието, включително чрез зелена инфраструктура да бъдат допустими за финансиране.

- **Европейски фонд за развитие на селските райони (ЕФРСР)**

Предложеният регламент на ЕФРСР включва подкрепа по втора ос на селскостопанската политика за обществени блага, постигнати чрез ефективно управление на Натура 2000. Ще бъдат компенсирани фермери и ползватели на горски фонд, които изпитват икономически ограничения от спазването на режимите в Натура 2000. Подкрепа ще получават селскостопански дейности и инвестиции, водещи към опазване на природните ресурси и адаптация към изменението на климата.

- **Европейски фонд за рибарство (ЕФР)**

В периода 2014–2020 ЕФР ще подкрепя дейности насочени към устойчиви рибарски практики, екосистемен подход при управлението на рибните ресурси и специфични мерки в морските Натура 2000 зони. По отношение на рибарството и аквакултурите във вътрешните водоеми, фондът се очаква да подпомага компенсаторни плащания за въвеждане на методи съвместими с целите на управление на зоните от Натура 2000, както и въвличането на рибарите като заинтересована страна в управлението, опазването и мониторинга на защитените зони.

Национални източници за финансиране

- **Предприемство за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС)**

Един от трите основни приоритета за финансиране на проекти от ПУДООС е “Ограничаване на загубата на биологично разнообразие и опазване на естествените екосистеми”, което включва: опазване на редки и застрашени видове, развитие на националната екологична мрежа Натура 2000 и повишаване на обществената информираност за ролята и значението на биоразнообразието.

- **Национален доверителен екофонд / Схема за финансиране “Зелени инвестиции”**

Зелените инвестиции представляват проекти, които се финансират от постъпленията от международната търговия с предписани емисионни единици (ПЕЕ) на парникови газове. Схемата финансира основно инвестиционни проекти, водещи пряко до редуциране на въглеродни емисии. Такива проекти, свързани с влажните зони могат да бъдат напр. за въвеждане на нови методи и технологии за оползотворяване на тръстикова биомаса. В рамките на Приоритетна ос 3 – “Меко позеленяване” ще могат да се финансират и по-широк набор проекти.

Двустранни програми за сътрудничество

- **Финансов механизъм на ЕИП и Норвежки финансов механизъм 2009–2014 г.**

Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство включва Приоритетна ос 2 – Биоразнообразие и екосистеми, по която могат да бъдат предлагани проекти за опазване и възстановяване на влажни зони. Механизмът също така включва НПО фонд за малки проекти, в рамките на който граждански и образователни инициативи, свързани с биоразнообразието могат да намерят своето място.

Частни инвестиции и плащания за екосистемни услуги

Частните инвестиции в поддържането на екосистемни функции на влажните зони са все още рядкост. Те обаче са напълно възможни в случаите, където бизнес интересите се съчетават с мерки за поддържане на хидроложки или екологични характеристики на водоемите със значение за биоразнообразието. Такива случаи са солници, рибарници и оризища, чието устойчиво икономическо ползване е осъществимо без значителни негативни екологични въздействия.

Литература

- Бешовски, В., (1994): Фауна на България, т. 23, БАН,София
- Бондев, И. (1991): Растителността на България. Карта в М 1: 600000 с обяснителен текст. София, Университетско издателство.
- БДЗП (2002) План за управление на Защитена местност “Пога”
- Георгиев Д. и колектив (1998) План за управление на Природен комплект “Дуранкулашко езеро”, Министерство на околната среда и водите / Българо-швейцарска програма за опазване на биоразнообразието
- Георгиев Д. и колектив (2003) План за управление на Защитена местност “Шабленско езеро”, Министерство на околната среда и водите / БШПОБ
- Димитров, Д. (ред.) 2002. Конспект на висшата флора на България. Хорология и флорни елементи. София, БШПОБ
- Добрев С. Димитров М. (1997) План за управление на Резерват “Ропотамо” (чернова версия - неприет план)
- Костадинова И. Ковачев А. Мичев Т., Димитров М., Дерелиев С., Георгиев Д., Ралев А., Карафезлиева Р., Камбурова Н. (1996-2008) Рамсарски идентификационни листове за рамсарските места в България
- Мичев Т. и колектив (1995). Национален план за приоритетни действия по опазване на най-значимите влажни зони в България, Министерство на околната среда и водите
- Министерство на околната среда и водите (2008) План за управление на Природен парк “Персина”
- Министерство на околната среда и водите (2008) План за управление на Защитена местност “Калимок-Бръшлен”
- Министерство на околната среда и водите (2005) НАТУРА 2000 Стандартни Формуляри (www.natura2000bg.org)
- Мичев Т. и колектив (2003) План за управление на Поддържан резерват “Атанасовско езеро”, МОСВ/ БШПОБ
- Хибаум Г. и колектив (2001) План за управление на Поддържан резерват “Сребърна”, Министерство на околната среда и водите, Централна лаборатория по обща екология
- Dimitrov M., T. Michev, L. Profirov, K. Nyagolov (2005) Waterbirds of Bourgas Wetlands. Bourgas Wetlands Publication Series № 6, 159 pp.
- Ramsar Convention Secretariat, (2007). National Wetland Policies: Developing and implementing National Wetland Policies. Ramsar handbooks for the wise use of wetlands, 3rd edition, vol. 2. Ramsar Convention Secretariat, Gland, Switzerland.
- Ramsar Convention Secretariat (2009). Ramsar Strategic Plan 2009-2015, Ramsar Convention Secretariat, Gland, Switzerland.
- Ramsar Convention Secretariat (2005). Integrated Framework for wetland inventory, assessment and monitoring (IF-WIAM), Ramsar Convention Secretariat, Gland, Switzerland.
- Ramsar Convention Secretariat, (2010). Wetland CEPA: The Convention's Programme on communication, education, participation and awareness (CEPA) 2009-2015. Ramsar handbooks for the wise use of wetlands, 4th edition, vol. 6. Ramsar Convention Secretariat, Gland, Switzerland.
- Stoyneva, M. P. and T. M. Michev, 2007. Inventory of Bulgarian Wetlands and their Biodiversity, Publ. House Svetlostrouy, Sofia.

